

*1. számú melléklet
az XX / 2017. számú előterjesztéshez*

2017. évi ... törvény

A nemzetközi magánjogról

I. Fejezet

ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

1. A törvény hatálya

- 1. §** E törvény határozza meg, hogy külföldi elemet tartalmazó magánjogi jogviszonyokban
- melyik állam jogát kell alkalmazni,
 - milyen szabályok szerint állapítják meg a magyar bíróságok joghatóságukat és milyen eljárási szabályok alapján járnak el, valamint
 - milyen feltételekkel ismerhetők el és hajthatók végre a külföldi bíróságok által hozott határozatok.
- 2. §** E törvény rendelkezéseit olyan kérdésekben kell alkalmazni, amelyek nem tartoznak az Európai Unió általános hatályú, közvetlenül alkalmazandó jogi aktusa vagy nemzetközi szerződés hatálya alá.

2. Értelmező rendelkezések

- 3. §** E törvény alkalmazásában
- a) kifejezett eltérő rendelkezés hiányában bíróság alatt a polgári ügyekben eljáró más hatóságot is megfelelően érteni kell;
 - b) az ember szokásos tartózkodási helye az a hely, ahol az adott jogviszony összes körülményéből megállapíthatóan életvitelének tényleges központja van; ennek meghatározása során az érintett szándékára is figyelemmel kell lenni;
 - c) lakóhely az a hely, ahol az ember állandóan vagy a végleges letelepedés szándékával lakik.

3. Minősítés

- 4. §** (1) Annak megítélése során, hogy a tényállásra alkalmazandó jogot melyik kollíziós szabály alapján kell meghatározni, a magyar jog fogalomrendszere irányadó.
- (2) A magyar jogban ismeretlen jogintézmény minősítését a jogintézményt szabályozó külföldi jog alapján kell elvégezni, különös tekintettel annak a külföldi jogban betöltött funkciójára és céljára.
- (3) Ha a külföldi jogintézmény a magyar jogban nem ismeretlen, de funkciója vagy célja eltér attól, amit a külföldi jogban betölt, akkor a minősítés során a külföldi jogra is figyelemmel kell lenni.
- (4) Az (1)-(3) bekezdés megfelelően alkalmazandó a joghatóság megállapítása, illetve a külföldi határozatok elismerése és végrehajtása során is.

4. Vissza- és továbbutalás

5. § (1) Ha e törvénynek az alkalmazandó jogot meghatározó (kollíziós) szabályai külföldi jogra utalnak, a külföldi jognak a kérdést közvetlenül rendező (anyagi jogi) szabályait kell alkalmazni.

(2) Ha az alkalmazandó külföldi jogot e törvény értelmében az állampolgárság határozza meg és a külföldi jog kollíziós szabálya

a) a magyar jogra utal vissza, a magyar anyagi jogot kell alkalmazni;

b) egy másik külföldi jogra utal tovább, ennek a jognak az anyagi jogi szabályait kell alkalmazni.

5. Több jogrendszerrel rendelkező államok

6. § (1) Ha e törvény értelmében a tényállásra olyan, több területi egységből álló állam jogát kell alkalmazni, amelynek területi egységei saját jogrendszerrel rendelkeznek, akkor az adott állam területközi kollíziós szabályai határozzák meg, hogy melyik területi egység joga alkalmazandó.

(2) Ha e törvény értelmében a tényállásra olyan állam jogát kell alkalmazni, amely a személyek különböző csoportjai vonatkozásában különböző jogrendszerekkel rendelkezik, akkor az adott állam személyközi kollíziós szabályai határozzák meg, hogy melyik jog alkalmazandó.

(3) Ha az alkalmazandó jogban nincsenek területközi vagy személyközi kollíziós szabályok, illetve azok tartalma nem állapítható meg, vagy, ha e szabályok nem vezetnek egyetlen alkalmazandó jog kijelöléséhez, az adott államnak azt a jogrendszerét kell alkalmazni, amelyik a tényállással a legszorosabb kapcsolatban van.

6. A külföldi jog alkalmazása és tartalmának megállapítása

7. § (1) A bíróság a külföldi jogot hivatalból alkalmazza.

(2) A bíróság a külföldi jogot annak saját szabályai és gyakorlata szerint értelmezi.

8. § (1) A külföldi jog tartalmát a bíróság hivatalból állapítja meg.

(2) A külföldi jog tartalmának megállapításához a bíróság bármely eszközt igénybe vehet, így figyelembe veheti különösen a felek előterjesztéseit, továbbá szakvéleményt szerezhethet be, vagy az igazságügyért felelős minisztertől kérhet tájékoztatást.

(3) Ha a külföldi jog tartalma észszerű időn belül nem állapítható meg, akkor a magyar jogot kell alkalmazni. Ha a magyar jog szabályai alapján az adott tényállás megfelelően nem bírálható el, akkor a tényálláshoz legszorosabban kapcsolódó másik állam jogát vagy az alkalmazandó joghoz legközelebb álló külföldi jogot kell alkalmazni.

7. Jogválasztás

9. § (1) E törvény eltérő rendelkezése hiányában

a) a jogválasztásnak kifejezettnek kell lennie;

b) a jogválasztásról szóló megállapodás létrejöttére és érvényességére annak az államnak a joga irányadó, amelynek joga a megállapodás létrejötte és érvényessége esetén az adott jogviszonyra alkalmazandó lenne.

(2) A jogválasztás harmadik személyek szerzett jogait nem sértheti.

8. Általános kitérítő klauzula

10. § (1) Ha az ügy körülményei alapján nyilvánvaló, hogy az az e törvény szerint irányadó jognál lényegesen szorosabban kapcsolódik egy másik joghoz, kivételesen ezt a másik jogot lehet alkalmazni.

(2) Az (1) bekezdés nem alkalmazható, ha az irányadó jog meghatározására jogválasztás útján került sor.

9. Általános kisegítő szabály

11. § Ha e törvény nem tartalmaz rendelkezést a hatálya alá tartozó valamely jogviszonyra nézve, arra annak az államnak a joga alkalmazandó, amellyel a jogviszony a legszorosabb kapcsolatban van.

10. Közrendi záradék

12. § (1) A magyar közrendbe ütközik és ezért mellőzni kell az e törvény értelmében irányadó külföldi jog alkalmazását, ha annak eredménye az adott ügyben nyilvánvalóan és súlyosan sértené a magyar jogrendszer alapvető értékeit és alkotmányos elveit.

(2) Ha a közrend sérelme másképp nem hárítható el, a külföldi jog mellőzött rendelkezése helyett a magyar jog rendelkezéseit kell alkalmazni.

11. Feltétlen alkalmazást kívánó szabályok

13. § (1) Az e törvény értelmében irányadó jogra tekintet nélkül alkalmazni kell a magyar jognak azokat a rendelkezéseit, amelyek tartalmából és céljából egyértelműen megállapítható, hogy azok az e törvény hatálya alá tartozó jogviszonyokban is feltétlen érvényesülést kívánnak (imperatív szabályok).

(2) Más állam jogának feltétlen érvényesülést kívánó rendelkezései akkor vehetők figyelembe, ha azok a tényállással szoros kapcsolatban vannak és annak megítélése szempontjából meghatározó jelentőségűek.

12. Statútumváltás

14. § Az alkalmazandó jogot meghatározó körülmények megváltozásának a változást megelőzően alkalmazandó jog szerint érvényesen létrejött jogviszonyokra csak akkor van hatása, ha e törvény kifejezetten így rendelkezik.

II. Fejezet

SZEMÉLYEK

13. Az ember mint jogalany

15. § (1) Az ember jogképességét, cselekvőképességét, névviselését és személyiségi jogait személyes joga alapján kell elbírálni.

(2) Az ember személyes joga annak az államnak a joga, amelynek állampolgára.

(3) Akinek több állampolgársága van, és egyik állampolgársága magyar, személyes joga a magyar jog, kivéve, ha a másik állampolgárságához szorosabb kapcsolat fűzi.

(4) Akinek több állampolgársága van, amelyek egyike sem magyar, személyes joga azon állampolgársága szerinti állam joga, amelyhez az adott ügy lényeges körülményeire tekintettel a legszorosabb kapcsolat fűzi.

(5) Akinek több állampolgársága van, amelyek egyike sem magyar, és egyik állampolgárságához sem fűzi szorosabb kapcsolat, továbbá akinek az állampolgársága nem állapítható meg, valamint a hontalan személyes joga annak az államnak a joga, ahol a szokásos tartózkodási helye van.

(6) Ha az ember személyes joga a (2)-(4) bekezdés alapján nem állapítható meg, a magyar jogot kell alkalmazni.

(7) A Magyarországon menedékjogot élvező személynek az (1) bekezdés szerinti jogviszonyaira a magyar jog alkalmazandó.

16. § (1) Az ember névviselésére a személyes joga, vagy kérelmére a magyar jog alkalmazandó.

(2) Akinek több állampolgársága van, születési nevének viselésére bármelyik állampolgársága szerinti jogot választhatja.

(3) A házassági névviselésre a felek együttes kérelmére bármelyik házastárs állampolgársága szerinti jog vagy a magyar jog alkalmazandó.

(4) Házasság felbontása vagy érvénytelenségének megállapítása esetén a névviselésre annak az államnak a joga alkalmazandó, amely alapján a házassági név keletkezett.

(5) Magyar állampolgár más állam joga szerint érvényesen bejegyzett születési és házassági nevét belföldön el kell ismerni, ha az érintett magyar állampolgár vagy házastársa e másik államnak is állampolgára, vagy az érintett magyar állampolgár szokásos tartózkodási helye abban az államban van. Nem lehet olyan nevet elismerni, amely a magyar közrendbe ütközik.

17. § (1) Azt a személyt, aki a személyes joga szerint cselekvőképtelen vagy korlátozottan cselekvőképes, a mindennapi élet szokásos szükségleteinek fedezése körében belföldön kötött kisebb jelentőségű vagyoni jogi ügyletei szempontjából cselekvőképesnek kell tekinteni, ha a magyar jog szerint cselekvőképes lenne.

(2) Azt a személyt, aki személyes joga szerint cselekvőképtelen vagy korlátozottan cselekvőképes, de a magyar jog szerint cselekvőképes lenne, egyéb vagyoni jogi ügyletei szempontjából is cselekvőképesnek kell tekinteni, ha az ügylet jogkövetkezményeinek belföldön kell beállniuk.

18. § (1) A gondnokság alá helyezés vagy a nagykorú személy cselekvőképességét nem érintő más védelmi intézkedés feltételeire, létrejöttére, módosítására, megszűnésére, ennek joghatásaira, valamint az ebből fakadó jogviszonyokra annak az államnak a joga alkalmazandó, ahol az érintett személy szokásos tartózkodási helye az alapul szolgáló tények elbírálása idején található.

(2) Ha a gondnokság alá helyezés alatt álló vagy más védelmet igénylő nagykorú személy érdeke indokolja, az eljáró bíróság kivételesen alkalmazhatja vagy figyelembe veheti annak a másik államnak a jogát, amellyel az ügy szorosabb kapcsolatban van.

19. § (1) A 18. § a nagykorú cselekvőképes személy cselekvőképességének jövőbeli korlátozása vagy érdekeinek védelmére való képességének hiánya esetére tett jognyilatkozatának létrejöttére, érvényességére, terjedelmére, módosítására és visszavonására is megfelelően irányadó azzal, hogy ezekre nézve a jognyilatkozat keletkezésekor fennálló szokásos tartózkodási helye szerinti állam joga alkalmazandó.

(2) Az (1) bekezdéstől eltérően a nagykorú cselekvőképes személy írásban tett nyilatkozatban választhatja:

a) annak az államnak a jogát, amelynek állampolgára,

b) annak az államnak a jogát, ahol korábban szokásos tartózkodási helye volt, vagy

c) adott vagyontárgy vonatkozásában annak az államnak a jogát, amelynek területén a vagyontárgy van.

20. § Az ügyeinek vitelében akadályozott személy képviselőjére, valamint az eseti gondnokságra a kirendelő bíróság államának jogát kell alkalmazni.

21. § (1) A holtak vagy eltűntek nyilvánításra, továbbá a halál tényének megállapítására az eltűnt személy személyes joga alkalmazandó.

(2) Ha az eltűnt személyes joga nem a magyar jog, belföldi jogi érdek fennállása esetén a magyar jogot kell alkalmazni.

14. A jogi személy

22. § (1) A jogi személy személyes joga annak az államnak a joga, amelynek területén a jogi személyt nyilvántartásba vették.

(2) Ha a jogi személyt több állam joga szerint vették nyilvántartásba vagy a létesítő okiratban megjelölt székhely államának joga szerint nyilvántartásba vételére nincs szükség, személyes joga annak az államnak a joga, ahol a létesítő okiratában megjelölt székhelye van.

(3) Ha a jogi személy a létesítő okiratban megjelölt székhellyel nem rendelkezik vagy több ilyen székhelye van, és egyik állam joga szerint sem vették nyilvántartásba, személyes joga annak az államnak a joga, amelynek területén a központi ügyintézés helye van.

(4) A jogi személy jogállását, így különösen a jogi személy

a) jogképességét,

b) létrehozását és megszűnését,

c) törvényes és szervezeti képviselőjét,

d) személyhez fűződő jogait,

e) szervezetét,

f) tagjainak egymás közötti jogviszonyait,

g) tagjai és a jogi személy közötti jogviszonyokat, valamint

h) a jogi személynek, a tagjainak és vezető tisztségviselőinek a jogi személy kötelezettségeiért való felelősségét a jogi személy személyes joga szerint kell elbírálni.

(5) Az e §-ban foglalt rendelkezések a jogi személyiséggel nem rendelkező jogalanyokra is megfelelően irányadók.

15. Személyhez fűződő jogok megsértése

23. § (1) A személyhez fűződő jogok megsértésére a sértett szokásos tartózkodási helyének – jogi személy esetén létesítő okirata szerinti székhelyének – jogát kell alkalmazni. E jog alapján kell megítélni, hogy történt-e jogsértés, és e jog szerint kell megállapítani a jogsértés következményeit.

(2) Akinek személyhez fűződő jogát megsértik, legkésőbb a perfelvételi szakban a bíróság által megállapított határidőn belül választhatja:

a) annak az államnak a jogát, ahol érdekeinek központja található,

b) annak az államnak a jogát, ahol a jogsértő szokásos tartózkodási helye – jogi személy esetén létesítő okirata szerinti székhelye – található, vagy

c) a magyar jogot.

III. Fejezet

CSALÁDJOG

16. Általános szabályok

24. § Ha a házastársak több közös állampolgársággal rendelkeznek, akkor e fejezet alkalmazásában azt a közös állampolgárságukat kell figyelembe venni, amelyhez a házastársakat az ügy összes körülményére tekintettel a legszorosabb kapcsolat fűzi.

25. § A gyermeket érintő családjogi jogviszonyokra a magyar jogot kell alkalmazni, ha az a gyermekre nézve kedvezőbb.

17. A házasságra vonatkozó különös szabályok

26. § (1) A házasság csak akkor érvényes, ha ennek anyagi jogi feltételei a házasságkötés időpontjában mindkét házасuló személyes joga szerint fennállnak.

(2) A házasságkötés érvényességének alaki kellékeire a házasságkötés helyén és idején hatályos jog alkalmazandó.

(3) A házasságkötésre és a házasság érvényességére vonatkozó rendelkezéseket megfelelően alkalmazni kell a házasság létezése vagy nemlétezése megállapításának kérdésében is.

(4) A házasságot Magyarországon nem lehet megkötni, ha a házasságkötésnek a magyar jog szerint elháríthatatlan akadálya van.

27. § (1) A házastársak személyi és vagyoni jogviszonyaira – a 16. § (3)-(5) bekezdés szerinti eltérésekkel – annak az államnak a joga alkalmazandó, amelynek az elbírálás időpontjában mindkét házastárs állampolgára.

(2) Ha az elbírálás időpontjában a házastársak állampolgársága különböző, annak az államnak a jogát kell alkalmazni, amelynek területén a házastársak közös szokásos tartózkodási helye, ennek hiányában a házastársak utolsó közös szokásos tartózkodási helye található.

(3) Ha a házastársaknak nem volt közös szokásos tartózkodási helye, az eljáró bíróság államának jogát kell alkalmazni.

28. § (1) A házastársak vagyoni jogviszonyaikra megválaszthatják az alkalmazandó jogot, feltéve, hogy ez az alábbi jogok egyike:

a) annak az államnak a joga, amelynek a házastársak egyike a megállapodás megkötésének időpontjában az állampolgára,

b) annak az államnak a joga, amelynek területén a házastársak egyike a megállapodás megkötésének időpontjában szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik, vagy

c) az eljáró bíróság államának a joga.

(2) A jogválasztás joga a házасulókat is megilleti.

(3) Jogválasztásra legkésőbb a perfelvételi szakban a bíróság által megállapított határidőn belül van lehetőség.

(4) Ha a házastársak másként nem állapodnak meg, a házastársak vagyoni jogviszonyaira alkalmazandó jog megválasztása csak a jövőre nézve bír joghatással.

(5) A jogválasztást akkor is létrejötnek és érvényesnek kell tekinteni, ha megfelel a megállapodás megkötésének helye szerinti állam jogának.

29. § A házastársak vagyoni viszonyaira alkalmazandó jog megváltozása nem érinti a házastársak és a harmadik személyek között érvényesen létrejött vagyoni jogi hatásokat, ideértve a vagyoni jogi megállapodást is.

30. § A házastársak az 1259/2010/EU tanácsi rendelet 5–7. cikke szerinti jogválasztással legkésőbb a perfelvételi szakban a bíróság által megállapított határidőn belül élhetnek.

18. Családi jogállás

31. § (1) Az apaság vagy az anyaság megállapítása, továbbá az apaság vélelmének megdöntése kérdésében a gyermek születése idején fennállott személyes jogát kell alkalmazni.

(2) A gyermek apai elismerését a gyermeknek az elismerés idején fennálló személyes joga szerint, a megfogant, de még meg nem született gyermek elismerését pedig az anyának az elismerés idején fennálló személyes joga szerint kell elbírálni. Az elismerést alaki okból nem lehet érvénytelennek tekinteni, ha az akár a magyar jog, akár az elismerés helyén és idején hatályos jog szerint alakilag érvényes.

32. § Ha a 31. § alapján alkalmazandó jog szerint az apai jogállás betöltetlen, az ügyel szoros kapcsolatban álló másik állam joga alkalmazandó, ha az e tekintetben a gyermekre nézve kedvezőbb.

19. Örökbefogadás

33. § (1) Az örökbefogadás csak akkor érvényes, ha ennek feltételei mind az örökbefogadó, mind az örökbe fogadni kívánt személy örökbefogadás idején fennálló személyes joga szerint teljesülnek.

(2) Az örökbefogadás jogi hatásaira, az örökbefogadás megszűnésére, valamint ennek jogi hatásaira az örökbefogadónak az örökbefogadás vagy annak megszűnése idején fennálló személyes jogát kell alkalmazni.

(3) Ha az örökbefogadók házastársak, akkor az örökbefogadás jogi hatásaira, az örökbefogadás megszűnésére, valamint ennek jogi hatásaira

a) a házastársaknak az örökbefogadás vagy annak megszűnése idején fennálló közös állampolgársága szerinti állam jogát, ennek hiányában,

b) annak az államnak a jogát, amelynek területén az örökbefogadás, vagy ennek megszűnése idején a házastársak közös szokásos tartózkodási helye volt, ennek hiányában

c) az eljáró bíróság államának jogát
kell alkalmazni.

20. Szülő és gyermek közötti jogviszony, gyámság

34. § (1) A szülő és gyermek közötti jogviszonyra, valamint a gyámságra – a nagykorúvá válást és a névviselést kivéve – a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti állam joga alkalmazandó.

(2) Ha a gyermek szokásos tartózkodási helye nem állapítható meg, az eljáró bíróság államának jogát kell alkalmazni.

21. Bejegyzett élettársak

35. § (1) A bejegyzett élettársi kapcsolat létrejöttére és érvényességére, valamint annak joghatásaira a 26-29. § rendelkezéseit – a (2)–(3) bekezdésben meghatározott kivétellel – megfelelően kell alkalmazni.

(2) A bejegyzett élettársi kapcsolat létesítésének nem akadály, és annak érvényességét nem érinti, ha a leendő bejegyzett élettárs személyes joga az azonos neműek bejegyzett élettársi kapcsolatának jogintézményét nem ismeri, feltéve, hogy

a) a magyar állampolgársággal nem rendelkező leendő bejegyzett élettárs igazolja, hogy személyes joga szerint a házasságkötésnek nem lenne akadály, és

b) legalább az egyik leendő bejegyzett élettárs magyar állampolgár vagy belföldön szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik.

(3) A bejegyzett élettársi kapcsolat joghatásaira a (2) bekezdésben meghatározott esetekben a magyar jogot kell alkalmazni.

36. § (1) A bejegyzett élettársi kapcsolat megszűnésére annak az államnak a jogát kell alkalmazni,

a) amelynek területén a kapcsolat megszüntetésére irányuló eljárást megindító kereset vagy kérelem benyújtásakor a bejegyzett élettársak szokásos tartózkodási helye található, ennek hiányában

b) amelynek területén a bejegyzett élettársak utolsó szokásos tartózkodási helye található, ha ez a tartózkodási hely a kereset vagy kérelem benyújtásától számított egy évnél nem régebbi időpontban szűnt meg, feltéve, hogy a kereset vagy kérelem benyújtásakor az egyik bejegyzett élettárs még mindig ebben az államban tartózkodik, ennek hiányában

c) amelynek a kereset vagy kérelem benyújtásakor mindkét bejegyzett élettárs az állampolgára volt.

(2) Ha az alkalmazandó jog az (1) bekezdés alapján nem határozható meg, továbbá a 35. § (2) bekezdésben meghatározott esetekben az eljáró bíróság a saját államának jogát alkalmazza.

37. § Azonos nemű felek között külföldön létrejött házasságot az érintett személy kérelmére a magyar jog szerinti bejegyzett élettársi kapcsolatként kell figyelembe venni, ha

a) a házasságkötés alakilag megfelelt a házasságkötés helyén és idején hatályos jognak, és

b) a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítésének anyagi jogi feltételei a 35. § alapján fennálltak.

22. Élettársak

38. § (1) Az élettársi kapcsolat létrejöttére, megszűnésére és joghatásaira az élettársak közös állampolgársága szerinti állam joga alkalmazandó.

(2) Ha az élettársak állampolgársága különböző, annak az államnak a joga alkalmazandó, amelynek területén az élettársak szokásos tartózkodási helye, ennek hiányában az utolsó közös szokásos tartózkodási helye található.

(3) Ha az élettársak közös szokásos tartózkodási helye nem állapítható meg, az eljáró bíróság államának joga alkalmazandó.

39. § Az élettársak vagyoni jogviszonyaikra jogot választhatnak. Az élettársak jogválasztására a 28. § megfelelően irányadó.

IV. Fejezet

DOLOGI JOG

23. Általános szabályok

40. § (1) A dolog fekvésének helyén irányadó jogot kell alkalmazni – ha e törvény másként nem rendelkezik – a tulajdonjogra és más dologi jogra, ideértve a zálogjogot és a birtokot is.

(2) A dolog fekvésének helyén irányadó jog annak az államnak a joga, amelynek területén a dolog a jogi hatást kiváltó tény létrejöttének időpontjában van.

(3) Ha a dolog egy másik dolog alkotórésze vagy tartozéka, arra a fődolog fekvésének helye szerinti jog, egyéb dologkapcsolatra vagy dologösszességre az azzal legszorosabb kapcsolatban álló jog alkalmazandó.

41. § Az alkalmazandó jog határozza meg különösen

- a) a dolog jogi tulajdonságait,
- b) a dologi jog tartalmát,
- c) a dolgot terhelő biztosítékok dologi jog sorrendjét,
- d) a dologi jog jogosultját,
- e) a dologi jog keletkezését, fennállását és megszűnését és
- f) a dologi jog harmadik személyekkel szembeni hatályát.

42. § (1) Ha a dologi jogi jogváltozást követően az ingó dolog tartósan egy másik állam területére kerül, a korábban szerzett jogok a dolog új fekvési helyének joga szerint ismerhetők el.

(2) Ha a dologi jogi jogszerzés joghatása a dolog korábbi fekvési helyén nem állt be és az ingó dolog tartósan egy másik államba kerül, a jogszerzésre ez utóbbi állam joga alkalmazandó.

(3) Az ingó dolog elbirtoklására annak az államnak a joga alkalmazandó, amelynek területén a dolog az elbirtoklási idő lejártakor volt.

(4) Az elbirtoklást a dolog fekvési helyének megváltozása nem szakítja meg.

24. Különös szabályok

43. § (1) Lajstromozott vízi vagy légi járműre vonatkozó dologi jogokra annak az államnak a joga alkalmazandó, amelynek lobogója vagy más felségjelvénye alatt a jármű közlekedik.

(2) Vasúti járműre vonatkozó dologi jogokra az üzembe helyezés államának joga alkalmazandó.

44. § (1) A rendeltetési hely államának joga alkalmazandó az úton lévő ingó dologra vonatkozó dologi jogokra. Az úton lévő ingó dolog eladásával, beraktározásával vagy elzálogosításával kapcsolatos dologi jogi joghatásokra – ha erre a tulajdonos vagy rendelkezésre jogosult akaratán kívül kerül sor – az intézkedés időpontjában a dolog fekvésének helyén irányadó jog alkalmazandó.

(2) Az utas személyes joga alkalmazandó az általa magával vitt személyes használati tárgyakra vonatkozó dologi jogokra.

45. § (1) A nyilvántartásba vétellel létrejövő dologi jogi biztosítékra a biztosítéki nyilvántartás vezetésének helye szerinti állam joga alkalmazandó.

(2) Ha a dologi jogi biztosíték létrejöttéhez nyilvántartásba vételre nincs szükség, vagy az alkalmazandó jog az (1) bekezdés szerint nem állapítható meg, a dologi jogi biztosítékra a biztosítéki adós személyes joga alkalmazandó.

(3) A tulajdonjog-fenntartással átruházott ingó dolog tekintetében a jogfenntartás joghatásaira a dolog fekvése szerinti állam joga alkalmazandó, kivéve, ha a felek az átruházott ingó dolog rendeltetési helye szerinti állam jogát választják.

(4) Fizetési számlára, banki letétre és dematerializált értékpapírra vonatkozó biztosítékra annak az államnak a joga alkalmazandó, amelyben a biztosítékot tartalmazó nyilvántartást, illetve számlát vezetik vagy a központi letéti rendszer működik.

(5) Követelésre alapított biztosítékra a felek által választott jog, ennek hiányában a biztosíték nyilvántartásba vételének helye szerinti állam joga, nyilvántartásba nem vett biztosíték esetében a biztosítéki adós személyes joga alkalmazandó.

46. § (1) Ingó dolog tulajdonjogának átruházására irányuló szerződésükben a felek a dologi jogi joghatásokra választhatják a dolog fekvése szerinti vagy a dolog szerződés szerinti rendeltetési helye államának jogát.

(2) Ha a vállalati (üzleti) vagyon, mint egész száll át, a felek a dologi jogi joghatásokra – ingatlan kivételével – választhatják a jogelőd személyes jogát.

(3) Jogválasztásra legkésőbb a perfelvételi szakban a bíróság által megállapított határidőn belül van lehetőség.

47. § (1) Az értékpapír alaki kellékeire és jellegére – ideértve az értékpapír bemutatóra vagy névre szóló jellegét is – annak az államnak a joga alkalmazandó, amelynek joga az értékpapírba foglalt jogra irányadó.

(2) Az értékpapírral való rendelkezés dologi jogi joghatásaira e törvény dologi jogi szabályai megfelelően alkalmazandók.

(3) Dematerializált értékpapír értékpapírral való rendelkezés értékpapírba foglalt jogon kívüli joghatásaira annak az államnak a joga alkalmazandó, amely az értékpapír-számla vezetőjének állami felügyeletét ellátja, ennek hiányában ahol az értékpapír-számlát vezetik. Ha e szerint több jog alkalmazása merül fel, annak az államnak a joga alkalmazandó, amely a jogosult jogszerzését biztosítja.

48. § (1) Az értékpapírba foglalt kötelmi jogra a választott jog, ennek hiányában az értékpapír kibocsátási helyének joga, ha az sem állapítható meg, akkor a kibocsátó személyes joga alkalmazandó.

(2) Az értékpapírba foglalt tagsági jogra a kibocsátó személyes joga alkalmazandó.

(3) Az értékpapírba foglalt dologi jogra a kibocsátás helye szerinti állam joga alkalmazandó.

(4) Ha az értékpapír több jogot is megtestesít, jogválasztás hiányában az értékpapír központi elemét jelentő jogra irányadó szabályok alkalmazandók.

49. § (1) Ha egy állam által kulturális javai közé tartozónak tekintett dolog olyan módon hagyja el az állam területét, amely a saját joga szerint a kivitel időpontjában jogellenes, akkor az állam által érvényesített tulajdonjogi igényre az igényt érvényesítő állam választása szerint ennek az államnak a jogát vagy annak a másik államnak a jogát kell alkalmazni, amelynek területén az adott dolog a tulajdonjogi igény elbírálásának időpontjában van.

(2) Ha annak az államnak a joga, amely a jogellenesen elvitt dolgot a kulturális javai közé tartozónak tekinti, nem nyújt védelmet a jóhiszemű birtokosnak, e személy igényelheti az azon állam joga szerinti védelmet, amelynek területén az adott dolog a tulajdonjogi igény elbírálásának időpontjában van.

50. § (1) Az eredeti tulajdonos birtokából jogellenesen kikerült dologra vonatkozó tulajdonjogi igényre az eredeti tulajdonos választása szerint annak az államnak a joga alkalmazandó, amelynek területén az eltűnése időpontjában a dolog volt, vagy amelynek területén a tulajdonjogi igény elbírálásának időpontjában a dolog van.

(2) Ha annak az államnak a joga, amelynek területén eltűnése időpontjában a dolog feküdt, nem nyújt védelmet a jóhiszemű birtokosnak, e személy igényelheti az annak az államnak a joga szerinti védelmet, amelynek területén az adott dolog a tulajdonjogi igény elbírálásának időpontjában van.

V. Fejezet

SZELLEMI TULAJDONJOG

25. Szerzői és iparjogvédelmi jogok

51. § A szerzői jogok létrejöttére, tartalmára, megszűnésére és védelmére annak az államnak a joga alkalmazandó, amelynek területére a védelmet igénylik.

52. § Iparjogvédelmi jogok létrejöttére, tartalmára, megszűnésére és védelmére annak az államnak a joga alkalmazandó, amelyben a védelmet megadták, illetve ahol a bejelentést megtették.

VI. Fejezet

KÖTELMI JOG

26. Szerződéses kötelmi viszonyok

53. § (1) A szerződésre a felek által választott jog alkalmazandó. Ha a jogválasztás nem kifejezett, annak a szerződés rendelkezéseiből vagy az ügy körülményeiből egyértelműen megállapíthatónak kell lennie. Választásukkal a felek a szerződés egészére vagy annak csak egy részére alkalmazandó jogot határozhatják meg.

(2) Jogválasztásra legkésőbb a perfelvételi szakban a bíróság által megállapított határidőn belül van lehetőség.

(3) A felek a (2) bekezdés sérelme nélkül megállapodhatnak abban, hogy a szerződésre a korábban – az e § szerinti jogválasztás, vagy ennek hiányában az e törvény rendelkezései alapján – alkalmazandó jog helyett egy másik jog alkalmazandó. A szerződés alkalmazandó jogra vonatkozó rendelkezéseinek a szerződéskötés után bekövetkezett módosítása a szerződésnek az alaki érvényességre irányadó jog szerinti érvényességét nem érinti.

(4) Ha a szerződés csak egy állam jogához kapcsolódik, a jogválasztás nem sértheti e jognak azokat a szabályait, amelyekről megállapodással nem lehet eltérni.

(5) Az alkalmazandó jogra vonatkozó megállapodás létrejöttére és érvényességére az 56-57. § megfelelően alkalmazandó.

54. § Jogválasztás hiányában a szerződésre annak az államnak a jogát kell alkalmazni, amelyhez a szerződés az adott jogviszony lényeges elemei szerint legszorosabban kapcsolódik.

55. § (1) A felek megválaszthatják a választottbírószági megállapodásra alkalmazandó jogot.

(2) Jogválasztás hiányában a választottbírószági megállapodásra az alapjogviszonyra választott jog, ennek hiányában az alapjogviszonyra jogválasztás hiányában irányadó jog alkalmazandó.

(3) Ha a felek kijelölték a választottbírószági eljárás helyét, a választottbírószági megállapodásra az eljárás helye szerinti állam joga alkalmazandó, feltéve, hogy a megállapodással e jog a (2) bekezdésben megjelölt jognál szorosabb kapcsolatban van.

(4) A választottbírószági megállapodást alaki okból nem lehet érvénytelennek tekinteni, ha az e § alapján meghatározott jogok bármelyike, vagy az eljáró bíróság államának joga szerinti alaki követelményeknek megfelel.

56. § A szerződés vagy valamely szerződési feltétel létrejöttét és érvényességét az a jog határozza meg, amely a szerződés vagy szerződési feltétel érvényessége esetén e törvény alapján alkalmazandó lenne.

57. § (1) Alakilag érvényes a szerződés azok között a személyek között, akik, vagy akiknek a képviselői a szerződéskötés időpontjában ugyanabban az államban tartózkodnak, ha a szerződés megfelel az e törvény alapján alkalmazandó jog vagy a megkötés helye szerinti állam joga alaki követelményeinek.

(2) Alakilag érvényes a szerződés azok között a személyek között, akik vagy akiknek a képviselői a szerződéskötés időpontjában különböző államban tartózkodnak, ha a szerződés megfelel az e törvény alapján alkalmazandó jog vagy bármely olyan állam joga alaki követelményeinek, ahol bármelyik fél vagy képviselője a szerződéskötéskor jelen van, vagy ahol bármelyik fél az adott időpontban szokásos tartózkodási hellyel rendelkezett.

(3) A meglévő vagy tervezett szerződéssel kapcsolatos joghatás kiváltására irányuló egyoldalú jognyilatkozat alakilag akkor érvényes, ha megfelel az e törvény alapján a szerződésre alkalmazandó jog vagy azon jog alaki követelményeinek, amely a szerződésre irányadó lenne, vagy ha megfelel a jognyilatkozat megtételének helye szerinti állam vagy azon állam joga alaki követelményeinek, ahol a jognyilatkozatot tevő személy a jognyilatkozat megtételének időpontjában szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik.

(4) Az (1)–(3) bekezdéstől eltérően arra a szerződésre, amelynek tárgya ingatlannal kapcsolatos dologi jog vagy ingatlanbérlet, az ingatlan fekvése szerinti állam jogában előírt alaki követelmények irányadók, ha e jog alapján e követelmények:

a) a szerződéskötés helyétől és a szerződésre irányadó jogtól függetlenül kötelező jellegűek, és

b) e követelményektől megállapodás útján nem lehet eltérni.

58. § (1) Ezen alcím alkalmazásában a jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező jogalany szokásos tartózkodási helye a központi ügyintézés helye. Az üzleti tevékenysége körében eljáró természetes személy szokásos tartózkodási helye az üzleti tevékenysége fő helye.

(2) A fióktelep, képviselet vagy más telephely működése keretében kötött szerződés esetén, vagy ha a szerződés szerint a teljesítésre a fióktelep, képviselet vagy más telephely kötelezett, szokásos tartózkodási helynek a fióktelep, képviselet vagy más telephely szerinti állam tekintendő.

(3) A szokásos tartózkodási hely meghatározása szempontjából a szerződés megkötésének időpontja irányadó.

27. Szerződésen kívüli kötelmi jogviszonyok

59. § A 864/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet 7. cikk második fordulatában lehetővé tett, a károkozó esemény bekövetkezési helyének jogára irányuló választással a kártérítést követelő személy legkésőbb a perfelvételi szakban a bíróság által megállapított határidőn belül élhet.

60. § A szerződésen kívüli kötelmi jogviszonyokra annak az államnak a joga alkalmazandó, amelynek területén a kötelelem-keletkeztető jogi tény hatása bekövetkezett.

61. § Ha a szerződésen kívüli jogviszony jogosultjának és kötelezettjének szokásos tartózkodási helye - jogi személy esetén a létesítő okirata szerinti székhelye - a kötelelem-

keletkező jogi tény hatásának bekövetkezésekor ugyanabban az államban van, ennek az államnak a joga alkalmazandó.

62. § Ha a szerződésen kívüli jogviszony szorosan összefügg egy, a felek között a szerződésen kívüli jogviszony keletkezésekor már meglévő másik jogviszonnyal, akkor a szerződésen kívüli jogviszonyra is e másik jogviszonyra irányadó jog alkalmazandó.

63. § (1) A felek a szerződésen kívüli kötelmi jogviszony létrejöttét követően jogot választhatnak. Ha a jogválasztás nem kifejezett, annak az ügy körülményeiből egyértelműen megállapíthatónak kell lennie.

(2) Jogválasztásra legkésőbb a perfelvételi szakban a bíróság által megállapított határidőn belül van lehetőség.

(3) Ha a jogviszony csak egy állam jogához kapcsolódik, a jogválasztás nem sértheti e jognak azon szabályait, amelyektől megállapodással nem lehet eltérni.

VII. Fejezet

ÖRÖKLÉSI JOG

28. Szóbeli végrendelet, az állam öröklése

64. § A szóbeli végrendelet és annak visszavonása alakilag érvényes, ha megfelel

- a) a magyar jognak,
- b) a keletkezés vagy a visszavonás helyén és idején hatályos jognak,
- c) annak a jognak, amely a szóbeli végrendelet létrejöttékor, annak visszavonása időpontjában vagy az örökhagyó halála idején az örökhagyó személyes joga volt,
- d) a szóbeli végrendelet létrejöttékor, annak visszavonása időpontjában vagy az örökhagyó halálakor az örökhagyó lakóhelyén vagy szokásos tartózkodási helyén hatályos jognak, vagy
- e) ingatlanra vonatkozó szóbeli végrendelet esetében az ingatlan fekvésének helyén irányadó jognak.

65. § Ha az öröklésre alkalmazandó jog szerint a belföldi hagyatéknak nincs örököse, a belföldi hagyatéknak öröklésére a magyar jognak a magyar állam öröklésére irányadó szabályait kell alkalmazni.

VIII. Fejezet

ELJÁRÁSJOGI RENDELKEZÉSEK

29. Általános szabályok

66. § A magyar bíróság eljárására – ha e törvény másként nem rendelkezik – a magyar jog alkalmazandó.

67. § (1) A magyar bíróság előtt kezdeményezett fizetéseképtelenségi eljárás joghatásaira a magyar jogot kell alkalmazni.

(2) A fizetéseképtelenségi eljárásnak az adós ingatlanon, hajón vagy légi járművön és értékpapíron fennálló, közhiteles nyilvántartásba való bejegyzéshez kötött jogaira, valamint ilyen jogok megszerzésére vagy ellenérték fejében történő elidegenítésére irányuló

szereződésre gyakorolt hatásaira az ingatlan fekvése szerinti, illetve a nyilvántartás vezetésének helye szerinti állam joga alkalmazandó.

68. § (1) A fél perbeli jog- és cselekvőképességére személyes joga alkalmazandó.

(2) Aki személyes joga szerint cselekvőképtelen vagy korlátozottan cselekvőképese, de a magyar jog szerint cselekvőképese lenne, azt a magyar bíróság előtti eljárásban cselekvőképeseznek kell tekinteni.

(3) A (2) bekezdés nem zárja ki, hogy a személyes joga szerint cselekvőképtelen vagy korlátozottan cselekvőképese személy helyett a személyes joga szerint jogosult törvényes képviselője járjon el.

(4) Külföldön nyilvántartásba vett jogi személy és jogi személyiség nélküli jogalany perképességét – az ellenkező bizonyításáig – vélelmezni kell.

69. § (1) Ha a felek között az eljárás megindításának időpontjában ugyanabból a ténybeli alapból származó, ugyanazon jog iránt külföldi bíróság előtt korábban indult eljárás van folyamatban, a magyar bíróság az eljárást – hivatalból vagy kérelemre – felfüggesztheti, feltéve, hogy a külföldi bíróság határozatának belföldi elismerése nem kizárt.

(2) A magyar bíróság az eljárást bármikor folytathatja, ha a külföldi bíróság előtt az eljárást felfüggesztették, vagy úgy ítéli meg, hogy a külföldi eljárás várhatóan nem fejeződik be észszerű időn belül.

(3) Az (1)-(2) bekezdés irányadó akkor is, ha a magyar bírósághoz külföldi bíróságnál előterjesztett keresettel összefüggő keresetet nyújtanak be.

(4) Ha a külföldi bíróság az ügy érdemében olyan határozatot hozott, amely belföldön elismerhető, a magyar bíróság az eljárást megszünteti.

(5) E törvény alkalmazása szempontjából az eljárás megindultnak tekintendő

a) az eljárást megindító irat bírósághoz történő benyújtásának időpontjában, feltéve, hogy a felperes ezt követően nem mulasztja el megtenni az alperes részére történő kézbesítés érdekében előírt intézkedéseket, vagy

b) ha az iratot a bírósághoz történő benyújtást megelőzően kell kézbesíteni, abban az időpontban, amikor azt a kézbesítésére hatáskörrel rendelkező hatóság megkapja, feltéve, hogy a felperes ezt követően nem mulasztja el megtenni az irat bírósághoz történő benyújtása érdekében előírt intézkedéseket.

70. § (1) Magyar bíróság belföldön lévő személyre vagy vagyonra vonatkozóan a magyar jog szerinti ideiglenes intézkedést – beleértve a biztosítási intézkedést is – akkor is hozhat, ha az ügy érdemére vonatkozóan nem rendelkezik joghatósággal. Vagyont érintő ideiglenes intézkedés meghozatalának feltétele, hogy a joghatósággal rendelkező külföldi bíróság által az ügy érdemében hozott határozat belföldön való elismerésére lehetőség van.

(2) Ha a joghatósággal rendelkező külföldi bíróság az (1) bekezdés alapján hozott intézkedés tárgyát érintő, belföldön elismerhető határozatot hoz, az ideiglenes intézkedés hatályát veszti.

71. § Az igazságügyért felelős miniszter (a továbbiakban: a miniszter) bizonyítványt állít ki a magyar jogról, és az annak alkalmazása során követett gyakorláról.

30. A nemzetközi jogsegély általános szabályai

72. § (1) Magyar bíróság – illetve az ebben az alcímben megállapított esetekben más hatóság – külföldi bíróság jogsegélykérelmére nemzetközi szerződés, az Európai Unió közvetlenül alkalmazandó jogi aktusa vagy viszonyosság alapján nyújt jogsegélyt.

(2) Viszonosság hiányában a jogsegélykérelem a miniszter és a külpolitikáért felelős miniszter, továbbá szükség szerint az ügy tárgya szerint illetékes miniszter egyetértése esetén teljesíthető.

(3) A jogsegélykérelem teljesítését meg kell tagadni, ha az a magyar közrendbe ütközne.

31. Iratok kézbesítése

73. § (1) A megkeresett állam hatósága útján külföldön kézbesítendő iratot intézkedés végett a miniszterhez kell megküldeni.

(2) Ha nemzetközi szerződés az irat postai úton történő kézbesítését lehetővé teszi, a bíróság azt a címzettnek közvetlenül is megküldheti.

(3) Az irat nemzetközi szerződésben meghatározott feltételek teljesülése esetén a címzett tartózkodási helye szerint illetékes magyar külképviseleti hatóság útján is kézbesíthető. Ilyen esetben azt intézkedés végett a külpolitikáért felelős miniszterhez kell megküldeni.

(4) A külföldön teljesített kézbesítést szabályszerűnek kell tekinteni, ha az akár a magyar, akár a kézbesítés helyén irányadó jognak megfelel. Ha azonban a kézbesítésre a (2) bekezdés alapján került sor, kézbesítési fikció alkalmazásának nincs helye.

74. § (1) A külföldi eljárásban keletkezett irat belföldi kézbesítése iránti jogsegélykérelmet a miniszter az abban foglaltaknak megfelelően továbbítja a (2) bekezdésben meghatározott bírósághoz vagy – a Magyar Bírósági Végrehajtói Kar (a továbbiakban: Kar) útján – önálló bírósági végrehajtóhoz (a továbbiakban: végrehajtó).

(2) A kézbesítést a jogsegélykérelemnek megfelelően a címzettnek a jogsegélykérelemben megjelölt címe szerint illetékes járásbíróság (Budapesten a Pesti Központi Kerületi Bíróság) vagy végrehajtó teljesíti.

(3) A bíróság vagy végrehajtó a jogsegélykérelem átvételétől számított nyolc napon belül intézkedik a kézbesítés foganatosítása iránt.

75. § (1) A külföldi eljárásban keletkezett irat kézbesítése során a (2)-(5) bekezdésben meghatározott eltérésekkel a hivatalos iratok kézbesítésére vonatkozó belföldi jogszabályok szerint kell eljárni.

(2) Ha a kézbesítendő irat nincs ellátva hiteles vagy a megkereső állam joga által bírósági eljárás céljára alkalmasnak tekintett magyar nyelvű fordítással, az csak akkor kézbesíthető, ha a címzett az iratot önként elfogadja. Az ilyen irat címzett általi átvétele nem jelenti annak végleges elfogadását; a címzett az iratot az átvételtől számított tizenöt napon belül a kézbesítés iránti jogsegélykérelmet teljesítő belföldi bírósághoz visszaviheti vagy postára adhatja azzal, hogy azt mégsem fogadja el.

(3) Ha a (2) bekezdésben meghatározott fordítással el nem látott irat kézbesítése azért volt eredménytelen, mert a címzett az iratot nem vette át (az a bírósághoz „nem kereste” jelzéssel érkezett vissza), a polgári perrendtartásról szóló törvény (a továbbiakban: Pp.) 137. § (2) bekezdésben meghatározott kézbesítési fikció nem alkalmazható.

(4) Ha a címzett az iratot a (2) bekezdésben meghatározott rendelkezések szerint nem fogadja el, vagy azt a (3) bekezdésben meghatározott okból nem kézbesítették, a kézbesítés iránti jogsegélykérelmet teljesítő bíróság vagy végrehajtó a kézbesítés eredményét úgy állapítja meg, hogy az irat a magyar jog szerint nem tekinthető kézbesítettnek.

(5) A kézbesítés teljesítése során a megkereső külföldi bíróság kérelmére külföldi eljárási szabályt kell alkalmazni, ha ez nem sérti a magyar közrendet.

76. § (1) A kézbesítés iránti jogsegélykérelmet teljesítő bíróság vagy végrehajtó a kézbesítés megtörténtéről és annak időpontjáról, illetve a kézbesítés akadályáról és ennek okáról nyolc napon belül tájékoztatja a minisztert.

(2) Ha a kézbesítésre a 2005. évi XXXVI. törvénnyel kihirdetett, a polgári és kereskedelmi ügyekben keletkezett bírósági és bíróságon kívüli iratok külföldön történő kézbesítéséről szóló egyezményt kell alkalmazni, a miniszter a bíróság vagy végrehajtó által közölt adatok alapján kiállítja az ezen egyezmény 6. cikke szerinti tanúsítványt.

77. § (1) Az 1393/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (a továbbiakban e §-ban: a rendelet) 2. cikkének (1) bekezdése szerinti áttevő intézmény feladatait

a) bírósági iratok esetében az a bíróság, amelynek eljárásában a kézbesítendő irat keletkezett,
b) közjegyző eljárásában keletkezett iratok esetén az a közjegyző, akinek eljárásában az irat keletkezett,

c) egyéb bíróságon kívüli iratok esetében a miniszter látja el.

(2) A rendelet 2. cikkének (2) bekezdése szerinti áttevő intézmény feladatait

a) a címzettnek a jogsegélykérelemben megjelölt címe szerint illetékes járásbíróság (Budapesten a Pesti Központi Kerületi Bíróság) és

b) a Kar

látja el, azzal, hogy b) pont szerinti esetben a kézbesítést a címzett címe szerint illetékes végrehajtó teljesíti.

(3) A rendelet alapján előterjesztett jogsegélykérelem teljesítése során a 74. § (3) bekezdés megfelelően alkalmazandó.

(4) A rendelet 3. cikke szerinti központi szerv feladatait a miniszter látja el.

(5) A rendelet 4. cikkének (2) bekezdése alapján az áttevő intézmény a kézbesítendő iratokat postai úton, telefaxon és elektronikusan fogadja. A rendelet által rendszeresített formanyomtatványokat az áttevő vagy áttevő intézmény magyar, angol, német vagy francia nyelven fogadja.

(6) Ha a Pp. 137. § (2) bekezdésben meghatározott kézbesítési fikció alkalmazásával került sor a kézbesítés eredményének megállapítására, az áttevő intézmény az áttevő intézményt arról értesíti, hogy a kézbesítés beálltát és annak időpontját e kézbesítési fikció alapján állapította meg, és azzal szemben a címzettet a Pp. 138. §-a szerinti kifogás illeti meg. Ha a bíróság a címzett kifogásának utóbb helyt ad, a külföldi áttevő intézményt egyidejűleg értesíti arról, hogy a kézbesítéshez fűződő jogkövetkezmények a magyar jog szerint hatálytalanok.

(7) Az áttevő intézmény a kézbesítés megtörténtéről és annak időpontjáról, illetve akadályáról és ennek okáról nyolc napon belül tájékoztatja az áttevő intézményt.

(8) A rendelet 13. cikke szerinti kézbesítési mód belföldön csak akkor alkalmazható, ha a címzett az áttevő tagállam állampolgára.

(9) A rendelet 13. cikke szerinti kézbesítési mód alkalmazása esetén a külföldön kézbesítendő iratot a 73. § (3) bekezdésnek megfelelően kell továbbítani.

(10) A rendelet 15. cikkében említett kézbesítési mód alkalmazására belföldön a végrehajtói kézbesítésre vonatkozó külön jogszabályok szerint kerülhet sor.

32. Bizonyítás-felvétel

78. § (1) A külföldi bírósághoz előterjesztendő, bizonyítás-felvétel iránti jogsegélykérelmet a miniszterhez kell megküldeni.

(2) Ha a bizonyítás-felvételre nemzetközi szerződés alapján diplomáciai vagy konzuli képviselő útján is lehetőség van, a bíróság a bizonyítás-felvétel iránt a külpolitikáért felelős miniszter útján megkeresheti az illetékes magyar külképviseleti hatóságot.

(3) Magyar bíróság az előtte folyamatban lévő eljárás céljára nemzetközi szerződésben meghatározott esetben közvetlenül foganatosíthat bizonyítási cselekményt külföldön. Ilyen esetben a bizonyítás-felvétel általános szabályai irányadók azzal, hogy kényszerítő eszközök alkalmazásának nincs helye.

(4) Nemzetközi megállapodás vagy viszonyosság hiányában a bíróság a félnek – kérelmére – határidőt szabhat arra, hogy a bizonyítás lefolytatásáról a külföldi állam jogának megfelelő és a szükséghez képest felülhitelesítéssel ellátott közokiratot mutasson be.

(5) A külföldön lefolytatott bizonyítás szabályszerűségét a bizonyítás helyének joga szerint kell elbírálni, de azt akkor is szabályszerűnek kell tekinteni, ha a magyar jognak megfelel.

79. § (1) Külföldi bíróságtól érkező, belföldi bizonyítás-felvételre irányuló jogsegélykérelmet a miniszter – a (2) bekezdésben meghatározott eset kivételével – továbbítja a (3) bekezdésben meghatározott bírósághoz.

(2) Ha a jogsegélykérelem olyan adat közlésére irányul, amely közhiteles nyilvántartásból közvetlenül beszerezhető, a miniszter az érintett nyilvántartást vezető szervet megkeresheti a kért adat közlése iránt.

(3) A bizonyítás-felvételre irányuló jogsegélykérelem teljesítése annak a járásbírósnak (Budapesten a Budai Központi Kerületi Bíróságnak) a hatáskörébe és illetékességébe tartozik, amelynek területén

a) a meghallgatandó személy belföldi lakóhelye vagy szokásos tartózkodási helye található,

b) a lefolytatandó szemle tárgya található, vagy

c) egyébként a bizonyítás a legcélszerűbben lefolytatható, így különösen ha több meghallgatandó személy belföldi lakóhelye vagy szokásos tartózkodási helye, illetve a szemle által érintett több tárgy különböző bíróságok illetékességi területén található.

(4) A bizonyítás-felvételre irányuló jogsegélykérelem teljesítése során a magyar jog szerint kell eljárni. Külföldi eljárási szabályt csak a megkereső külföldi bíróság kérelmére kell alkalmazni, ha ez nem sérti a magyar közrendet.

(5) Ha a megkereső külföldi bíróság jelezte, hogy annak tagja, a külföldi eljárásban érdekelt felek vagy azok képviselői a jogsegélykérelem teljesítésénél jelen kívánnak lenni, a jogsegélykérelmet teljesítő bíróság a jogsegélykérelem teljesítésének határnapját ennek figyelembevételével tűzi ki. A bizonyítás-felvétel határnapjáról, helyszínéről és a részvételt érintő egyéb körülményekről a bíróság haladéktalanul értesíti a minisztert.

80. § (1) A miniszter nemzetközi egyezmény alapján az e §-ban foglaltaknak megfelelően engedélyezheti, hogy a külföldi bíróság által e célra megbízottként kijelölt személy, illetve a külföldi bíróság tagja a külföldi eljárás céljára belföldön közvetlenül bizonyítási cselekményt foganatosítson.

(2) Az (1) bekezdés szerinti engedély iránti kérelmet a miniszterhez kell benyújtani magyar, angol, francia vagy német nyelven. A kérelemben meg kell jelölni az alábbiakat:

a) az eljáró külföldi bíróság megnevezését és ügyszámát,

b) az eljárásban érintett felek, illetve képviselőik nevét és címét,

c) az eljárás tárgyát,

d) az ügy tényállásának rövid leírását,

e) annak a személynek a nevét és elérhetőségi adatait, aki megbízottként vagy a bíróság tagjaként a bizonyítási cselekményt belföldön foganatosítani kívánja,

f) a belföldön foganatosítandó bizonyítási cselekményt,

g) annak a személynek a nevét és címét, akinek közreműködése a bizonyítási cselekmény foganatosításához szükséges.

- (3) A kérelemhez csatolni kell a bizonyítást foganatosító, megbízottként eljáró személy részére a külföldi bíróság által hozott kirendelő határozatot vagy azzal egy tekintet alá eső okiratot.
- (4) A miniszter a kérelemnek nem ad helyt, ha a foganatosítani kívánt bizonyítási cselekmény a magyar közrendbe ütközne.
- (5) Ha a miniszter a kérelemnek helyt ad, értesíti a 79. § (3) bekezdés szerinti járásbíróságot, kivéve, ha a bizonyítási cselekmény foganatosítása a bíróság közreműködését nem igényli.
- (6) Ha a bizonyítási cselekmény valamely személy meghallgatására irányul, e személyt a meghallgatását megelőzően tájékoztatni kell arról, hogy
- a) közreműködése önkéntes, annak megtagadása miatt belföldön joghátrány nem érheti,
 - b) a meghallgatás során jogosult anyanyelvét használni,
 - c) jogi képviselője a meghallgatás során jelen lehet,
- továbbá – tanúként történő meghallgatása esetén – őt figyelmeztetni kell a Pp. 289-290. §-ban foglaltakra.
- (7) A (6) bekezdés szerinti tájékoztatást az (5) bekezdés alapján közreműködő bíróság nyújtja. Ha ilyen bíróság nincs, a miniszter a bizonyítás-felvétel engedélyezésének feltételeként írja elő a tájékoztatás megkereső bíróság általi biztosítását, és a tájékoztatás megtörténtének a miniszter részére történő igazolását.
- (8) Ha a meghallgatás foganatosításához tolmács közreműködése szükséges, a tolmács díjának megelőlegezéséről, illetve megtérítéséről a megkereső bíróság gondoskodik.
- (9) A miniszter az e § szerinti bizonyítás-felvétel engedélyezésekor egyéb feltételeket is megállapíthat.

- 81. §** (1) Az 1206/2001/EK tanácsi rendelet (e §-ban a továbbiakban: rendelet) 3. cikkének (1) és (3) bekezdése szerinti központi szerv feladatait a miniszter látja el.
- (2) A rendelet 1. cikke (1) bekezdésének a) pontja szerinti jogsegélykérelem teljesítése a 79. § (3) bekezdésében meghatározott bíróság hatáskörébe és illetékességébe tartozik. Ha a jogsegélykérelmet fogadó bíróság azt állapítja meg, hogy annak teljesítése más bíróság hatáskörébe vagy illetékességébe tartozik, azt nyolc napon belül hivatalból megküldi ehhez a bírósághoz.
- (3) A rendelet 17. cikkének (1) bekezdése szerinti, más tagállam bíróságától érkező kérelmet a miniszter fogadja és bírálja el, ennek során a 80. § (5)-(9) bekezdésben foglaltakat megfelelően alkalmazni kell.
- (4) A rendelet által rendszeresített formanyomtatványokat a bíróság postai úton, telefaxon vagy elektronikusan, magyar, angol vagy német nyelven fogadja.
- (5) Magyar bíróság az előtte folyamatban lévő eljárás céljára az Európai Unió tagállamában, Dánia kivételével, a rendelet 17. cikkében szabályozott módon kívül is foganatosíthat közvetlenül bizonyítási cselekményt. Ilyen esetben a bizonyítás-felvétel általános szabályai irányadóak azzal, hogy kényszerítő intézkedések alkalmazásának nincs helye.

33. Immunitással kapcsolatos rendelkezések

82. § Ezen alcím alkalmazásában az államra utalás magába foglalja:

- a) az államot,
- b) az állam közhatalmat gyakorló szerveit, amikor e minőségükben járnak el, és
- c) az állam képviselőiben eljáró személyeket, amikor e minőségükben járnak el.

83. § (1) A magyar állam elleni eljárásban – az e törvényben megállapított kivételekkel – kizárólag magyar bíróság járhat el.

(2) Külföldi állam elleni eljárásban – az e törvényben megállapított kivételekkel – magyar bíróság nem járhat el.

84. § (1) Az államot az eljárás tárgyától függetlenül nem illeti meg immunitás,

- a) ha arról kifejezetten lemondott,
- b) ha az eljárást maga indította, abba beavatkozott vagy az eljárásban érdemben perbe bocsátkozott, vagy
- c) az állam által indított eljárásban előterjesztett viszontkereset tekintetében, ha az a jogvita tárgyát képező jogviszonyon alapul.

(2) Az államot nem illeti meg immunitás, ha az eljárás tárgya

- a) az államnak polgári jogi szerződésből eredő joga vagy kötelezettsége, kivéve, ha a másik szerződő fél valamely más állam vagy a szerződő felek eltérően állapodtak meg,
- b) az állam és természetes személy közötti munkaszerződésből vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyból eredő jog vagy kötelezettség, feltéve, hogy a munkavégzés helye az eljárás helye szerinti állam területén van, illetve volt, kivéve, ha a munkavállaló a munkáltató államnak állampolgára vagy közhatalmi funkciót látott el,
- c) az állammal szemben élet, egészség, testi épség megsértése vagy dologi kár okozása címén támasztott igény, feltéve, hogy a károkozó esemény vagy mulasztás az eljárás helye szerinti állam területén következett be, és a károsult annak időpontjában abban az államban tartózkodott,
- d) az államnak az eljárás helye szerinti állam területén lévő ingatlanon fennálló joga, érdeke vagy birtoka, az ingatlan állam általi használata, vagy az ezekből eredő kötelezettségek
- e) az államnak az eljárás helye szerinti államban nyilvántartás vett, vagy annak területén székhellyel vagy központi ügyintézési hellyel rendelkező jogi személyben vagy jogi személyiség nélküli jogalanyban fennálló tagsága, részesedése vagy érdekeltsége, illetve valamely abból eredő jog vagy kötelezettség,
- f) az államnak az eljárás helye szerinti államban megnyílt hagyatékkal kapcsolatos öröklési jogviszonya,
- g) az eljárás helye szerinti államban szellemi tulajdonjogi védelem megadása, terjedelme, illetve megszűnése,
- h) az eljárás helye szerinti államban fizetéseképtelenségi eljárás hatálya alá tartozó vagyon kezelése tekintetében az államot megillető jog vagy érdek, vagy
- i) polgári jogi szerződéssel összefüggő jogvita rendezésére az állam által kötött választottbíróági megállapodás érvényessége, értelmezése vagy alkalmazása, az ilyen megállapodás alapján folytatott választottbíróági eljárás, illetve az abban hozott határozat érvénytelenítése, kivéve, ha a választottbíróági megállapodás eltérően rendelkezik.

85. § (1) E § alkalmazásában a végrehajtás alatt a rendelkezési jogosultságot korlátozó ideiglenes és biztosítási intézkedéseket is érteni kell.

(2) Az immunitásról történő, 84. § (1) bekezdés szerinti lemondás nem jelenti a végrehajtás alóli mentességről való lemondást is.

(3) A külföldi állam belföldön fekvő vagyonára nem vezethető végrehajtás, kivéve, ha

- a) a külföldi állam ahhoz kifejezetten hozzájárult,
- b) a külföldi állam a vagyont az adott követelés kielégítésére elkülönítette, vagy
- c) a vagyon nem kereskedelmi jellegű kormányzati tevékenységen kívüli célra szolgál.

(4) A (3) bekezdés c) pontja alkalmazása szempontjából nem kereskedelmi jellegű kormányzati tevékenység céljára szolgál különösen

- a) az állam külképviseleteinek működését szolgáló vagyon,
- b) katonai célú használatra szolgáló vagyon,
- c) központi bank vagy más pénzügyi hatóság vagyona,

- d) az állam kulturális örökségéhez, archívumaihoz tartozó, elidegenítésre nem szánt vagyont,
- e) tudományos, kulturális vagy történelmi kiállítás részét képező, elidegenítésre nem szánt vagyontárgyak.

86. § (1) Kizárólag magyar bíróság járhat el a külföldön diplomáciai képviselőként eljáró vagy egyébként a joghatóság alól mentes magyar állampolgár elleni eljárásban, kivéve, ha a magyar állam vagy a foglalkoztató nemzetközi szervezet a mentességről kifejezetten lemondott.

(2) Nem járhat el magyar bíróság Magyarországon diplomáciai képviselőként eljáró vagy egyébként a joghatóság alól mentes külföldi állampolgár elleni eljárásban, kivéve, ha a külföldi állam vagy a foglalkoztató nemzetközi szervezet a mentességről kifejezetten lemondott.

87. § (1) Külföldi államnak történő kézbesítésre az Európai Unió olyan általános hatályú, közvetlenül alkalmazandó jogi aktusa vagy olyan nemzetközi szerződés alkalmazandó, amely a kézbesítési jogsegélyt az adott állam tekintetében szabályozza, ennek hiányában a külpolitikáért felelős miniszter útján kézbesítendő az irat.

(2) Külföldi állam részére közvetlen postai úton nem kézbesíthetők iratok.

(3) Nemzetközi szervezetnek vagy mentességet élvező természetes személynek a külpolitikáért felelős miniszter útján kell az iratokat kézbesíteni.

IX. Fejezet

JOGHATÓSÁG

34. Általános szabályok

88. § Kizárólag magyar bíróság járhat el, a törvény egyéb joghatósági szabályaira tekintet nélkül,

- a) olyan eljárásban, amelynek tárgya belföldön fekvő ingatlanon fennálló dologi jog vagy ilyen ingatlan bérlete, haszonbérlete,
- b) magyar állampolgárságú örökhagyó belföldi hagyatékát érintő hagyatéki eljárásban,
- c) belföldön kiállított okirat megsemmisítésére irányuló eljárásban,
- d) jogoknak, tényeknek és adatoknak belföldön vezetett közhiteles nyilvántartásba történő bejegyzését érintő eljárásban,
- e) belföldi végrehajtást érintő eljárásban.

89. § Magyar bíróság joghatósága kizárt, a törvény egyéb joghatósági szabályaira tekintet nélkül,

- a) olyan eljárásban, amelynek tárgya külföldön fekvő ingatlanon fennálló dologi jog vagy ilyen ingatlan bérlete, haszonbérlete,
- b) nem magyar állampolgárságú örökhagyó külföldi hagyatékát érintő hagyatéki eljárásban,
- c) külföldön kiállított okirat vagy értékpapír megsemmisítésére irányuló eljárásban,
- d) külföldi iparjogvédelmi jog megadásával, terjedelmével és megszűnésével kapcsolatos eljárásban,
- e) külföldi székhelyű jogi személy vagy jogi személyiség nélküli jogalany (a továbbiakban e pontban együtt: jogi személy) alapításával, megszűnésével kapcsolatos eljárásban, a jogi személy nyilvántartásba vételének alapjául szolgáló szerződés vagy létesítő okirat érvényességével kapcsolatos eljárásban, illetve a jogi személy szervei által hozott határozatok felülvizsgálata iránti eljárásban,

- f) jogoknak, tényeknek és adatoknak külföldön vezetett közhiteles nyilvántartásba történő bejegyzését érintő eljárásban,
- g) külföldi végrehajtást érintő eljárásban.

90. § (1) Több alperes együttes perlése esetén magyar bíróság eljárhat valamennyi alperessel szemben, ha legalább az alperesek egyikének lakóhelye illetve jogi személy vagy jogi személyiség nélküli jogalany székhelye vagy központi ügyintézésének helye (a továbbiakban e fejezetben együtt: székhely) belföldön van, feltéve, hogy a keresetek között olyan szoros kapcsolat áll fenn, hogy az elkülönített eljárásokban hozott, egymásnak ellentmondó határozatok elkerülése érdekében célszerű azokat együttesen tárgyalni és róluk együtt határozni.

(2) A főkötelezett és a mellékkötelezett együttes perlése esetén a mellékkötelezett lakóhelyére vagy székhelyére tekintet nélkül eljárhat magyar bíróság, ha a főkötelezett lakóhelye vagy székhelye belföldön van.

(3) Ha magyar bíróság a kereset elbírálására joghatósággal rendelkezik, eljárhat a viszontkereset tekintetében is.

91. § A magyar bíróság joghatóságát – az e törvényben megállapított kivételekkel – megalapozza az is, ha az alperes anélkül, hogy kifogásolná a joghatóság hiányát, az ügy érdemére vonatkozó nyilatkozatot tesz (perbebocsátkozás).

35. Vagyonjogi ügyek

92. § Magyar bíróság eljárhat minden vagyonjogi ügyben, ha az alperes lakóhelye vagy székhelye belföldön van.

93. § Szerződéssel összefüggő jogvitában eljárhat magyar bíróság akkor is, ha a vitatott kötelezettség teljesítési helye belföldön van. E § alkalmazásában a vitatott kötelezettség teljesítési helye az a hely,

- a) amelyet a felek a szerződésben teljesítési helyként kikötöttek, ennek hiányában
- b) ingó dolog értékesítése esetén az a hely, ahova a szerződés alapján az adott dolgot szállították, vagy le kellett volna szállítani,
- c) szolgáltatás nyújtása esetén az a hely, ahol a szerződés szerint a szolgáltatást nyújtották, vagy kellett volna nyújtani,
- d) egyéb szerződések esetében az a hely, amelyet a magyar jog a vitatott követelés teljesítési helyeként meghatároz.

94. § (1) Szerződésen kívüli kötelmekkel összefüggő jogvitában eljárhat magyar bíróság akkor is, ha a kötelmet keletkeztető jogi tény belföldön valósult vagy valósulhat meg, vagy annak eredménye belföldön következett vagy következhet be. E rendelkezést megfelelően alkalmazni kell a személyhez fűződő jogok megsértéséből eredő igényekre is.

(2) Bűncselekménnyel okozott kár megtérítése iránti, illetve a büntetőeljárásban érvényesített polgári jogi igény tekintetében magyar bíróság eljárhat, ha az eljárás alapjául szolgáló bűncselekmény magyar büntető joghatóság alá tartozik.

(3) Kártérítési járadék megállapítása vagy felemelése iránti perben eljárhat magyar bíróság akkor is, ha a jogosult lakóhelye belföldön van.

95. § Magyar bíróság eljárhat olyan eljárásban, amelynek tárgya az eljárás megindulásának időpontjában belföldön található ingó dologon fennálló dologi jog.

96. § Külföldi székhelyű vállalkozás elleni perekben eljárhat magyar bíróság akkor is, ha a vállalkozás belföldön fiókteleppel vagy képviselettel rendelkezik, és a jogvita utóbbinak tevékenységével kapcsolatos, ideértve azt az esetet is, amikor a szerződést belföldön, a külföldi székhelyű vállalkozás képviseletében kötötték.

97. § Olyan alperes ellen, aki belföldön lakóhellyel vagy székhellyel nem rendelkezik, vagyoni jogi perben eljárhat magyar bíróság, ha az alperesnek belföldön végrehajtás alá vonható vagyona van. Az alperes belföldön lévő vagyonának tekintendő az alperest megillető követelés is, ha a követelés adósának lakóhelye belföldön található, vagy a követelést belföldön fekvő dolog biztosítja.

98. § (1) Öröklési perben magyar bíróság eljárhat akkor is, ha az örökhagyó halálakor magyar állampolgár volt.

(2) Hagyatéki eljárásban eljárhat magyar közjegyző, ha az örökhagyó a halálakor magyar állampolgár volt, vagy ha a hagyaték belföldön található.

99. § (1) Joghatósági megállapodással a felek a felmerült, vagy – meghatározott jogviszonyból eredő – jövőbeli jogvitájuk esetére vagyoni jogi ügyekben kiköthetik valamely állam bíróságainak, vagy egy vagy több meghatározott bíróságának joghatóságát.

(2) Semmis az a joghatósági megállapodás, amellyel a felek külföldi bíróság joghatóságát kötik ki olyan ügyben, amelyben a magyar bíróság kizárólagos joghatósággal rendelkezik, illetve amellyel a felek magyar bíróság joghatóságát kötik ki olyan ügyben, amelyben a magyar bíróság joghatósága kizárt.

(3) Joghatósági megállapodást a felek köthetnek

a) írásban,

b) szóban, írásbeli megerősítéssel,

c) a felek között korábban kialakított gyakorlatnak megfelelő formában, vagy

d) a nemzetközi kereskedelemben olyan formában, amely megfelel azoknak a kereskedelmi szokásoknak, amelyeket a felek ismertek vagy ismerniük kellett, és amelyeket az ilyen típusú szerződést kötő felek a szóban forgó üzletágban általánosan ismernek és rendszeresen figyelembe vesznek.

(4) A joghatósági megállapodást írásban kötöttnek kell tekinteni akkor is, ha a felek jognyilatkozatát tartósan rögzítő eszközön történt üzenetváltás útján jött létre.

(5) A joghatósági megállapodás létezésére és érvényességére – az e törvényben nem szabályozott kérdésekben – a joghatósági megállapodásban kikötött bíróság vagy bíróságok államának joga alkalmazandó.

(6) Ha a felek a joghatósági megállapodást egy másik szerződés részeként kötötték meg, a joghatósági megállapodást – létezése és érvényessége tekintetében – a szerződés többi feltételétől független megállapodásnak kell tekinteni.

(7) A joghatósági megállapodással kikötött joghatóság – a felek eltérő megállapodásának hiányában – kizárólagos. Ha azonban a felek külföldi bíróság joghatóságát kötötték ki, és e bíróság joghatóságának hiányát állapítja meg, a magyar bíróság az általános szabályok szerint megállapíthatja joghatóságát.

100. § (1) Magyar bíróság joghatósággal rendelkezik fizetéseképtelenségi eljárás lefolytatására, ha az adós jogi személy létesítő okirat szerinti székhelye belföldön van, vagy belföldön olyan működési hellyel (fióktelep vagy más telephely) rendelkezik, ahol nem átmeneti jellegű tevékenységet folytat.

(2) Ha a magyar bíróság a fizetéseképtelenségi eljárás lefolytatására joghatósággal rendelkezik, eljárhat a fizetéseképtelenségi eljárásból származó és azzal szorosán összefüggő keresetek tekintetében is.

(3) Fizetéseképtelenségi eljárásban a 91. § és a 99. § nem alkalmazható.

36. Családjogi és személyállapotí ügyek

101. § (1) A 2201/2003/EK tanácsi rendelet 7. cikkében meghatározott esetben magyar bíróság akkor rendelkezik joghatósággal házassági ügyekben, ha a házastársak egyike magyar állampolgár.

(2) A házasság létezésének vagy nemlétezésének megállapítása iránti eljárásra magyar bíróság joghatósággal rendelkezik, ha az egyik fél magyar állampolgár vagy az alperes szokásos tartózkodási helye belföldön van.

102. § (1) A házastársak személyi és vagyoni viszonyait érintő eljárásra magyar bíróság joghatósággal rendelkezik, ha

a) az alperes házastárs szokásos tartózkodási helye belföldön van,

b) a házastársak utolsó közös szokásos tartózkodási helye belföldön volt, feltéve, hogy az egyik házastárs szokásos tartózkodási helye a keresetindításkor továbbra is belföldön van, vagy

c) mindkét házastárs magyar állampolgár.

(2) Házassági vagyoni jogviszonyt érintő eljárásra magyar bíróság joghatósággal rendelkezik akkor is, ha az eljárás tárgyat képező vagyontárgy belföldön található.

(3) Ha az (1) bekezdésben meghatározott jogviszony házassági köteléket érintő eljárás keretében kerül rendezésre, magyar bíróság eljárhat akkor is, ha ezen eljárásra joghatósággal rendelkezik.

(4) Ha magyar bíróság joghatósággal rendelkezik öröklési jogviszonyt érintő eljárásra, joghatósága kiterjed az örökléssel összefüggő házassági vagyoni jogkérdés elbírálására is.

103. § Bejegyzett élettársi kapcsolat létezésével, érvényességével, megszűnésével, továbbá joghatásaival összefüggő eljárásra magyar bíróság akkor rendelkezik joghatósággal, ha

a) a kapcsolatot belföldön létesítették, vagy

b) a bejegyzett élettársak legalább egyike magyar állampolgár.

104. § (1) Származás megállapítása iránti eljárásban magyar bíróság akkor rendelkezik joghatósággal, ha

a) a gyermek magyar állampolgár,

b) a gyermek szokásos tartózkodási helye belföldön van, vagy

c) az alperes, illetve több személy kötelező perben állása esetén legalább az egyik alperes szokásos tartózkodási helye belföldön van.

(2) Származás megállapítása iránti ügyekben a 91. § nem alkalmazható.

105. § (1) Örökbefogadás engedélyezése vagy felbontása iránti eljárásra magyar bíróság akkor rendelkezik joghatósággal, ha

a) az örökbefogadni kívánt gyermek, illetve az örökbefogadott magyar állampolgár vagy szokásos tartózkodási helye belföldön van, vagy

b) az örökbefogadó, illetve házastársak általi örökbefogadás esetén azok legalább egyike magyar állampolgár, vagy szokásos tartózkodási helye belföldön van.

(2) Örökbefogadási ügyekben a 91. § nem alkalmazható.

106. § (1) A 2201/2003/EK tanácsi rendelet 14. cikkében meghatározott esetben magyar bíróság akkor rendelkezik joghatósággal a szülői felügyeletet, a kapcsolattartást és a gyámságot érintő eljárásra, ha a gyermek magyar állampolgár.

(2) A szülői felügyeletet, kapcsolattartást és gyámságot érintő ügyekben a 91. § nem alkalmazható.

107. § (1) Gondnoksággal kapcsolatos eljárásban magyar bíróság akkor rendelkezik joghatósággal, ha a gondnokság alá helyezendő, illetve a gondnokolt személy magyar állampolgár vagy szokásos tartózkodási helye belföldön van.

(2) Az (1) bekezdést megfelelően alkalmazni kell a más védelmi intézkedéssel kapcsolatos eljárásokra is.

(3) A gondnoksággal és más védelmi intézkedésekkel kapcsolatos ügyekben a 91. § nem alkalmazható.

108. § (1) Magyar bíróság joghatósággal rendelkezik holtnak nyilvánítás vagy halál tényének megállapítása iránti eljárásra, ha

a) az eltűnt személy utolsó ismert szokásos tartózkodási helye belföldön volt, vagy

b) magyar állampolgár volt, és holtnak nyilvánítását vagy halála tényének megállapítását belföldi jogi érdek – így különösen az eltűnt személy magyar állampolgárságú vagy belföldön lakóhellyel rendelkező házastársával vagy bejegyzett élettársával fennálló házassága vagy bejegyzett élettársi kapcsolata, illetve belföldön lévő vagyona jogi sorsának rendezése – teszi szükségessé.

(2) A holtnak nyilvánításra illetve halál tényének megállapítására irányuló ügyekben a 91. § nem alkalmazható.

X. Fejezet

KÜLFÖLDI HATÁROZATOK ELISMERÉSE ÉS VÉGREHAJTÁSA

37. Általános szabályok

109. § (1) Külföldi bíróság határozatát el kell ismerni, ha

a) az eljáró külföldi bíróság joghatósága e törvény alapján megalapozott volt,

b) a határozat azon állam joga szerint, amelyben azt meghozták, jogerőre emelkedett vagy azzal egyenértékű joghatással bír, és

c) a (4) bekezdésben meghatározott megtagadási okok egyike sem áll fenn.

(2) Ha e törvény eltérően nem rendelkezik, az eljáró külföldi bíróság joghatóságát akkor kell az (1) bekezdés a) pontja értelmében megalapozottnak tekinteni, ha olyan joghatósági ok alapján járt el, amely e törvény alapján magyar bíróság joghatóságát megalapozná.

(3) Személyállapoti és családjogi ügyekben hozott határozatok elismerésével összefüggésben az eljáró külföldi bíróság joghatósága megalapozottságának vizsgálata során figyelembe kell venni a magyar állampolgár más állampolgárságát is.

(4) Nem ismerhető el a külföldi határozat, ha

a) annak elismerése a magyar közrendbe ütközne,

b) az, akinek terhére a határozatot hozták, az eljárásban sem személyesen, sem meghatalmazott képviselője útján azért nem vett részt, mivel az idézést és a keresetlevelet vagy az eljárás megindításának alapjául szolgáló egyéb iratot részére lakóhelyén vagy szokásos tartózkodási helyén nem kézbesítették olyan módon és időben, hogy a védekezésre módjában állt volna felkészülni,

- c) ugyanabból a ténybeli alapból származó ugyanazon jog iránt azonos felek között magyar bíróság előtt az eljárás a külföldi eljárás megindítását megelőzően megindult,
- d) ugyanabból a ténybeli alapból származó ugyanazon jog tárgyában magyar bíróság azonos felek között korábban jogerős érdemi határozatot hozott, vagy
- e) ugyanabból a ténybeli alapból származó ugyanazon jog tárgyában a határozatot hozó bíróság államától eltérő külföldi állam bírósága azonos felek között korábban olyan jogerős érdemi határozatot hozott, amely belföldön az elismerés feltételeinek megfelel.

110. § Külföldi bírósági vagy más hatósági eljárásban kötött egyezség a határozatokra irányadó feltételek mellett ismerhető el és hajtható végre belföldön.

111. § Ha a külföldi határozat az annak elismerésére és végrehajtására a 2. § alapján alkalmazandó, Magyarország által kötött nemzetközi megállapodás feltételeinek nem felel meg, akkor is elismerhető és végrehajtható, ha az e törvény által megállapított feltételeknek megfelel. E rendelkezés alkalmazása szempontjából a viszonyosságot az adott állammal fennállónak kell tekinteni.

112. § A 38-39. alcímben szabályozott jogviszonyok tárgyában hozott külföldi határozatok elismerésére az elismerés általános szabályait a 38-39. alcímben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

38. Vagyonjogi ügyekben hozott határozatok

113. § (1) Vagyonjogi ügyekben hozott határozatok elismerésének további feltétele, hogy Magyarország és a határozatot hozó bíróság állama között viszonyosság álljon fenn.

(2) Viszonyosság fennállásának hiányában is elismerhető a határozat, ha

- a) az ügyben a magyar bíróság joghatósága kizárt volt, vagy
- b) az ügyben eljáró külföldi bíróság joghatósága a felek olyan megállapodásán alapult, amely a magyar jog rendelkezéseinek megfelelt.

114. § (1) A fizetéseképtelenségi eljárásban hozott határozatok elismerésének további feltétele, hogy Magyarország és a határozatot hozó bíróság állama között viszonyosság álljon fenn.

(2) A külföldi fizetéseképtelenségi főeljárás elismerése nem zárja ki, hogy magyar bíróság előtt másodlagos fizetéseképtelenségi eljárás induljon.

(3) A külföldi fizetéseképtelenségi főeljárást megindító határozat csak akkor rendelkezik belföldön az eljárás megindításának helye szerinti állam jogában meghatározott joghatóságokkal, ha belföldön nem indult másodlagos fizetéseképtelenségi eljárás.

(4) A külföldi fizetéseképtelenségi főeljáráshoz kapcsolódó egyes joghatóságok elismerésére vonatkozóan jogszabály külön eljárási rendet állapíthat meg.

115. § Az örökléssel kapcsolatos eljárásokban az eljáró külföldi bíróság joghatóságát akkor kell megalapozottnak tekinteni, ha az

- a) az örökhagyó halála időpontjában fennállt szokásos tartózkodási helyén, vagy
- b) az örökhagyó állampolgárságán alapult.

39. Családjogi és személyállapotú ügyekben hozott határozatok

116. § (1) A házasság létezésével, érvényességével és felbontásával összefüggő eljárásokban az eljáró külföldi bíróság joghatóságát akkor kell megalapozottnak tekinteni, ha az

- a) az alperes házastárs szokásos tartózkodási helyén,

b) a házastársak utolsó közös szokásos tartózkodási helyén, vagy

c) a házastársak közös állampolgárságán alapult.

(2) A külföldi bíróság joghatóságának e törvény szerinti megalapozatlansága ellenére is el kell ismerni a külföldi bíróságnak a bíróság államának joga szerint jogerős vagy azzal egyenértékű joghatással bíró (1) bekezdés szerinti határozatát, ha az elismerést a magyar állampolgárságú házastárs maga kéri, és a 109. § (4) bekezdésben meghatározott megtagadási okok egyike sem áll fenn.

(3) Az (1) bekezdés szerinti, illetve a házastársak személyes viszonyaival összefüggő határozatok elismerése megtagadásának – a 109. § (4) bekezdés c)-e) pontjában foglaltaktól eltérően – akkor van helye, ha

a) ugyanabból a ténybeli alapból származó ugyanazon jog iránt magyar bíróság előtt az eljárás a külföldi eljárás megindítását megelőzően megindult,

b) ugyanabból a ténybeli alapból származó ugyanazon jog tárgyában magyar bíróság korábban jogerős érdemi határozatot hozott, vagy

c) ugyanabból a ténybeli alapból származó ugyanazon jog tárgyában a határozatot hozó bíróság államától eltérő külföldi állam bírósága korábban olyan jogerős érdemi határozatot hozott, amely belföldön az elismerés feltételeinek megfelel.

117. § (1) A bejegyzett élettársi kapcsolat létezésével, érvényességével és megszűnésével összefüggő eljárásokban az eljáró külföldi bíróság joghatóságát akkor kell megalapozottnak tekinteni, ha az

a) az alperes bejegyzett élettárs szokásos tartózkodási helyén,

b) a bejegyzett élettársak utolsó közös szokásos tartózkodási helyén,

c) a bejegyzett élettársak közös állampolgárságán, vagy

d) a bejegyzett élettársi kapcsolat létrejöttének helyén alapult.

(2) A 116. § (2)-(3) bekezdést az (1) bekezdés szerinti határozatokra megfelelően alkalmazni kell.

118. § A szülői felügyelettel, kapcsolattartással és gyámsággal kapcsolatos eljárásokban az eljáró külföldi bíróság joghatóságát akkor kell megalapozottnak tekinteni, ha

a) az a gyermek szokásos tartózkodási helyén alapult, vagy

b) a gyermek szüleinek házassági köteléke tárgyában eljáró bíróság hozta a határozatot, feltéve, hogy a házasságot érintő eljárásra joghatósága a 101. § alapján megalapozott volt.

119. § A családjogi és a bejegyzett élettársi kapcsolatból származó tartással kapcsolatos eljárásokban az eljáró külföldi bíróság joghatóságát akkor kell megalapozottnak tekinteni, ha az

a) az alperes szokásos tartózkodási helyén,

b) a tartásra jogosult szokásos tartózkodási helyén alapult, vagy

c) személyi állapot, szülői felügyelet vagy gyámság tárgyában eljáró bíróság hozta a határozatot, feltéve, hogy joghatósága a személyi állapotot érintő eljárásra a 101. §, illetve a 103. § alapján, szülői felügyeletet vagy gyámságot érintő eljárásra a 106. § alapján megalapozott volt, és a tartási követelés járulékos jellegű volt.

120. § (1) A magyar állampolgár gyermek örökbefogadásával kapcsolatos eljárásban hozott határozat a 109. §-ban megállapított feltételeken túl csak akkor ismerhető el, ha az örökbefogadást a magyar gyámhatóság jóváhagyta. E rendelkezés nem alkalmazható azon többes állampolgárságú gyermek örökbefogadására nézve, akinek egyik állampolgársága magyar és a szokásos tartózkodási helye a határozat meghozatalakor a másik állampolgársága

szerinti államban volt, feltéve, hogy az örökbefogadást a másik állampolgársága szerinti állam bírósága már jóváhagyta.

(2) Az (1) bekezdéstől eltérően, a magyar gyámhatóság jóváhagyásának hiányában vagy a külföldi bíróság joghatóságának e törvény szerinti megalapozatlansága ellenére is el kell ismerni a külföldi bíróságnak a bíróság államának joga szerint jogerős vagy azzal egyenértékű joghatással bíró határozatát, ha az elismerést a magyar jog szerint nagykorúvá vált magyar állampolgárságú örökbefogadott maga kéri, és a 109. § (4) bekezdésben meghatározott megtagadási okok egyike sem áll fenn.

121. § A 109. § (4) bekezdés c)-e) pontja helyett a 116. § (3) bekezdés a)-c) pontja szerinti esetekben van helye

- a) a származással,
 - b) az örökbefogadással,
 - c) a szülői felügyelettel, kapcsolattartással és gyámsággal,
 - d) a gondnoksággal és más védelmi intézkedésekkel,
 - e) a holtak nyilvántartással és a halál tényének megállapításával, és
 - f) a névviseléssel
- kapcsolatos határozatok elismerése megtagadásának.

40. Eljárási rendelkezések

122. § (1) A külföldi határozat elismerése külön eljárást nem igényel. Az elismerhetőség kérdését jogszabály eltérő rendelkezése hiányában az a bíróság vizsgálja, amelynek eljárásában ez felmerül.

(2) Az érdekelt külön eljárásban is kérheti a bíróságtól annak megállapítását, hogy a külföldi határozat belföldön elismerhető. Az ilyen kérelem tárgyában a bíróság nemperes eljárásban határoz.

(3) Az eljárásra

- a) az ellenérdekű fél belföldi lakóhelye (székhelye), ennek hiányában szokásos tartózkodási helye szerinti törvényszék székhelyén működő járásbíróság (Budapesten a Budai Központi Kerületi Bíróság), külföldi választottbírósági határozat esetén törvényszék (Budapesten a Fővárosi Törvényszék),
- b) ennek hiányában a kérelmező belföldi lakóhelye (székhelye), ennek hiányában szokásos tartózkodási helye szerinti törvényszék székhelyén működő járásbíróság (Budapesten a Budai Központi Kerületi Bíróság), külföldi választottbírósági határozat esetén törvényszék (Budapesten a Fővárosi Törvényszék),
- c) ha pedig a kérelmezőnek sincs belföldön lakóhelye (székhelye), szokásos tartózkodási helye, a Budai Központi Kerületi Bíróság, külföldi választottbírósági határozat esetén a Fővárosi Törvényszék

rendelkezik hatáskörrel és kizárólagos illetékességgel.

(4) Az eljárásra – ideértve az igénybe vehető jogorvoslatokat is – a bírósági végrehajtásról szóló törvénynek a végrehajtási tanúsítvány kiállítására vonatkozó rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni.

(5) A külföldi határozat érdemi felülvizsgálatának nincs helye. A határozat belföldi elismeréséhez megkívánt, a 109. § (1) bekezdés a)-b) pontja, a 113. § (1) bekezdés, a 114. § (1) bekezdés és a 120. § (1) bekezdés szerinti feltételek fennállását, továbbá a 109. § (4) bekezdés a) pontja szerinti megtagadási ok hiányát hivatalból kell vizsgálni, míg a 109. § (4) bekezdés b)-e) pontja szerinti megtagadási okok hiányát ellenkező bizonyításig vélelmezni kell.

123. § A bírósági végrehajtásról szóló törvénynek megfelelően végrehajthatóvá nyilvánított külföldi határozatot belföldön az erre irányadó jogszabály rendelkezései szerint lehet végrehajtani.

XI. Fejezet

ZÁRÓ RENDELKEZÉSEK

41. Felhatalmazó rendelkezés

124. § Felhatalmazást kap a miniszter, hogy a nemzetközi jogsegélyre és a külföldi határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó viszonyosság fennállását rendeletben állapítsa meg.

42. Hatályba léptető rendelkezés

125. § E törvény 2018. január 1. napján lép hatályba.

43. Átmeneti rendelkezések

126. § (1) A 30-32. alcím rendelkezéseit a folyamatban lévő eljárásokra is alkalmazni kell.

(2) A 37-39. alcím rendelkezéseit az e törvény hatályba lépése után hozott határozatokra kell alkalmazni.

(3) A (2) bekezdéstől eltérően, a magyar állampolgár személyi állapotát és családjogi jogviszonyait érintő olyan külföldi határozatot, amely a 109-111. § és a 116-121. § rendelkezéseinek megfelel, akkor is el kell ismerni, ha azt e törvény hatályba lépése előtt hozták.

44. Európai uniós követelményekre utaló rendelkezések

127. § (1) E törvény 45. § (4) bekezdése a pénzügyi biztosítékokról szóló megállapodásokról szóló, 2002. június 6-i 2002/47/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 9. cikkének való megfelelést szolgálja.

(2) E törvény

a) 81. §-a a polgári és kereskedelmi ügyekben a bizonyítás-felvétel tekintetében történő, a tagállamok bíróságai között együttműködéséről szóló, 2001. május 28-i 1206/2001/EK tanácsi rendeletnek,

b) 101. § (1) bekezdése és 106. §-a a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2003. november 27-i 2201/2003/EK tanácsi rendeletnek,

c) a 59. §-a a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról szóló („Róma II.”), 2007. július 11-i 864/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendeletnek,

d) 77. §-a a tagállamokban a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről és az 1348/2000/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2007. november 13-i 1393/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendeletnek,

e) 30. §-a a házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jog területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról szóló, 2010. december 20-i 1259/2010/EU tanácsi rendeletnek,

f) 3. § c) pontja a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2012. december 12-i 1215/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendeletnek a végrehajtásához szükséges rendelkezéseket állapít meg.

45. Módosító rendelkezések

128. § A közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény 136. § (1) bekezdése a következő j) ponttal egészül ki:

(A közjegyző tanúsítványt állít ki)

„j) a külföldi eljárás céljára tett peren kívüli esküről vagy fogadalomról.”

129. § A munkaügyi ellenőrzésről szóló 1996. évi LXXV. törvény 10. § f) pontjában a „Munka Törvénykönyve, a munkavédelemről szóló törvény és a nemzetközi magánjogról szóló törvényerejű rendelet” szövegrész helyébe a „Munka Törvénykönyve és a munkavédelemről szóló törvény” szöveg lép.

130. § A polgári és kereskedelmi ügyekben külföldön történő bizonyításfelvételtől szóló, Hágában, 1970. március 17. napján kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 2004. évi CXVI. törvény 3. §-a helyébe a következő rendelkezés lép:

„3. § Magyarország az Egyezményhez az alábbi fenntartásokat, illetőleg nyilatkozatokat teszi:

a) fenntartások az Egyezmény 33. Cikke alapján

- a 4. Cikk második bekezdéséhez:

Magyarország az Egyezmény 4. Cikke második bekezdésének alkalmazását kizárja.

- a 16. Cikkhez:

Magyarország az Egyezmény 16. Cikkének alkalmazását kizárja.

- a 18. Cikkhez:

A diplomáciai vagy konzuli képviselő által az Egyezmény 15. Cikke, illetőleg a megbízott által az Egyezmény 17. Cikke alapján történő bizonyításfelvételhez a magyar hatóságok nem nyújtanak támogatást kényszerítő eszközök alkalmazása útján.

b) nyilatkozatok az Egyezményhez

- a 2. Cikkhez:

Magyarországon az Egyezmény 2. Cikke szerinti Központi Hatóság feladatait az igazságügyért felelős miniszter által vezetett minisztérium látja el.

- a 8. Cikkhez:

A megkereső bíróság tagjai a magyar Központi Hatóság előzetes hozzájárulásával jelen lehetnek a megkeresett bíróság által foganatosított bizonyításfelvételi cselekménynél.

- a 15. Cikkhez:

Az Egyezmény 15. Cikke alapján más Szerződő Állam diplomáciai vagy konzuli képviselője Magyarország területén a magyar hatóságok előzetes hozzájárulása nélkül foganatosíthat bizonyítási cselekményt az általa képviselt Szerződő Államban folyamatban lévő eljárás céljára, feltéve, hogy az olyan személyt érint, aki kizárólag a diplomáciai vagy konzuli képviselő küldő Államának polgára. A bizonyítási cselekmény kényszer, illetőleg hátrányos jogkövetkezmény alkalmazásával vagy kilátásba helyezésével nem járhat.

- a 17. Cikkhez:

Az Egyezmény 17. Cikkének második bekezdése szerinti engedélyt Magyarországon a Központi Hatóság jogosult megadni.

- a 23. Cikkhez:

A magyar hatóságok nem teljesítenek olyan megkereséseket, amelyeket „pre-trial discovery of documents” néven ismert eljárás tárgyában terjesztettek elő, kivéve, ha a jogsegélykérelem pontosan megjelöli azon okiratot, amelyet birtokosának rendelkezésre kell bocsátania, és ez az okirat az eljárás céljával közvetlen kapcsolatban áll.”

131. § A polgári és kereskedelmi ügyekben keletkezett bírósági és bíróságon kívüli iratok külföldön történő kézbesítéséről szóló, Hágában, 1965. november 15. napján kelt Egyezmény kihirdetéséről és a nemzetközi kézbesítést szabályozó egyes törvények módosításáról szóló 2005. évi XXXVI. törvény 3. §-a helyébe a következő rendelkezés lép:

„3. § Magyarország az Egyezményhez az alábbi nyilatkozatokat, illetőleg fenntartásokat teszi:
- a 2. cikkhez:

Magyarországon az Egyezmény 2. cikke szerinti Központi Hatóság feladatait az igazságügyért felelős miniszter által vezetett minisztérium látja el.

- az 5. cikk harmadik bekezdéséhez:

Az Egyezmény 5. cikkének első bekezdésében meghatározott kézbesítési módok alkalmazására Magyarországon csak akkor kerülhet sor, ha a kézbesítendő iratot ellátták hiteles vagy a megkereső állam joga által bírósági eljárás céljára alkalmasnak tekintett magyar nyelvű fordítással.

- a 6. cikkhez:

Az Egyezmény 6. cikkében meghatározott tanúsítványt Magyarországon a Központi Hatóság állítja ki.

- a 8. cikkhez:

Magyarország ellenzi azt, hogy a külföldi államok diplomáciai vagy konzuli képviselői közvetlenül kézbesítsenek iratokat Magyarország területén, kivéve, ha a címzett a diplomáciai vagy konzuli képviselő küldő államának állampolgára.

- a 9. cikkhez:

Az Egyezmény 9. cikke értelmében konzuli úton továbbított kézbesítendő iratokat Magyarországon a Központi Hatóság fogadja.

- a 10. cikkhez:

Magyarország az Egyezmény 10. cikkében meghatározott kézbesítési módok alkalmazását ellenzi a területén.

- a 15. cikkhez:

Magyarország kinyilvánítja, hogy a magyar bíróságok eldönthetik a jogvitát, amennyiben az Egyezmény 15. cikkének második bekezdésében meghatározott valamennyi feltétel teljesült.

- a 16. cikkhez:

Magyarország kinyilvánítja, hogy az Egyezmény 16. cikkében meghatározott igazolási kérelem előterjesztésének nincs helye, amennyiben azt a határozat keltétől számított egy éven túl nyújtják be.”

132. § (1) Az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény (a továbbiakban: At.) 4. § (5) bekezdés e) pontja helyébe a következő rendelkezés lép:

(Az anyakönyvi szerv)

„e) végzi a 23. §-ban és a 35. § (1)-(2) és (4) bekezdésben meghatározott feladatokat,”

(2) Az At. 23. § (1)-(2) bekezdése helyébe a következő rendelkezések lépnek:

„(1) Ha nem magyar állampolgár kíván Magyarországon házasságot kötni, igazolnia kell, hogy a házasságkötésnek személyes joga szerint nincs akadálya. Az igazolás alól az

anyakönyvi szerv indokolt esetben felmentést adhat, amely a kiállításának napjától számított hat hónapig érvényes. A felmentés megadása iránti kérelmet az együttesen személyesen megjelenő házasság megkötésére jogosult anyakönyvvezetónél nyújthatják be.

(2) Nem kell az (1) bekezdésben foglaltakat igazolni, és az igazolás alól felmentést kérni, ha a házasság személyes joga szerinti államban ilyen igazolás kiállítására nincs lehetőség. Az anyakönyvi szerv a külpolitikáért felelős miniszter vagy az adott ország külképviseleti hatóságának értesítése alapján honlapján közzéteszi azon államok körét, amelyekben ilyen igazolás kiállítására nincs lehetőség.”

(3) Az At. 35. §-a helyébe a következő rendelkezés lép:

„Nem magyar állampolgár bejegyzett élettársi kapcsolatának létesítése

35. § (1) Ha nem magyar állampolgár kíván Magyarországon bejegyzett élettársi kapcsolatot létesíteni, igazolnia kell, hogy a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítésének személyes joga szerint nincs akadálya. Az igazolás alól az anyakönyvi szerv indokolt esetben felmentést adhat.

(2) A nemzetközi magánjogról szóló törvény 35. § (2) bekezdés a) pontja szerinti igazolás alól az anyakönyvi szerv indokolt esetben felmentést adhat.

(3) Az (1)-(2) bekezdés szerinti felmentés a kiállításának napjától számított hat hónapig érvényes. A felmentés megadása iránti kérelmet az együttesen személyesen megjelenő felek a bejegyzett élettársi kapcsolat létrehozására jogosult anyakönyvvezetónél nyújthatják be.

(4) Nem kell az (1) bekezdésben foglaltakat igazolni, és az igazolás alól felmentést kérni, ha a fél személyes joga szerinti államban ilyen igazolás kiállítására nincs lehetőség. Az anyakönyvi szerv a külpolitikáért felelős miniszter vagy az adott ország külképviseleti hatóságának értesítése alapján honlapján közzéteszi azon államok körét, amelyekben ilyen igazolás kiállítására nincs lehetőség.

(5) Azonos nem magyar állampolgárságú felek az állampolgárságuk szerint illetékes, Magyarországra akkreditált külképviseleti hatóságnál is létesíthetnek bejegyzett élettársi kapcsolatot, feltéve, hogy nemzetközi szerződés vagy viszonyosság és a külföldi állam joga ezt lehetővé teszi.”

133. § A Magyar Köztársaság 2011. évi költségvetését megalapozó egyes törvények módosításáról szóló 2010. évi CLIII. törvény 5. számú melléklete 2. pont a) alpontjában a „nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendelet (a továbbiakban: Nmtvr.) vagy az Nmtvr. 2. §-ában említett nemzetközi szerződés” szövegrész helyébe a „nemzetközi magánjogi szabályok” szöveg lép.

46. Hatályon kívül helyező rendelkezések

134. § Hatályát veszti

a) a nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendelet,

b) a polgári és kereskedelmi ügyekben külföldön történő bizonyításfelvételtől szóló, Hágában, 1970. március 17. napján kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 2004. évi CXVI. törvény 4. §-a.

ÁLTALÁNOS INDOKOLÁS

I. Az átfogó felülvizsgálat főbb indokai

A nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. tvr. (a továbbiakban: Kódex) több mint három és fél évtizede képezte a külföldi elemet hordozó magánjogi jogviszonyokkal kapcsolatos kollíziós- és eljárásjogi kérdések hazai elbírálásának az alapját. Hatálybalépésekor a Kódex egy kiforrott, az absztrakció magas színvonalán álló szabályozást képviselt, amely nemzetközi összehasonlításban is messzemenően megfelelt a kor elvárásainak. Az azóta eltelt időszak alatt azonban erőteljes változások mentek végbe gazdasági, társadalmi és politikai téren egyaránt. Ezzel egyidejűleg drasztikusan megnőtt a személyi és vagyoni forgalom, s ebből kifolyólag emelkedett a nemzetközi vonatkozású jogviszonyok száma és az ügyek jellege is sokszínűbb lett. Emellett a nemzetközi magánjog elméletének továbbfejlődése is új távlatokat nyitott.

A Kódex hatálybalépése óta nagymértékben átalakult Magyarország nemzetközi kapcsolatrendszere. Az Európai Unióhoz való csatlakozásunk markáns befolyást gyakorolt a hazai nemzetközi magánjogi szabályozásra. Az Európai Unió az Amszterdami Szerződéssel eszközölt módosítás alapján, az EK Szerződés 65. cikkében megjelölt területeken /jelenleg: az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés (a továbbiakban: EUMSZ) 81. cikke/ rendeletek útján egységesítette a tagállamok vonatkozó belső szabályozását. Ezáltal jelentősen szűkült a nemzeti jogalkotó mozgástere és az autonóm belső kollíziós jogi szabályok hatóköre. Az uniós jogalkotáshoz való alkalmazkodás okán, az uniós joggal való összhang megvalósítása érdekében egyre gyakrabban vált szükségessé a Kódex módosítása. E módosítások a hazai szabályokat az uniós joghoz közelítették, és alapvetően „európaivá” tették. Az eseti módosítások azonban nem mindig nyugodtak egységes elvi alapokon, s így nem vezettek egy következetes és szakmailag maradéktalanul helytálló normaanyag kialakulásához. A helyzetet komplikálja az is, hogy az uniós nemzetközi magánjog jelenleg nem alkot teljes és koherens rendszert; e szabályrendszer szinte egyik vonatkozó részterületet sem fed le teljesen. Erre tekintettel is fontos, hogy a magyar jogalkotó éljen a még fennmaradt jogalkotási hatáskörével, egy, a mai jogi-szociológiai környezethez adaptált, progresszív nemzetközi magánjogi törvény ugyanis az uniós jog viszonylatában szilárd viszonyítási pontként szolgálhat.

A hatályos Kódex megalkotása óta hazánk számos multilaterális nemzetközi egyezményhez csatlakozott, amelyek - a magyar jogba beépülve - szintén átrajzolták a belső jog képét. Ezen egyezmények némelyike a belső jogtól eltérő, újfajta szemléletet tükröző szabályokat tartalmaz, és erre tekintettel is szükséges a belső kollíziós jogi szabályok újragondolása. Emellett a tágabb nemzetközi környezetbe való szerves illeszkedés is megköveteli az általánosan elfogadott, megújult jogi értékrendhez való igazodást.

A nemzetközi, illetve az uniós jog által ily módon átszőtt hazai szabályozás olyan komplex jogi problémákat generál, amelyek gyakran a mindennapi jogalkalmazás számára komoly kihívást jelenten. A Javaslat a jogalkalmazás körüli bizonytalanságok feloldására, valamint az egyes kérdésekben esetlegesen divergáló joggyakorlat korrigálására is hivatott.

A mai mobilis, modern életviszonyok közepette egy rugalmasabb szabályozásra mutatkozik igény annak elkerülése érdekében, hogy a szabályok méltánytalan eredményre ne vezessenek. Így kiküszöbölendő pl. az, hogy a magyar állampolgárságon kívül más állampolgársággal is rendelkező személynek Magyarországon és más államban eltérő jogi státusa, családi

jogállása, neve legyen. A hatályos nemzetközi magánjogi Kódex alkalmazásával kapcsolatos gyakorlati tapasztalatok is rávilágítanak arra, hogy egyes rendelkezések immár nem időszerűek, és a szabályozásban helyenként hiátusok, fehér foltok is fellelhetők.

Fentiekén túlmenően a Kódex felülvizsgálatának igényét veti fel a közelmúltban életbe lépett 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (a továbbiakban: Ptk.) és a 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról (a továbbiakban: Pp.) is; az új törvény megalkotása során biztosítani kell az ezekkel való harmóniát, dogmatikai, terminológiai és rendszertani szempontból egyaránt.

Mindezek meghatározó befolyást gyakorolnak a nemzetközi magánjogi szabályozásra, elkerülhetetlenné téve a hatályos szabályozás átfogó megreformálását. Az új törvény megalkotásához kiváló alapot képez az 1979-ben megszületett Kódex, amely több szempontból is maradandó tudományos értéket hordozó jogforrásnak bizonyult.

II. Az új törvény lényegesebb novumai és megcélzott eredményei

A Javaslat célja tehát a nemzetközi magánjog uniós, illetve nemzetközi megállapodások által le nem fedett aspektusainak egységes, korszerű, egyértelmű és ugyanakkor rugalmas szabályokba foglalása. A Javaslat általános jelleggel kimondja, hogy a törvény szabályait csak az olyan jogviszonyokra kell alkalmazni, amelyekre az Európai Unió általános hatályú, közvetlenül alkalmazandó jogi aktusa vagy nemzetközi megállapodás hatálya nem terjed ki.

Az uniós jog szupremáciájából adódóan az uniós kollíziós szabályok megelőzik a nemzeti szabályokat. Az elsődleges feladat ennél fogva az uniós jog beható elemzése volt; ez egyrészt a jogfejlődés tendenciáit illetően bír meghatározó befolyással, másrészt ez alapján körvonalazható, hogy a nemzeti jogalkotónak mely szegmensek tekintetében marad fenn szabályozási hatásköre. Az uniós jog által nem rendezett kérdések meghatározása korántsem egyszerű, hiszen az egyes rendeletek nem körvonalazzák egyértelműen saját tárgyi-személyi hatályukat. E körben értelemszerűen az Európai Unió Bírósága (a továbbiakban: EUB) jogértelmező tevékenységének, folyamatosan fejlődő joggyakorlatának is szerepe van. Ami az uniós jog és az azonos tárgykörű nemzetközi megállapodások kollíziós szabályainak viszonyrendszerét illeti, ez magukból az uniós normákból vezethető le.

Az uniós jog szerepe eltérően alakulhat a kollíziós jog szférájában és az eljárásjog (joghatóság, elismerési és végrehajtás) terén. A kollíziós jogi tárgyú uniós rendeletek az univerzális alkalmazás igényével kerültek megalkotásra, ennél fogva ezek az adott területet felölelő körben egységes jogként (*loi uniforme*) érvényesülnek, mind uniós, mind harmadik államokat érintő tényállások tekintetében teljesen kiváltva a létező hazai szabályokat, a magyar jog kollíziós szabályait lényegülve át. Ily módon megelőzhető a kollíziós jogi szabályozás indokolatlan megkettőződése, és elérhető, hogy az ugyanolyan tényállások uniós és uniós kívüli relációban ugyanazon anyagi jog alapján legyenek elbírálva. A hazai kollíziós jogi jogalkotás ezen túlmenően csupán az uniós jog időbeli és tárgyi hatálya által át nem fogott aspektusok tekintetében, hézagpótló jelleggel kaphat teret. Ezzel szemben egyes uniós eljárásjogi normák csupán a tényállás uniós kapcsolatát követelik meg az uniós rendeletek alkalmazásához, ami egy párhuzamos nemzeti eljárásjogi szabályozást tesz lehetővé, illetve szükségessé; így más joghatósági, valamint elismerési és végrehajtási szabályok érvényesülhetnek az Unión belüli, illetve azon kívüli relációban. Egyes rendeletek a joghatóságot csak uniós kapcsolódású ügyekre nézve állapítják meg /pl.: Brüsszel IA rendelet; a Tanács 2201/2003/EK rendelete (2003. november 27.) a házassági ügyekben és a szülői

felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályaon kívül helyezéséről (a továbbiakban: Brüsszel IIA rendelet), a rendeletek némelyike azonban nemcsak uniós tagállamok viszonylatában, hanem szintén univerzális jelleggel állapítja meg a joghatósági szabályokat /pl. a Tanács 4/2009/EK rendelete (2008. december 18.) a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről (a továbbiakban: tartási rendelet); az Európai Parlament és a Tanács 650/2012/EU rendelete (2012. július 4.) az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről (a továbbiakban: öröklési rendelet)/. Az elismerésre és végrehajtásra vonatkozó szabályok ugyanakkor csak uniós tagállamok viszonylatában érvényesülnek. E kérdésekben tehát továbbra is kétsíkú szabályozási rendszer fog létezni. A jogalkotóra hárul az a feladat, hogy a nemzeti szabályozást olyan irányba fejlessze, hogy az az uniós joggal való harmonikus és átlátható egységet alkosson, ugyanakkor a szabályozás indokolatlan duplikálódását és fragmentáltságát elkerülje.

A nemzetközi magánjogi jogviszonyok tényállási elemei több állammal is kapcsolatot mutatnak, azaz valamilyen nemzetközi elem jelenlétét feltételezik, és ebből kifolyólag több állam jogának az alkalmazása is felmerülhet. Ilyen nemzetközi elem például az adott jogviszony alanya külföldi állampolgár, külföldi szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik, valamely jogcselekmény külföldön következik be, a vagyontárgy külföldön található stb. A Javaslat ún. kapcsolóelvek mentén meghatározza, hogy nemzetközi elemmel bíró magánjogi természetű jogviszonyokban a több, szóba jöhető állam joga közül mely állam jogát kell alkalmazni, rendelkezik arról, hogy a magyar bíróságok vagy más hatóságok mely joghatósági okok alapján és milyen eljárási szabályok alapján járnak el, továbbá megállapítja a határozatok hazai elismerésének és végrehajtásának rendjét.

Az alkalmazandó jog megállapítása kapcsán a Javaslat a korábbi szabályozáshoz képest a *renvoi* terén továbblép. Amellett, hogy kimondja a törvény kollíziós jogi szabályai által megjelölt külföldi jog anyagi jogi szabályainak főszabályként való alkalmazását, rögzíti azt is, hogy ha az alkalmazandó külföldi jogot e törvény értelmében az állampolgárság határozza meg és a külföldi jog kollíziós szabálya a magyar jogra visszautal, akkor a magyar jogra való visszautalást el kell fogadni; a törvény ezen túlmenően a magyar kollíziós jogi szabály által felhívott külföldi jog kollíziós szabálya szerinti egyszeri továbbutalást is megengedi.

A Javaslat külön rendelkezést szentel a közrendnek, kimondva, hogy a jogszabály által kijelölt külföldi jogot mellőzni kell, ha annak eredménye nyilvánvalóan és súlyosan sértené a magyar jogrendszer alapvető értékeit és alkotmányos elveit. Emellett a feltétlen érvényesülést kívánó (imperatív) normákról is rendelkezik; e normák az állam politikai, gazdasági, szociálpolitikai érdekeinek a védelmét célozzák, és a feltétlen alkalmazás kívánó jellegüknél fogva nemzetközi vonatkozású magánjogi ügyekben is figyelmet kell szentelni rájuk. Erre tekintettel, ha adott ügyet a törvény szerint valamely külföldi jog alapján kell elbírálni, a magyar jog imperatív normáinak akkor is érvényesülést kell biztosítani. A közrend és az imperatív normák védelméről szóló szabályokkal a jogalkotó a hazai jogalkalmazó számára a magyar jog által védett értékek és érdekek megóvására irányuló eszközt kíván a kezébe adni.

A Javaslatba foglalt ún. általános kitérítő klauzula alapján az eljáró bíróság (más hatóság) kivételesen mellőzheti a jogszabály által kijelölt külföldi jog alkalmazását, feltéve, ha az adott

ügy körülményei egy másik joggal nyilvánvalóan szorosabb kapcsolatot mutatnak. Ez a megoldás lehetővé teszi az ügyek egyediesített, rugalmasabb kezelését, előmozdítva az igazságosabb és méltányosabb döntést.

A jogalkotó a jogalkalmazók segítése érdekében egy ún. általános kisegítő szabályt is megfogalmaz; e generálklauzulának a rendeltetése az, hogy a törvény specifikus, egyedileg megszabott rendelkezése hiányában elvezesse a jogalkalmazót ahhoz a joghoz, amely alapján az ügy elbírálnak.

Az ún. személyes jog fogalma központi szerepet tölt be a természetes személyek jogviszonyaira alkalmazandó jog meghatározása kapcsán. A Javaslat szerinti koncepció e vonatkozásban megtartani javasolja a jelenlegi lépcsőzetes rendszert, így a személyes jog meghatározása továbbra is elsődlegesen az állampolgárság alapján történik. A hatályos szabályozáshoz képest azonban a Javaslat a személyes jog meghatározása tekintetében, a mai életviszonyokhoz való igazodás jegyében differenciáltabb és flexibilisebb megközelítést alkalmaz, törekedve a joghézagtól mentes szabályozásra. Ennek megfelelően, pl. amennyiben egy személy több állampolgársággal rendelkezik, amelyek közül egyik a magyar, személyes joga továbbra is a magyar jog lesz, de ez alól a Javaslat kivételt állapít meg; eszerint, ha az illető kettős állampolgárságú személyt a másik állampolgárságához szorosabb kapcsolat fűzi, ez utóbbi állam joga tekintendő személyes jogának. E megoldás útján kiküszöbölhetőek a korábbi merev szabályozásból adódó visszasságok (kettős identitás), ami a határon túl élő, magyar állampolgárságot (vissza)szerzett személyek tekintetében különös jelentőséggel bír.

Ami a módosítás által különösen érintett egyes specifikus tárgyköröket illeti, ebben a kontextusban a családjog területe emelendő ki. Az e területen elfogadandó új szabályok hozzájárulnak majd a család, illetve a gyermekek érdekeinek fokozottabb védelméhez; e tekintetben a szabályok több aspektusban is egyszerűsítik és gyorsítják az ügyek megoldását (pl. szülő-gyermek jogviszony, gyámság, családi jogállás). A gyermekekre kedvezőbb jogra vonatkozó hatályos szabály nagyvonalúbb rendelkezéseiben a gyermekek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény (a továbbiakban: a gyermekek jogairól szóló egyezmény; kihirdette: 1991. évi LXIV. törvény), illetve az Európai Unió Alapjogi Chartájának rendelkezései köszönnek vissza; ennek folytán a Magyar Állam a gyermeket érintő minden családi jogviszonyban kollíziós jogilag is biztosítja a joghatósága alá tartozó összes gyermek esetében a gyermekekre kedvezőbb magyar jog alkalmazását. Több jogviszony esetében - így a házastársak vagyoni viszonyai kapcsán is - teret kap a felek autonómiája; így a felek megválaszthatják az adott jogviszonyra alkalmazandó jogot.

Változnak a cselekvőképesség korlátozásával járó gondnoksággal kapcsolatos szabályok is, figyelemmel hazánkban a felnőttek nemzetközi védelméről szóló, Hágában, 2000. január 13-án kelt Egyezményhez való közeli csatlakozására. Az új norma a gondnoksággal rokonítható, de a cselekvőképességre kihatással nem bíró, segítségnyújtásra irányuló egyéb alternatív támogatási formákról is szól; ezek tekintetében az elsődlegesen elérni kívánt jogpolitikai cél a sérülékeny személyek jogainak, érdekeinek, jólétének hatékonyabb védelme, az emberi méltóság tiszteletben tartása mellett.

A személyhez fűződő jogok megsértésére vonatkozó Javaslat szerinti új szabály a sértett fél szempontjából előnyösebb irányvonalat követ (szakítás a jogsértés helye szerinti kapcsolószabállyal). További újításként említhetőek a választottbírói megállapodásra alkalmazandó jogról, a kulturális javakról, valamint a fizetéseképtelenségi eljárásokról szóló – hiánypótló – rendelkezések. Kiegészítésre, illetve pontosításra kerül a dologi jogra, a szellemi

alkotások jogára, a kötelmi jogra vonatkozó rész is; a tervezett rendelkezések szintén a kiszámíthatóság és a jogbiztonság irányába hatnak majd.

A Javaslat a Kódex egyes, mára már túlhaladottnak tekinthető rendelkezéseit nem veszi át. E körben az ún. csalárd kapcsolás említendő meg. A főképpen francia és általában a frankofón nemzetközi kollíziós jogokban megtalálható jogintézmény („*fraude à la loi*”) mögött az a jogalkotói alapfeltevés áll, hogy az illető jogrendszer értékrendje más jogrendszereké fölött áll. Ez a feltételezés azonban a magánjog világában rendszerint nem igazolható. Emellett a nemzetközi magánjognak vannak más, konkrétabb eljárásjogi és anyagi jogi eszközei a jogviszonyt rosszhiszeműen, mesterségesen más jog alá terelő magatartások kezelésére. Ilyennek tekinthető a gyengébb alkupozációban lévő felekre vonatkozó joghatósági kikötésekkel, illetve a jogválasztással kapcsolatos korlátozás, a kizárólagos és a kizárt joghatóságot megállapító szabályok, amelyek a nem kívánatos *forum shopping* lehetőségét kizárják, továbbá a kitérítő klauzula, a külföldi határozatok elismerését és végrehajtását kizáró szabályok, és végső soron a csalárd kapcsolás elfogadhatatlan eredménye a közrendi záradék segítségével is megakadályozható. E megfontolások alapján a csalárd kapcsolás normatív megjelenítését a Javaslat mellőzi.

A Javaslat törekszik a nemzetközi együttműködés jogi feltételeinek javítására. Ennek jegyében az új jogszabály egyes eljárásjogi aspektusai is átalakulnak, a jelenleginél részletesebb és cizelláltabb formát nyernek. A nemzetközi jogsegélyre vonatkozó kimerítő szabályok a bíróságok (hatóságok) számára jól használható eszközként szolgálhatnak. Az eljárásjogi rendelkezések között a gyakorlatban felmerült nehézségekre válaszul helyet kapnak, az eddigieknél részletesebb tartalommal, a nemzetközi jogon alapuló immunitással kapcsolatos külön szabályok.

A Javaslat a hatályos Kódex rendszerében összefoglalóan „személyi állapotot érintő ügyek” csoportjára nézve általánosságban kiterjedő joghatósági szabályok helyett ügyfajtánként elkülönülten állapít meg joghatósági normákat. Egyrészt ezzel elkerülhető a „személyi állapotot érintő ügyek” körének a hatályos szabályozásban megjelenő bizonytalansága, másrészt a lefedett jogviszonyok eltérő jellege folytán is célszerűtlen azokra azonos joghatósági okok alkalmazása. A Javaslat a nemzetközi szabályozási tendenciákkal összhangban elmozdul az állampolgárságon alapuló joghatóságtól a szokásos tartózkodási helyen alapuló joghatóság irányába, és ehhez képest az egyes ügyfajták esetében külön nevesíti, ha az érintett magyar állampolgársága is releváns (akár önmagában, akár bizonyos kiegészítő feltételek teljesüléséhez kötve) a joghatóság megállapítása szempontjából.

A tematikus megközelítés a külföldi határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó szabályozásban is megjelenik, ami lehetővé teszi az eltérő típusú jogviszonyokat érintő határozatok elismerésével összefüggő sajátosságok fokozottabb figyelembe vételét. A természetes személyek családi jogállásával, státuszával kapcsolatos ügyekben hozott külföldi határozatoknak a hatályos szabályok szerinti belföldi elismerésének gyakorlati tapasztalatai azt mutatják például, hogy a magyar állampolgárokat érintően külföldön hozott döntések sok esetben nem ismerhetők el, aminek súlyos következménye, hogy különböző államokban eltérő családjogi jogállással, személyi állapottal, névvel rendelkeznek. Különösen a más állampolgársággal is rendelkező magyar állampolgárok vonatkozásában merültek fel ilyen problémák, összefüggésben azzal, hogy a joghatóságot megalapozó körülmény főszabály szerint az állampolgárság a hatályos Kódex szerint, és a magyar jog alkalmazása szempontjából pedig az ilyen személyeket kizárólag magyarnak kell tekinteni. Az ilyen helyzetek előfordulását a joghatósági szabályok átalakítása a kizárólagosság megszüntetésével

alapvetően segít megelőzni, de mivel az állampolgárság továbbra is megmarad a joghatóságot megalapozó okként, az ilyen helyzetek megelőzése érdekében a Javaslat a határozatok elismerésének területén is több rendelkezést tartalmaz az elismerés megkönnyítésének céljával. Ilyen például a *favor recognitionis* elvét kodifikáló azon rendelkezés, miszerint e törvényben meghatározott feltételek teljesülése esetén a külföldi határozat hazánkban akkor is elismerhető és végrehajtható, ha ez a vonatkozó nemzetközi megállapodás szerint nem lenne lehetséges. A külföldi határozatok hazai elismerése és végrehajtása kapcsán előrelépést jelent az is, hogy a viszonyosság fennállása immár nem általános feltétel, hanem csupán vagyoni jogi ügyekben hozott határozatok tekintetében követelmény. E Javaslat által alkalmazott megközelítés révén összességében könnyebbé válik a külföldi határozatok hazai érvényre juttatása.

A Javaslat a nemzetközi magánjog jogterületének új, korszerű elvi alapjait teremti meg. A felülvizsgálat eredményeképpen e szabályok összességében egy koherensebb és átláthatóbb rendszert fognak alkotni.

A Javaslat kidolgozását alapos elméleti kutatómunka, valamint a gyakorlati tapasztalatok összegyűjtése, illetve értékelése előzte meg, amely során beazonosításra került, hogy mely területeken és milyen irányvonalak mentén szükséges modernizálni a hazai nemzetközi magánjogi szabályozást. A Javaslat megalkotói szem előtt tartották a legújabb tudományos eredményeket és a jogterületen kibontakozó nemzetközi tendenciákat. A Javaslatot elkészítő Kodifikációs Bizottság munkáját több, specifikus területtel foglalkozó munkacsoport segítette. A szakértői munkát széleskörű szakmai egyeztetés egészítette ki. A kodifikációs munka során a legfrissebb nemzetközi tapasztalatok is beépítésre kerültek, különös tekintettel a kérdéskört szabályozó cseh, a lengyel, a belga, illetve a svájci kódexekre.

III. A törvény szerkezeti felépítése

A nemzetközi magánjogról szóló új törvény Javaslat szerinti szerkezete a következő:

- I. fejezet Általános rendelkezések
- II. fejezet Személyek
- III. fejezet Családjog
- IV. fejezet Dologi jog
- V. fejezet Szellemi tulajdonjog
- VI. fejezet Kötelmi jog
- VII. fejezet Öröklési jog
- VIII. fejezet Eljárásjogi rendelkezések
- IX. fejezet Joghatóság
- X. fejezet Külföldi határozatok elismerése és végrehajtása
- XI. fejezet Záró rendelkezések

R É S Z L E T E S I N D O K O L Á S

Az 1. §-hoz

A Javaslat a külföldi elemet tartalmazó magánjogi jogviszonyokra alkalmazandó. A Javaslat nem sorolja fel még példálózó jelleggel sem, hogy mit kell érteni „külföldi elem” alatt, olyan sokféle variáció merülhet fel. Külföldi elem tipikusan a külföldi állampolgárság, a külföldi

szokásos tartózkodási hely, jogi személyek esetén a külföldi nyilvántartásba vétel, a külföldön bekövetkezett kár, szerződések esetén a külföldi teljesítési hely, de külföldi elem lehet például a külföldi szerződéskötés, a külföldi házasságkötés, a külföldi örökbefogadás is. A Javaslat kapcsoló szabályai döntenek el, hogy mely külföldi elemnek van olyan súlya az adott ügyben, hogy arra tekintettel a magyar bíróságnak külföldi jogot kell alkalmaznia, vagy magyar bíróságnak nincs joghatósága eljárni. Hiába merül fel pl. külföldi elemként egy bontóperben, hogy a Magyarországon élő magyar állampolgár felek a házasságukat annak idején külföldön kötötték, ez önmagában nem olyan súlyú körülmény, ami miatt a házasságkötés helye szerinti külföldi jogot kellene alkalmazni. A külföldi házasságkötés ugyanakkor releváns külföldi elem, amennyiben a jogalkalmazónak a házasság érvényességét kell elbírálnia. Hasonlóképpen a fél külföldi állampolgársága releváns külföldi elem egy személyállapoti ügyben, de általában nem az egy egyébként mindenben Magyarországhoz kötődő vagyoni jogi szerződés esetén.

A Javaslat átfogóan szabályozza a nemzetközi magánjog három alapkérdését: a joghatóságot, az alkalmazandó jogot (kollíziós jog), illetve a külföldi határozatok magyarországi elismerésének és végrehajtásának feltételeit. A Javaslat állami bíróságok joghatóságát szabályozza és csak állami jogok alkalmazására terjed ki. A Javaslat hatálya alá tartozó ügyekben tehát nem alkalmazhatók „nem állami jogok” (pl. UNIDROIT Nemzetközi Kereskedelmi Szerződések Alapelvei, „lex mercatoria”), amelyek alkalmazása elsősorban választottbírói eljárásokban merül fel. A joghatóság szabályozásán túl a Javaslat tartalmaz bizonyos eljárásjogi szabályokat is, amelyeket a bíróságnak alkalmaznia kell nemzetközi magánjogi ügyekben.

A 2. §-hoz

A Javaslat a nemzetközi magánjog átfogó belső jogi szabályozását adja, amely azonban csak „háttérjogszabályként” alkalmazandó. A törvénnyel szemben elsőbbséget élveznek az Európai Unió általános hatályú, közvetlenül alkalmazandó jogi aktusai, illetve a nemzetközi szerződések.

Az EUMSZ 81. cikke által adott felhatalmazás alapján került sor számos nemzetközi magánjogi tárgyú európai uniós (korábban európai közösségi) rendelet megalkotására, amelyek a belső nemzetközi magánjoghoz képest elsőbbséget élveznek. Egyes uniós rendeletek univerzális hatállyal, az EU-n kívüli vonatkozásban is szabályozzák a kollíziós jogot, illetve a joghatóságot; ez esetben az EU-tagállamok belső joga nem is szabályozhatja az adott kérdéskört, e jogterületekre ezért a Javaslat nem ad szabályozást.

Szintén elsőbbséget élveznek a törvénnyel szemben a (két- vagy többoldalú) nemzetközi szerződések. Egyes nemzetközi szerződések (pl. a 2005. évi CXL. törvénnyel kihirdetett, a szülői felelősséggel és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről, valamint az ilyen ügyekre irányadó joghatóságról, alkalmazandó jogról, elismerésről és végrehajtásról szóló, Hágában, 1996. október 19-én kelt Egyezmény, a továbbiakban: 1996. évi hágai gyermekvédelmi egyezmény) szintén univerzális hatállyal (az egyezményben részes államokon kívüli körben is) szabályozzák az alkalmazandó jogot; e kérdéskörökre a Javaslat szintén nem ad szabályozást.

A 3. §-hoz

Bizonyos, a Javaslatban többször használt fogalmakat a Javaslat definiál. A fogalmakat csak a Javaslat alkalmazása során kell ekképpen értelmezni; lehetséges, hogy más jogszabályok ugyanezeket a fogalmakat más értelemben használják.

A Javaslat bíróság-fogalma főszabály szerint jelenti mindazokat a más hatóságokat is, amelyek a Javaslat hatálya alá tartozó ügyekben hatáskörrel rendelkeznek. Így például a Javaslatot kell alkalmaznia a közjegyzőnek nemzetközi vonatkozású hagyatéki ügyekben, a gyámhatóságnak gondnoksági ügyekben, az anyakönyvi hatóságnak apasági ügyekben, a földhivatalnak tulajdonjog-bejegyzési ügyekben. Természetesen, ha e hatóságok nem nemzetközi vonatkozású magánjogi jogviszonyok tárgyában járnak el, hanem közigazgatási jog által szabályozott jogviszonyok tekintetében, e körben a Javaslat nem vonatkozik rájuk.

A Javaslat számos helyen alkalmazza a szokásos tartózkodási hely fogalmát kapcsolóelvként mind a kollíziós jog, mind a joghatóság vonatkozásában. Az uniós rendeletekben és a nemzetközi magánjogi tárgyú nemzetközi szerződésekben pedig egyenesen a leggyakrabban előforduló kapcsolóelv a szokásos tartózkodási hely; azt ugyanakkor egyik jogi instrumentum sem definiálja pontosan. A Javaslat az egységes jogalkalmazás elősegítése érdekében definíciót ad a szokásos tartózkodási helyre, amely szerint az lényegében egy személy életvitelének a központja. A definíció legfontosabb elemei a következők:

A szokásos tartózkodási hely megítélése mindig ténykérdés, amely a személy fizikai jelenlétének, vagyis az adott területen való tartózkodásának a függvénye. A helyben tartózkodásnak folyamatosnak kell lennie, de ez nem jelenti azt, hogy ne lehetne megszakítani. A helyben tartózkodás tartóssága nincs pontosan meghatározva.

A személy tényleges körülményeinek vizsgálata azt is jelenti, hogy a szokásos tartózkodási hely meghatározásánál nem az adminisztratív vonatkozásoknak van jelentősége (hová van bejelentve a lakcímnnyilvántartásba, hol van lakcímkártyája). Ehelyett a személynek az adott helyhez való magánéleti és szakmai integrálódását kell figyelembe venni, hogy ezeknek a kötődéseknek hol található a súlypontja (erre utal pl. a rendszeres jövedelem, állandó munkahely, saját tulajdonú ingatlan, állampolgárság, nyelvismeret, családi, szakmai, gazdasági érdekeltség, egészségügyi ellátás igénybevételének helye).

A szokásos tartózkodási hely megállapításánál az adott jogviszony összes körülményét vizsgálni kell. Ennek különösen akkor lehet jelentősége, ha egy személynek több állammal van szoros kapcsolata; ilyenkor a jogvita tárgyát képező jogviszony szempontjából releváns körülményeknek van nagyobb jelentősége. Más súllyal esnek latba ugyanazok a körülmények (pl. az egyes államokban töltött idő hossza), ha pl. egy gyermek szülői felügyeletére irányuló perben vagy egy nyugdíjas örökhagyó hagyatéki ügyében kell azokat vizsgálni.

A szokásos tartózkodási hely fogalmának része a tudati elem is. Eszerint az adott államban tartózkodás akkor keletkeztet szokásos tartózkodási helyet, ha a személy önként, szabad akaratából tartózkodik ott, illetve szándéka a tartós helyben tartózkodásra irányul.

A Javaslat a „lakóhely” fogalmát elsősorban a vagyoni jogi ügyekre vonatkozó joghatósági szabályok körében használja, összhangban a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságot, illetve a határozatok elismerését és végrehajtását szabályozó alapvető jogforrással, a Brüsszel IA rendelettel. A Javaslat a Brüsszel IA rendelet hatálya alá nem tartozó ügyek vonatkozásában nem kíván eltérő fogalom-rendszert használni, ezért a lakóhely-fogalom fenntartása indokolt. A Brüsszel IA rendelet 62. cikkének (1) bekezdése a

tagállamok belső jogának alkalmazását írja elő arra nézve, hogy a fél rendelkezik-e lakóhellyel abban a tagállamban, amelynek bíróságát felhívták; emiatt is szükséges a lakóhely meghatározása a Javaslatban.

A lakóhely a szokásos tartózkodási helynél stabilabb kapcsolat. A lakóhely azt a helyet jelöli, ahol egy személy ténylegesen lakik, méghozzá állandó jelleggel vagy a végleges letelepedés szándékával. Bár a Javaslat szerinti lakóhely az esetek többségében megegyezik a lakcímnnyilvántartásban szereplő lakcímmel, attól mégis független; a Javaslat szerinti lakóhely nem adminisztratív aktussal, valamiféle „bejelentkezéssel” jön létre. A lakóhelyen való tényleges tartózkodás megszakítható, de amennyiben a személy szándéka szerint életének állandó jellegű központja költözésétől függetlenül változatlan marad, lakóhelye továbbra is megmarad. Így pl. ha egy Magyarországon élő személy 3 évi munkavállalás céljából Németországba távozik, de magyarországi életét, tulajdonát nem számolja fel, nem szakítja meg a kapcsolatot magyarországi környezetével, lakóhelye továbbra is Magyarország marad, de szokásos tartózkodási helye Németország lesz. A lakóhelyhez mint állandó jellegű, előre látható kapcsolathoz köti a Javaslat vagyoni jogi ügyekben az általános joghatóságot, így mind a felperes, mind az alperes számára kiszámítható, hogy a jogvita elbírálására mely államban kerülhet sor.

A 4. §-hoz

Az elbírálendő tényállásra, pontosabban: a megválaszolandó jogkérdésre illő kollíziós kapcsoló szabály kiválasztását és a tényállásra alkalmazását nevezzük minősítésnek (pl. a tényállásban felmerülő jogkérdés házassági vagyoni jogi vagy öröklési jogi természetű és eszerint a házassági vagyoni jogi vagy az öröklési jogi kapcsolóelvet kell alkalmazni). A Javaslat úgy foglal állást, hogy a minősítés során a tényállást a magyar jog szerint kell értelmezni.

A magyar jog szerinti minősítés főszabálya alóli egyik kivétel, amikor a magyar jog az adott jogintézményt nem ismeri. Ilyen esetben a jogintézményt az azt ismerő külföldi jog szerint kell minősíteni, a külföldi jogban betöltött céljára, funkciójára tekintettel kell megállapítani, hogy melyik kollíziós jogi kapcsolóelv alkalmazható.

A magyar jog szerinti minősítés alóli másik kivétel, ha a magyar jog ugyan ismeri az adott jogintézményt, de annak funkciója vagy célja eltér a külföldi jogban betöltött céljától, funkciójától. Így pl. különböző nemű élettársak kapcsolatukat regisztráltathatják mind Magyarországon, mind Hollandiában. A magyar jog szerinti regisztrálás a Magyar Országos Közjegyzői Kamara nyilvántartásában ugyanakkor pusztán az élettársi kapcsolat bizonyításának megkönnyítését szolgálja, a regisztrálás nem keletkeztet többletjogokat egy nem regisztrált, *de facto* élettársi kapcsolathoz képest. Ezzel ellentétben a holland jog szerinti regisztrálás konstitutív hatályú, olyan bejegyzett élettársi kapcsolatot hoz létre, amely a házassághoz hasonló jogkövetkezményekkel jár és házasságkötési akadálnak is minősül. Ilyen és hasonló esetekben nem elegendő a magyar jog szerinti minősítés, az érintett külföldi jogot is figyelembe kell venni.

A minősítés problematikája nemcsak a kollíziós jogban merül fel, hanem a joghatóság megállapítása, illetve a külföldi határozatok elismerése és végrehajtása vonatkozásában is. Ezért a minősítési szabályokat megfelelően alkalmazni kell akkor is, amikor a jogalkalmazó saját joghatósága megállapításával kapcsolatban értelmez egy jogintézményt a megfelelő joghatósági kapcsolóelv beazonosításához. A minősítés kérdése felmerülhet a külföldi határozatok elismerése és végrehajtása során is (pl. mely jogforrás alapján kell vizsgálni az

elismerés és végrehajtás feltételeit, a külföldi határozatot hozó bíróságnak volt-e joghatósága a magyar jog szerint).

Az 5. §-hoz

A Kódex is szabályozza a renvoi-t, de csak a magyar jogra visszautalás elfogadásáról rendelkezik, arról viszont általános érvénnyel. A Javaslat ehhez képest csak kivételképpen rendelkezik a renvoi-ról, de a kivétel körében nemcsak a visszautalás, hanem az egyszeri továbbutalás figyelembevételét is előírja.

A főszabály szerint, ha a kollíziós szabály külföldi jogra utal, a külföldi jognak a kérdést közvetlenül rendező szabályait kell alkalmazni (nem kell tehát vizsgálni az adott külföldi jog kollíziós jogát). Ha viszont a Javaslat értelmében az állampolgárság szerint kell megállapítani az alkalmazandó jogot, a külföldi kollíziós jog visszautalását és egyszeri továbbutalását figyelembe kell venni.

Ha a külföldi jog kollíziós szabálya a magyar jogra visszautal, a visszautalás elfogadása révén a magyar bíróság vagy más hatóság saját jogát alkalmazhatja, ami megkíméli a bíróságot a külföldi jog tartalma megállapításának és alkalmazásának idő- és költségigényes folyamatától. A visszautalás elfogadása amiatt is indokolt, hogy nem célszerű a külföldi jog alkalmazása akkor, ha maga a felhívott külföldi jog sem várja el saját alkalmazását, nem fogadja el az utalást. Így pl. egy Magyarországon élő holland gyermek apaságára a Javaslat a gyermek állampolgársága szerinti holland jogot rendeli alkalmazni. A holland kollíziós jog ugyanakkor bizonyos körülmények között a szülők szokásos tartózkodási helye szerinti jog alkalmazását írja elő, ezzel visszautal a magyar jogra, amelyet el kell fogadni.

A Javaslat – a Kódextől eltérően – figyelembe veszi az egyszeri továbbutalást is, vagyis ha a felhívott külföldi jog egy másik külföldi jogra utal tovább. A továbbutalás figyelembevételével tehát elérhető annak a jognak az alkalmazása, amelyre a felhívott jog kollíziós szabálya utal. Így pl. ha a fenti példában említett holland gyermek Bécsben él, apaságára a magyar jog az állampolgársága szerinti holland jogot rendeli alkalmazni, amely viszont a szülők szokásos tartózkodási helyének jogára utalhat; a magyar bírónak ezáltal a holland jog továbbutalása folytán az osztrák jogot kellene alkalmaznia.

A 6. §-hoz

A Javaslat rendelkezéseket tartalmaz egy korábban nem szabályozott területre, az ún. területközi és személyközi kollízióra. E kollíziók nem államok között, hanem egy államon belül jelentkeznek, olyan államokban, ahol több jogrendszer is létezik – akár területi egységenként, akár a személyek különböző csoportjaira nézve.

Szövetségi államokban az egyes területi egységek bizonyos jogterületeken önálló jogrendszerrel rendelkezhetnek. Ha a Javaslat ilyen szövetségi állam jogát rendeli alkalmazni, és az adott jogterületre nincs szövetségi szintű szabályozás, a vonatkozó területi egység jogát kell alkalmazni. Ha az ügy több területi egységet is érint, az adott állam területközi kollíziós szabályai határozzák meg, hogy melyik területi egység jogát kell alkalmazni. Ha tehát a Javaslat pl. a kanadai jog alkalmazását írja elő, viszont az adott jogterület szabályozása tartományi hatáskörbe tartozik, és az ügy mind Québec, mind Ontario tartománnyal kapcsolatos, a kanadai belső kollíziós jog szerint kell azt megállapítani, hogy melyik kanadai tartomány joga alkalmazandó.

Vannak olyan államok is, ahol az államon belül más-más jogrendszer alkalmazandó a személyek különböző csoportjai vonatkozásában. Tipikusan személyállapoti ügyekben fordul elő vallási jogokat alkalmazó államokban (pl. Izrael vagy muszlim államok), hogy a személyekre vallásuk szerint más-más jogot kell alkalmazni. Ez esetben is a Javaslat által felhívott állam személyközi kollíziós joga (a gyakorlatban általában a jogszabályok személyi hatályáról szóló rendelkezések) szerint kell megítélni, hogy az adott személyekre melyik jogrendszer alkalmazandó.

A Javaslat rendelkezik arra az esetre, ha a területközi vagy a személyközi kollízió feloldása akadályba ütközik. Ha az adott államban nincsenek területközi vagy személyközi kollíziós jogi rendelkezések, vagy vannak ugyan, de nem szerezhetők be, illetve ha alkalmazásuk nem vezetne egyértelmű eredményre, akkor a tényállással legszorosabb kapcsolatban álló területi egységre vagy személyi körre alkalmazandó jogrendszert kell alkalmazni.

A 7. §-hoz

A kontinentális jogrendszerekben uralkodó álláspontnak megfelelően a Javaslat a külföldi jogot jogkérdésként kezeli és hivatalbóli alkalmazását írja elő. A külföldi jog helyes alkalmazása csak akkor biztosított, ha a külföldi jog rendelkezéseit a külföldi jog kontextusában vizsgáljuk, figyelemmel annak külföldi jogalkalmazási gyakorlatára is. Tehát pl. azt, hogy egy adott rendelkezés a külföldi jogban kógens vagy diszpozitív, természetesen e kérdés külföldi jogbeli szabályozási rendje szerint kell megítélni. A külföldi jog értelmezését, a jogalkalmazási gyakorlat megismerését segíti, hogy azon nemzetközi egyezmények, amelyek előírják a jogról való tájékoztatási kötelezettséget, nemcsak a jogszabályokról, hanem a joggyakorlatról való tájékoztatásra kiterjednek.

A 8. §-hoz

A külföldi jog tartalmának megállapítása a bíróság kötelezettsége. A külföldi jog tartalmának bizonyítását illetően ugyanakkor a bírónak szabad mozgástere van. Figyelembe veheti különösen a felek előterjesztéseit (pl. a felek által külföldről beszerzett törvénybizonyítványt, hiteles forrásból származó jogszabályokat, kommentárokat).

A bíróság megkeresheti az Igazságügyi Minisztériumot (a továbbiakban: IM) is a külföldi jogról szóló tájékoztatás érdekében. Az IM-től kapható információk elsősorban az IM által a külföldi hatóságtól beszerzett tájékoztatáson alapulnak. A külföldi jogról, joggyakorlatról szóló tájékoztatások beszerzése leggyakrabban a külföldi jogról való tájékoztatásról szóló, Londonban, 1968. június 7. napján aláírt Európai Egyezményen (kihirdette: a 140/1992. (X.20.) Korm. rendelet, a továbbiakban: londoni egyezmény) alapul. A londoni egyezmény alapján az eljáró bíróságnak kell megkeresést intéznie a külföldi hatósághoz; a megkeresésben össze kell foglalnia az ügy tényállását és megjelölnie a külföldi jog alapján megválaszolendő kérdéseket. Hasonlóképpen lehetőség van a külföldi jogról tájékozódni a magyar állam által kötött kétoldalú jogsegélyszerződések alapján is. A megkereséseket az IM továbbítja a másik állam kijelölt hatóságához. A külföldi jog tartalmával kapcsolatos egyszerű kérdések megválaszolásához (pl. mennyi az elévülési idő, bizonyos szituációkban ki tekinthető örökösnek) nyújthat segítséget az Európai Unióban a polgári és kereskedelmi ügyekben működő Európai Igazságügyi Hálózat (létrehozta a Tanács 2001/470/EK határozata). A Hálózatnak valamennyi tagállamban van kapcsolattartó pontja, aki a másik tagállambeli jogról is beszerezhet információkat az ottani kapcsolattartó ponttól. Amennyiben a külföldi jog

szükséges rendelkezései az IM (kijelölt magyar kapcsolattartó pont útján beszerezhetők, nincs szükség formális és lefordított bírósági megkeresésre.

A bíróság az adott külföldi jogban jártas személytől szakvéleményt is beszerezhet, ami különösen akkor jelenthet megoldást, ha az IM – nemzetközi egyezmény és saját források hiányában – nem tud tájékoztatást adni.

Ha a külföldi jog tartalmát észszerű időn belül nem lehet megállapítani, a magyar jogot kell alkalmazni. Elképzelhető azonban olyan eset, amikor a nem ismert tartalmú külföldi joggal legszorosabb kapcsolatot mutató eset a magyar jog szerint nem bírálható el megfelelően. Ez esetben - a bíróság mérlegelésétől függően - alkalmazható kiegészítő jelleggel a tényálláshoz legszorosabban kapcsolódó másik állam joga vagy az alkalmazandó joghoz legközelebb álló külföldi jog („szomszéd jog”). Míg tehát az előbbi kiegészítő szabály az ügghöz kapcsolódó jog alkalmazásához vezet, az utóbbi kiegészítő szabály folytán alkalmazandó jog az ügghöz nem kapcsolódik, alkalmazásának oka az, hogy valószínűleg hasonló rendelkezéseket tartalmaz, mint a Javaslat alapján felhívott jog, amelynek tartalma azonban nem szerezhető be. Így pl. ha egy algériai-tunéziai vonatkozású ügyben a Javaslat kollíziós jogi rendelkezése alapján az algériai jogot kellene alkalmazni, de az algériai jog nem szerezhető be, a bíróság alkalmazhatja a tunéziai jogot (mint az ügyben érintett másik jogot) vagy a francia jogot (az algériai jog szomszédos jogaként).

A külföldi jog alkalmazására és tartalmának megállapítására irányuló rendelkezéseket megfelelően alkalmazni kell a 6. § szerinti, belső területközi vagy személyközi kollíziós jogszabályokra is, hiszen ezek is egy külföldi állam jogszabályai. Ugyanakkor, ha e belső kollíziós szabályok tartalma nem állapítható meg, nem a 8. § (3) bekezdése szerint kell eljárni és ezáltal egy másik állam jogára áttérni, hanem a 6. § (3) bekezdése szerinti speciális rendelkezés alapján kell megállapítani, hogy mely államon belüli jogrendszer alkalmazandó.

A 9. §-hoz

A Javaslat abból indul ki, hogy a magánjogi jogviszonyokban tág teret kell engedni a felek autonómiájának, így a jogszabályi keretek között a felek lehetőség szerint maguk rendelkezzenek jogviszonyaikról, jogvitáik rendezési módjáról. Ennek megfelelően a Javaslat a Kódexnél szélesebb körben engedi azt, hogy a felek (vagy bizonyos esetekben csak az egyik fél) megválasszák a jogviszonyukra, jogvitájukra alkalmazandó jogot. A téma jelentőségére tekintettel a jogválasztásra vonatkozó közös szabályokat a Javaslat az általános rendelkezések között állapítja meg, a részletszabályok pedig az egyes jogterületekre vonatkozó különös részben találhatók.

A jogválasztásnak főszabály szerint kifejezettnak kell lennie: egyértelműen meg kell határozni benne, hogy a felek szándéka arra irányul, hogy jogviszonyukra, jövőbeli vagy már felmerült jogvitáikra mely állam jogát rendelik alkalmazni. Hallgatóságos jogválasztás tehát csak ott lehetséges, ahol a Javaslat különös rendelkezései azt megengedik.

A Javaslat rendezi azt a kérdést, hogy melyik állam joga szerint kell megítélni a jogválasztási megállapodás létrejöttét, érvényességét. Ebben a kérdésben azon jog alkalmazandó, amelyet a felek jogválasztása folytán alkalmazni kellene.

A Javaslat széles körben biztosítja, hogy a felek egymás közötti jogviszonyukra jogválasztással eltérjenek a Javaslat alapján egyébként alkalmazandó jogtól. A felek

autonómiája ugyanakkor nem vezethet harmadik személyek jogainak csorbításához. A Javaslát ezért a közös szabályok között rendelkezík arról, hogy a felek utólagos jogválasztással harmadik személyek már fennálló jogait nem sérthetik.

A 10. §-hoz

A Javaslát célja az, hogy egyértelmű, kiszámítható kapcsoló szabályokkal meghatározza, hogy az egyes ügýtípusokban melyik állam joga áll legszorosabb kapcsolatban a tényállással. Előfordulhatnak azonban olyan atipikus ügyek, amelyekben az absztrakt jelleggel meghatározott kapcsoló szabály nem ehhez a joghoz vezet el, mert a tényállás egy másik joghoz lényegesen szorosabban kapcsolódik. Ezen lehetséges eseteket szem előtt tartva a Javaslát – több más állam nemzetközi magánjogi törvényéhez, illetve uniós rendeletekhez hasonlóan – egy generálklauzulával kivételesen lehetőséget biztosít a jogalkalmazónak arra, hogy eltérjen a Javaslát szerinti kapcsoló szabálytól. Alkalmazható az általános kitérítő klauzula pl. elbirtoklási ügyben: ha az ingó dolgot a magyar jog szerinti elbirtoklási idő lejártá előtt pár nappal hozzák Magyarországra, kizárólag az elbirtoklás „lerövidítése” végett, a bíróság dönthet úgy, hogy nem a dolog fekvésének helye szerinti magyar jogot alkalmazza, hanem azon állam jogát, ahol az ingó dolog a Magyarországra hozatalig volt.

A jogalkalmazónak az általános kitérítő klauzulával biztosított szabadság korlátja, hogy a felek jogválasztása folytán alkalmazandó jogtól ilyen módon eltérni nem lehet.

A 11. §-hoz

A Javaslát teljes körű szabályozást kíván nyújtani a nemzetközi magánjogi jogviszonyokra. Ezért, ha valamely jogviszonyra nincs kollíziós jogi rendelkezés a Javaslátban, az ahhoz legszorosabban kapcsolódó állam jogát kell alkalmazni. Bár mind a 8. § szerinti általános kitérítő klauzula, mind az e §-ban szabályozott „hézagpótló” klauzula az üggyel legszorosabb kapcsolatban álló állam jogának alkalmazásához vezet, jelentős a különbség a két rendelkezés között. Míg az előbbi esetben a Javaslát által szabályozott jogviszonyról van szó, amelytől az ügy speciális körülményeire tekintettel a jogalkalmazó eltérhet, addig az utóbbi rendelkezést olyan jogviszonyokra kell alkalmazni, amelyre nincs a Javaslátban szabályozás.

A 12. §-hoz

A Javaslát általános szabályként írja elő, hogy a felhívott külföldi jog nem alkalmazható, ha az alkalmazás eredménye elviselhetetlen lenne a magyar jogrendszer alapvető értékrendje szempontjából. A közrendi záradék tehát egy generálklauzula, amelynek tartalommal megtöltése a jogalkalmazó feladata. A jogalkalmazó dönti el, hogy az adott ügyben alkalmazandó külföldi joggal szemben mikor szükséges a magyar jogrendszer alapvető értékeinek és alkotmányos elveinek védelme. Közrendbe ütközik például, ha a külföldi jog alapján a fiú utód kétszer annyit örököl, mint a lány utód vagy ha a gyermek szülői felügyeleti jogát a szülők vallási hovatartozása, vallásuk gyakorlása alapján kell megítélni.

Közrendbe ütközés esetén szükséges a közrend sérelmének elhárítása. Elképzelhető olyan eset, hogy a közrendbe ütközés önmagában azzal elhárítható, hogy a külföldi jog közrendbe ütköző szabályát a bíró nem alkalmazza; ez esetben a magyar jog alkalmazására nincs szükség (pl. a felhívott külföldi jognak bizonyos követelések el nem évülésére vonatkozó szabálya közrendbe ütközik, de ehelyett nem automatikusan a magyar jogot kell alkalmazni, hanem a külföldi jog általános elévülési határidőre vonatkozó szabályát.) Ha viszont a közrend sérelme

másként nem hárítható el, a magyar jog rendelkezéseit kell alkalmazni a mellőzött külföldi jog helyett.

A 13. §-hoz

Míg a közrendi záradék negatív értelemben védi a fórum jogának értékrendjét az azzal összeegyeztethetetlen külföldi jog alkalmazásának tilalmával, a feltétlen alkalmazást kívánó (imperatív) szabályok pozitív oldalról töltenek be hasonló funkciót. Az imperatív szabályok konkrét, tételes jogi rendelkezések, az életviszonyok jól körülhatárolt szeletét szabályozzák, méghozzá eltérést nem engedő módon. Ha a bíró azt tapasztalja, hogy a tényállásban felmerülő életviszonyokat a belföldi jog feltétlen alkalmazást igénylő normák segítségével szabályozza, a kollíziós kapcsolást e tekintetben kiiktatja, és a kérdést automatikusan a közvetlen jogrendezést biztosító, kötelezően alkalmazandó belföldi szabály alapján bírálja el. A belföldi anyagi jog kötelező jogszabályi előírásairól van tehát szó, amelyekről a jogalkotó nem engedélyez eltérést. Többről van azonban szó, mint pusztán kógens rendelkezésekről, amelyekről a felek nem térhetnek el; olyan anyagi jogi normák ezek, amelyek Magyarországon alapvető politikai, gazdasági és szociálpolitikai érdekeket szolgálnak, ezért nemcsak a nemzeti jogrendszerhez kötődő jogviszonyok esetén kötelező az alkalmazásuk, hanem külföldi érintettség esetén is. E szabályok hatálya alól a felek jogválasztással sem szerződhetnek ki.

Az imperatív szabályok egy része általános társadalmi közérdeket testesít meg (pl. versenyjog, kulturális javak védelme, környezetvédelmi előírások), mások egy társadalmi csoport (pl. fogyasztók, munkavállalók) érdekeit védik. Imperatív szabályra példaként hozható a kártalanítás nélküli kisajátítás tilalma, a jogképességet korlátozó szerződés vagy egyoldalú nyilatkozat semmissége. Ugyanígy imperatív szabálynak tekinthető az, hogy tisztességtelen az a kikötés és ezáltal semmis az a szerződési rendelkezés, amely kizárja vagy korlátozza a fogyasztó peres vagy más jogi úton történő igényérvényesítési lehetőségeit.

A belföldi imperatív szabályok kötelező alkalmazásán túl a jogalkalmazónak a Javaslat lehetőséget biztosít arra, hogy más állam imperatív szabályait is figyelembe vegye, ha azok a tényállással szoros kapcsolatban állnak és a tényállás megítélése szempontjából meghatározó a jelentőségük.

A 14. §-hoz

A Javaslat általános szabályai között szerepel az ún. statútumváltásra vonatkozó rendelkezés. A Javaslat főszabályként rögzíti, hogy amennyiben az alkalmazandó jog szempontjából releváns körülmények megváltoznak, a változás a korábbi alkalmazandó jog szerint érvényesen létrejött jogviszonyokat nem érinti. Az új alkalmazandó jognak csak akkor van visszaható hatálya, ha a Javaslat kifejezetten így rendelkezik. A Kódex nem tartalmaz a statútumváltásra általános szabályt, hanem a különös részben mond ki ilyen értelmű speciális szabályokat. A statútumváltás új általános szabálya lefedi a korábban külön kimondott, hasonló tartalmú speciális rendelkezéseket, így ezekről külön szabály a Javaslat különös részében nem szükséges. A statútumváltásról szóló rendelkezésbe így beleértendő, hogy az állampolgárság megváltozása nem érinti a korábbi személyi állapotot és az annak alapján létrejött jogokat és kötelezettségeket. Szintén beleértendő, hogy a magyarországi menedékjog nem érinti a korábbi személyi állapotot és az annak alapján érvényesen létrejött jogokat és kötelezettségeket. A házastársak személyi és vagyoni viszonyai körében ugyanez érvényesül a korábbi jog alapján megállapított névviselés és az érvényesen létrejött vagyoni jogi hatások vonatkozásában, ideértve a házassági vagyoni jogi megállapodást is. A statútumváltásnak

jelentősége van a dologi jogban is: a Javaslat speciális szabályt tartalmaz arra az esetre, ha az ingó dolog fekvési helye megváltozik.

A 15. §-hoz

A Javaslat az ember státusát (jogképességét, cselekvőképességét, névviselését és személyiségi jogait) továbbra is a személyes jog kategóriájára építi fel. A személyes jog koncepciója ugyanakkor nemcsak a személyekről szóló részben bír relevanciával; a személyes jogra visszautal a Javaslat a családjogi, az öröklési jogi és a dologi jogi részben is.

A Javaslat követi a magyar jogi hagyományokat, a kontinentális jogrendszerekben uralkodó álláspontot és továbbra is az állampolgárságot tekinti a személyes jog fő kapcsolóelvének. Hazánkban a személyhez kötődő, a perszonális megközelítés az uralkodó (a személy a fontos, nem a terület), ennek kollíziós jogi lecsapódása pedig az, hogy a személyes jog elsősorban az állampolgársági közjogi kötődés alapján kerüljön meghatározásra. Az állampolgárság könnyebben is követhető, jobban meghatározható, mint a másik megfontolandó fő kapcsolóelv, a szokásos tartózkodási hely, ami ténykérdés, és széleskörű bizonyítást igényel. A fő kapcsolóelv kiválasztásánál figyelemmel kell lenni az aktuális jogpolitikai viszonyokra is, különös tekintettel az egyszerűsített honosítás útján magyar állampolgárrá váló honfitársainkra, illetve a külföldön munkát vállaló magyarok nagy számára. Erre a két kiemelkedően fontos személyi körre vonatkozóan is a dinamikus változások közepette az tűnik helyesnek, hogy az állampolgárság kapcsolóelvét alkalmazzuk.

A Javaslat ugyanakkor oldja a Kódex merevségét a többes állampolgárok vonatkozásában. Amennyiben a többes állampolgár egyik állampolgársága a magyar, személyes joga főszabály szerint továbbra is a magyar jog, ez alól azonban kivétel, ha a személyt a másik állampolgárságához szorosabb kapcsolat fűzi. A Kódex merev, kivételt nem engedő szabálya sok esetben éppen hátrányosan érintette a magyar állampolgársággal is rendelkező többes állampolgárokat. Ha ugyanis e személyeket a másik állampolgárságukhoz szorosabb kapcsolat fűzi (tipikusan ha e másik államban van a szokásos tartózkodási helyük), az ottani jog szerint járnak el ügyekben, ami adott esetben nem felel meg a magyar jognak, Magyarországon joghatást nem fejthet ki; ez újbóli eljárások megindítását teszi szükségessé Magyarországon vagy adott esetben megoldhatatlan helyzetet is eredményezhet. Ezért a magyar állampolgársággal rendelkező többes állampolgárok személyes joga a másik állampolgárságuk szerinti jog, ha őket másik állampolgárságukhoz szorosabb kapcsolat fűzi, elsősorban ha e másik államban van a szokásos tartózkodási helyük.

Azon többes állampolgárok vonatkozásában, akiknek egyik állampolgárságuk sem magyar, a személyes jogukat elsődlegesen az határozza meg, hogy mely állampolgárságukhoz fűzi őket a legszorosabb kapcsolat. Ha egyik állampolgárságukhoz sem fűzi őket szorosabb kapcsolat (mindegyik állampolgárságukhoz egyforma mértékben kötődnek vagy éppen hogy egyáltalán nem kötődnek egyik állampolgárságukhoz sem, pl. olasz-kanadai állampolgár Hollandiában él születésétől fogva), személyes jogukat a szokásos tartózkodási helyük határozza meg.

Az előbbi eseten túl a szokásos tartózkodási hely szerint kell a személyes jogát meghatározni annak, akinek állampolgársága nem állapítható meg vagy hontalan.

Ha a fenti lépcsőzetes kapcsolóelvek egyike alapján sem lehet megállapítani egy személy személyes jogát (mert szokásos tartózkodási helye sem állapítható meg), személyes joga a

magyar. Úgyszintén a magyar jogot kell alkalmazni a Magyarországon menedékjogot élvező személy személyi állapotára.

Ami a Javaslat cselekvőképességet is érintő 15. §-a és a gondnokságról szóló 17., illetve 18.§ egymáshoz való viszonyát illeti, erre nézve egyértelműen leszögezhető, hogy a 15.§-hoz képest a 17-18.§ *lex specialis*nek minősül és ekként kezelendő.

A 16. §-hoz

A Javaslat a személyekre vonatkozó fejezeten belül külön szakaszban szabályozza a névviselésre alkalmazandó jog kérdését, tekintettel a téma specialitásaira, komplexitására. Előrebocsátandó, hogy e jogterület nemzeti hatáskörben maradt, de az uniós állampolgárság kapcsán, közvetett módon mégis az uniós jog hatálya alatt áll, azt az uniós jognak a szabad mozgás és letelepedés jogára vonatkozó szabályaival összhangban kell gyakorolni. Ezért a nemzeti szabályozásban figyelemmel kell lenni az EUB esetjogára (pl. C-148/02 sz. Carlos Garcia Avello ügy, C- 353/06 sz. Leonard Matthias Grunkin-Paul ügy).

A Javaslat a Kódexhez képest szélesebb körben szabályozza a névviselésre alkalmazandó jogot: nemcsak a születési névre, hanem a házassági névre is tartalmaz rendelkezéseket. A Javaslat szabályozása kiterjed mind családi, mind az utónévre.

Az ember névviselésére főszabály szerint az ember személyes jogát kell alkalmazni, a Javaslat azonban – a nemzetközi trendnek megfelelően - lehetőséget nyújt a jogválasztásra. Eszerint minden esetben választható a magyar jog, többes állampolgárok pedig választhatják bármelyik állampolgárságuk jogát.

A Javaslat még szélesebb jogválasztási lehetőséget biztosít a házassági névviselésre: mindkét fél együttes kérelmére bármely házastárs állampolgársága szerinti jog választható, illetve mindig lehetőség van a magyar jog választására is. Ha a felek között nincs egyetértés a házassági nevet illetően, a házastársak személyi és vagyoni jogviszonyaira vonatkozó kollíziós szabályt kell alkalmazni (27. §). Annak érdekében, hogy a házassági név egységes megítélés alá essen, a házasság felbontása vagy érvénytelenítése esetén a névviselésre azt a jogot kell alkalmazni, amely alapján a házassági név létrejött.

Nem szolgálja a jogbiztonságot, ha ugyanazon személy különböző államokban különböző néven van nyilvántartva. Ezért bizonyos körben indokolt elismerni a magyar állampolgárok más állam joga szerint érvényesen bejegyzett születési és házassági nevét (EU-tagállamok vonatkozásában ez tagállami kötelezettség is az EUB-nak a Grunkin Paul-ügyben hozott ítéletéből következően). Ez az elismerési kötelezettség azonban nem korlátlan; annak feltétele, hogy az érintett magyar állampolgár vagy házastársa e másik államnak is állampolgára, vagy az érintett magyar állampolgár szokásos tartózkodási helye abban az államban van. A név elismerésének akadálya, ha közrendbe ütközik (pl. a gyermek számára sértő vagy nevetséges nevek).

A 17. §-hoz

A Javaslat a forgalom biztonsága érdekében fenntartja a Kódex 15.§-ának (2) és (3) bekezdésében foglalt szabályokat. Eszerint a vagyoni jogi ügyletek során nem kell vizsgálni, hogy a másik szerződő fél személyes joga szerint cselekvőképese-e; ha a magyar jog szerint cselekvőképese lenne, őt annak kell tekinteni magyarországi jogügyletei vonatkozásában.

A 18-20. §-hoz

A gondnoksággal és más védelmi intézkedésekkel kapcsolatos rendelkezések a Javaslát egyik novumát képezik. E rendelkezések újszerűsége egyrészt abban áll, hogy a gondnokság a gyámságtól elkülönülő, önálló szabályokat kap, amelyek immár nem a Családjog, hanem a Személyekről szóló fejezetben nyernek elhelyezést. A másik, lényegi változás a tekintetben következett be, hogy a cselekvőképesség korlátozásával járó gondnokság mellett a cselekvőképességre kihatással nem bíró, segítségnyújtásra irányuló egyéb támogatási formák a kollíziós jog szintjén is megjelennek. A szóban forgó jogintézményekkel kapcsolatos norma a korábbi szabályozáshoz képest tartalmilag is differenciáltabb és korszerűbb szemléletet tükröz (áttérés a szokásos tartózkodási hely szerinti kapcsolószabályra, külföldi jog kivételes alkalmazásának, illetve figyelembevételének lehetősége, korlátozott jogválasztás).

Az utóbbi években a nemzetközi téren megfigyelhető irányzatokhoz illeszkedően hazai viszonylatban is újragondolásra került a belátási képességük vagy sajátos állapotukból fakadóan pártfogást, támogatást igénylő személyekkel kapcsolatos belső anyagi és eljárásjogi szabályozás. Minthogy a nemzetközi vonatkozású ügyek előfordulási gyakorisága is emelkedő tendenciát mutat, szükségessé vált a kollíziós szabályok revíziója. A nemzetközi magánjogi normák tartalma, alkalmazása jellegüknél fogva eleve az adott nemzetközi kontextusba ágyazottan értelmezhetőek, ennél fogva az ezzel kapcsolatos jogalkotói cél a módosult, illetve átalakulóban lévő nemzetközi jogi környezethez való alkalmazkodás volt. E körben elsősorban a felnőttek védelméről szóló, Hágában, 2000. január 13-án kelt egyezmény bír relevanciával, amelyhez való magyar csatlakozás előkészítése folyamatban van. Erre tekintettel a Javaslát az egyezmény rendelkezéseire, szelleméhez igyekszik igazítani a hazai szabályozást. (Az alkalmazandó jogra vonatkozó rendelkezések univerzális hatálya folytán az egyezmény abban nem részes államok viszonylatában is irányadó.)

A 18. és 19. §-okban foglalt rendelkezések személyi hatálya a valamely okból (előrehaladott életkor, testi fogyatkozás, egészségi vagy szellemi állapotváltozás) sérülékeny, segítségre szoruló felnőtt korú személyekre terjed ki, akiknek a cselekvőképessége gondnokság útján korlátozásra kerül (18.§), vagy a cselekvőképesség érintetlenül hagyása mellett kerül sor valamilyen védelmi intézkedés meghozatalára (19.§). A 18.§ azerint a gondnokság alá helyezés minden eleme főszabály szerint az érintett személy elbíráláskor fennálló szokásos tartózkodási helye szerinti állam jogának van alávetve, a szokásos tartózkodási hely megállapítása tekintetében tehát az az időpont releváns, amikor a gondnoksággal kapcsolatban a bíróság (más hatóság) részéről valamilyen aktus igénye felmerül. A 19.§ értelmében a személyes joguk szerint nagykorúnak minősülő személyek cselekvőképességét nem érintő alternatív védelmi intézkedések ezzel szemben a képviselőről szóló meghatalmazás vagy egyezség létrejötte idején fennálló szokásos tartózkodási helye szerinti állam jogának uralma alá tartoznak. Az alkalmazandó jog ennél fogva mindkét szóban forgó esetben legtöbbször a *lex fori*.

A 18.§ kapcsán vizsgált tárgykörök tekintetében ide tartozik a gondnokság létrejöttének, azaz a gondnokrendelésnek a feltétele, a gondnokság módosításának és megszűnésének feltétele, valamint a gondnokság joghatásai, a gondnok és gondnokolt közötti jogviszony - a vagyonkezelést, illetve az elszámolási kötelezettséget is ideértve -, továbbá a gondnok kijelölése, e tisztség ellátása és az ebből eredő feladatok is; mindezek a kérdések tehát az érintett elbíráláskori szokásos tartózkodási helye szerinti állam joga alapján dőlnek el. A 19.§ alapján ezzel analóg módon kezelendőek az egyes államok jogában létező, a cselekvőképességet nem érintő más védelmi jellegű intézkedések is, így a szabály értelemszerűen nemcsak a hatályos magyar jog által ismert ilyen intézkedésekre (támogatott

döntéshozatal, előzetes jognyilatkozat), hanem egyéb segítségnyújtási formákra is kiterjed, ideértve a valamely intézményben való elhelyezést is. Az érintett személy cselekvőképességének korlátozása nélküli védelmi intézkedés esetén a segítő tevékenységének tartalmát, feladatait is értelemszerűen az alkalmazandó jog határozza meg. A védelmi intézkedések az érintett személyének az oltalmazása mellett vagyonának a védelmére is irányulhatnak, így a vagyon kezelésére, és az azzal való rendelkezésre is. A más állam joga alapján történt gondnokrendelés, valamint az egyéb védelmi intézkedések hazai alkalmazásának feltételei tekintetében a közrend, illetve a magyar jog imperatív rendelkezései jelentik a korlátot.

Bár az alkalmazandó jog tekintetében az eljáró bíróság vagy más hatóság főszabályként saját belső anyagi jogának alkalmazásával bírálja el az ügyet, a szabályozás merevségének elkerülése végett kivételesen mód nyílik azon másik állam jogának figyelembevételére, illetve alkalmazására is, amellyel az ügy szorosabb kapcsolatot mutat, feltéve, ha az adott tényállás specifikumait szem előtt tartva ez jobban szolgálja az oltalom alatt álló, illetve a védelmet igénylő nagykorú személy érdekeit. A *lex fori*-tól való eltérésre példaként az a szituáció hozható fel, hogy amikor az érintett egy másik államban lévő vagyonának elidegenítése kapcsán az ehhez szükséges hatósági hozzájárulás beszerzése érdekében a szokásos tartózkodási helye szerinti állam hatóságait kell megkeresni, és ilyenkor az a kívánatos, ha a joghatósággal rendelkező hatóság alkalmazhatja, illetve figyelembe veheti a *lex situs rei* szabályait, eszerint adott esetben megadva az ezen állam joga által előírt hozzájárulást, mégpedig akkor is, ha a saját joga ilyent nem követel meg.

A Javaslat 19.§-a részletesen szól az érintett felnőtt személy által az érdekeinek védelmére való képtelensége esetére – megállapodáson vagy egyoldalú aktuson alapuló – adott, képviselőre vonatkozó meghatalmazásról is (ez bevett gyakorlat pl. Egyesült Királyság, Québec, USA, Katalónia). Mivel itt nem védelmi intézkedésről van szó, erre nézve az elismerési és végrehajtási szabályok nem alkalmazhatóak. E jognyilatkozat létezése, terjedelme, módosítása és megszűnése az érintettnek a képviselőről szóló meghatalmazás vagy egyezség létrejötté idején fennálló szokásos tartózkodási helye szerinti állam joga alapján lesz elbírálandó, de e tekintetben az érdekeltet korlátozott körben – kifejezett írásbeli aktus formájában való rögzítés követelménye mellett - jogválasztás is megilleti (választható jogok: állampolgárság, korábbi szokásos tartózkodási hely, a vagyon fekvése). A jogválasztás kapcsán a több jog egyidejű alkalmazása (*dépeçage*) a különböző államokbeli potenciális érdekeltségre (pl. vagyon) tekintettel megengedett, a hallgatólagos jogválasztás viszont a jogbizonytalanság megelőzése okán kizárt. A képviselő tartalma rendkívül változatos lehet; tipikusnak a vagyonkezelés és a személyes gondoskodás tekinthető. Kiemelendő, hogy e szabály alapján el kell „fogadni” az érintett által a képviselőének az ellátására szóló, az érdekeinek védelmére való alkalmatlanság esetére valamely más jog alapján adott meghatalmazást akkor is, ha a magyar jogban ilyen nem létezik; ez egyúttal azt is jelenti, hogy nem gördíthető akadály az ilyen alapon létrejött képviselő gyakorlása útjába. E tekintetben a közrendi klauzula, illetve az imperatív rendelkezések szabnak határt.

Összegzésképpen: e szabályok felölelik mindazokat a hatósági intézkedéseket, amelyek – akár a cselekvőképesség korlátozása, akár annak érintetlenül hagyása mellett – a valamely okból képességeikben akadályozott személyek vonatkozásában speciális védelmi rezsimet állítanak fel. Tartalmilag ez az érintett állandó jellegű vagy csak bizonyos ügycsoportokra limitált képviselőtét, felügyeletét, tanácsadást, illetve más módon való segítségnyújtást jelenti. Az e célra kijelölt személy lehet gyám (*guardian, tuteur, Vormund*), gondnok (*curator, curateur, Pfleger/Betreuer*), eseti gondnok, ügygondnok (*guardian ad litem*), valamint gondozást végző

személy vagy intézmény. E körbe tehát a különböző jogrendszerekben megtalálható, a cselekvőképesség korlátozásával vagy annak mellőzésével járó támogatási formák, az intézeti elhelyezés, a személy és/vagy vagyonának védelmét célzó beavatkozások egyaránt beletartoznak. Ez alól ugyanakkor értelemszerűen kivételt képeznek a közjogi természetű jogviszonyok, mint pl. a társadalombiztosítás, illetve a kizárólag közbiztonsággal összefüggő intézkedések. Az egészségügyi kérdésekkel kapcsolatos általános jellegű hatósági intézkedések, mint pl. a kötelező oltás szintén e szabályok hatókörén kívül esik, azonban pl. az intézeti elhelyezésre vagy az operációnak való alávetésre vonatkozó döntésre, az érintett ilyen szituációkban való képviselőjére szintén e rendelkezések adnak iránymutatást. Ezen túlmenően, a képviselői jogosultságot illetően – arra nézve, hogy ki jogosult a képviselő ellátására – az ide nem tartozó jogviszonyok tekintetében is e jogszabályban keresendő a válasz.

A Javaslat 20.§-a az olyan képviselőről, illetve eseti gondnokságról rendelkezik, amely kapcsán a képviselt személy cselekvőképessége nem esik korlátozás alá, de pl. távollévő vagy ügyeinek vitelében egyébként akadályozott személy jogvédelme érdekében, vagy különleges szakértelmet igénylő ügyben más személy bevonása válik szükségessé. Itt tehát nem a személyes mentális, fizikai, pszichikai képességek hiányosságaival összefüggő jogintézményekről van szó; a cselekvőképességet nem érintő más védelmi intézkedésektől való elhatárolás ennél fogva ennek mentén történhet meg. Erre nézve a Javaslat a kirendelő hatóság államának jogát, azaz a magyar polgári jogot mint *lex fori*-t rendeli alkalmazni, amit az indokol, hogy ilyenkor átmeneti jellegű, rendszerint rövidebb időtartamra szóló vagyoni ügyekkel kapcsolatos közreműködésről van szó, így észszerűnek mutatkozik, hogy ez a kirendelés helye szerinti állam joga alapján kerüljön eldöntésre.

A 21. §-hoz

A Javaslat - a Kódex szabályozásához hasonlóan - a holtak vagy eltűntnek nyilvánításra, illetve a halál tényének megállapítására az eltűnt személyes jogát rendeli alkalmazni. Belföldi jogi érdek fennállása esetén (pl. amennyiben az eltűnt magyarországi ingatlanvagyonának rendezése szükséges) viszont a magyar jogot kell alkalmazni akkor is, ha az eltűnt személyes joga nem a magyar jog.

A 22. §-hoz

A Javaslat érdemben nem változtat a Kódex szabályozásán. Főszabályként a Javaslat is az inkorporációs elvet követi; eszerint a jogi személy személyes joga azon állam joga, amelynek területén nyilvántartásba vették. Kiegészítő kapcsolóelvekre (létesítő okiratban megjelölt székhely, központi ügyintézés helye) abban az esetben van szükség, ha a nyilvántartásba vétel helye nem állapítható meg. A Javaslat összhangba hozza az anyagi jogi és kollíziós jogi terminológiát, így a Kódexbeli „alapszabály” kifejezés helyett a „létesítő okirat” kifejezés, a „központi ügyvezetés” helyett a „központi ügyintézés” kifejezés került beillesztésre.

A Javaslat példálózó felsorolást tartalmaz arra vonatkozóan, hogy a jogi személy személyes joga mire terjed ki; melyek azok a legfontosabb státuszkérdések, amelyekre a személyes jog alkalmazandó.

A Javaslat értelmében a jogi személyekre vonatkozó szabályozás a jogi személyiséggel nem rendelkező jogalanyokra is megfelelően alkalmazandó.

A 23. §-hoz

A szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról szóló, az Európai Parlament és a Tanács 864/2007/EK rendeletének (2007. július 11.) (a továbbiakban: Róma II. rendelet) hatálya nem terjed ki a magánélet és a személyiségi jogok megsértéséből eredő szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra, ezért e jogterületre fennmaradt a nemzeti jogalkotási hatáskör. Kétségtelen, hogy a személyhez fűződő jogok megsértése a jogsértő és a sérelmet szenvedett fél között szerződésen kívüli kötelmi jogviszonyt hoz létre. Ugyanakkor e jogterület sajátosságaira tekintettel célszerűbb a személyhez fűződő jogok megsértésére vonatkozó kollíziós szabályokat - a Kódexhez hasonlóan - a személyekre vonatkozó szabályok között elhelyezni.

A Javaslat külön szakaszban szabályozza a személyhez fűződő jogok megsértésének kollíziós jogi szabályait (nem pedig az emberről szóló szakaszban, mint a Kódex), ezzel is kifejezésre juttatva, hogy személyhez fűződő jogsértés sértettje jogi személy is lehet.

A Javaslat a Kódexhez képest eltérő kapcsoló szabályokkal rendeli meghatározni a személyhez fűződő jogok megsértéséből származó igényekre alkalmazandó jogot. Főszabály szerint a sértett szokásos tartózkodási helyének/létesítő okirat szerinti székhelyének jogát kell alkalmazni. A Kódex szabályától (jogsértés helyén és idején irányadó jog) való érdemi eltérést egyrészt az indokolja, hogy e kapcsolóelv fenntartása esetén a korunkban legtipikusabb, a tömegműködők által elkövetett személyiségi jogsértésekre a működések székhelyén érvényesülő véleménysszabadság szétterjedje érvényesülne, a sérelem bekövetkezési helye szerinti államnak a sérelmet szenvedő szempontjából adott esetben szigorúbb jogával szemben. Ez a potenciális károkozóknak kedvezne. Az elkövetési hely jogának alkalmazása ellen szól másrészt, hogy az egyre gyakoribb, és ma már elsődleges jelentőségű internetes jogsértések esetén gondot okozhat az elkövetési hely azonosítása, mert az elkövetési hely nem feltétlenül azonos azzal az állammal, ahol annak a tartalomszolgáltatónak a székhelye van, amelyik az érintett internetes oldalt üzemelteti. A jogsértő tartalom bárhol feltölthető a világhálóra, ez a kapcsoló szabály csak akkor működőképes, ha viszonylag egyszerűen meg lehet állapítani azt, hogy az inkriminált tartalmat hol töltötték fel.

A sértett számára kedvező főszabályon túl a sértettnek a Javaslat egyoldalú jogválasztási lehetőséget is biztosít. A szokásos tartózkodási helye szerinti jog helyett választhatja annak az államnak a jogát, amelyben érdekszférájának középpontja van (különösen nemzetközileg ismert prominens személyek esetében fordulhat elő a szokásos tartózkodási helyük és az érdekszférájuk középpontjának szétválása), a jogsértő személy szokásos tartózkodási helyének/létesítő okirat szerinti székhelyének jogát, végül választhatja a magyar jogot. A sértett egyoldalú jogválasztására rendelkezésre álló határidőt a Javaslat az új Pp. fogalomrendszerének megfelelően állapítja meg. Eszerint a sértett ezzel a lehetőséggel legkésőbb a perfelvételi szakban, a bíróság által meghatározott időpontig élhet. Az alkalmazandó jog meghatározása ugyanis a perfelvételi szakban eldöntendő kérdés, miután a jogvita kereteit (pl. a bizonyítási indítványokat) az alkalmazandó jog rendelkezéseihez képest lehet megszabni.

A személyhez fűződő jogsértésre alkalmazandó jog alapján kell megítélni, hogy történt-e jogsértés, és e jog szerint kell megállapítani a jogsértés következményeit (pl. milyen jellegű, mértékű kártérítés, egyéb elégtétel ítélhető meg).

A Kódex átfogó felülvizsgálata a Családjogi fejezet tekintetében több vonatkozásban is számottevő, érdemi átalakulást eredményezett. E főbb, koncepcionális jellegű változások lényege röviden az alábbiakban foglalható össze.

A javaslat szerint a gyermekre kedvezőbb jogra vonatkozó szabály tárgyi és személyi hatálya kiterjesztésre kerül, minek folytán az új törvény hatálya alá eső minden családjogi jogviszony kapcsán és a magyar joghatóság alá tartozó minden gyermek tekintetében mód nyílik a magyar jog alkalmazására, amennyiben az a gyermekre nézve kedvezőbb. A személyes jog teóriájának differenciáltabbá válásával szoros összefüggésben megszűnik a házastársak (házasulók), illetve a bejegyzett élettársak tekintetében releváns közös személyes jog; ehelyett a jogalkotó az egyszerűsítés és az egyértelműség jegyében a közös állampolgárság/közös szokásos tartózkodási hely/utolsó közös szokásos tartózkodási hely fogalommal operál. A házassági vagyoni jogviszonyok kapcsán teret kap a felek akarati autonómiája; itt korlátozott körben megnyílik a jogválasztás lehetősége. A családi jogállásra vonatkozó javasolt rendelkezés szerint az apai jogállás betöltésének elősegítése céljából a gyermek, illetve az anya személyes joga mellett szubszidiárius jelleggel szerepet kaphat az ügyel szoros kapcsolatot mutató másik állam joga is, feltéve, ha az e tekintetben rugalmasabb és ilyenként jobban szolgálja a gyermek érdekeit. A szülő és a gyermek közötti jogviszony, valamint a gyámság tekintetében paradigmaváltás valósul meg; e két kérdéskör egységes szabályokat kap azzal, hogy a személyes jogon alapuló kapcsolóelvet a szokásos tartózkodási hely szerinti kapcsolóelvvé váltja fel; e tekintetben a hazai jogalkotó több mint tízéves „adósságot” törlesztve megteremti az összhangot a tárgykört holisztikusan, univerzális jelleggel szabályozó nemzetközi egyezményekkel. Lényegi változás az is, hogy a jogalkotó a gondnokságnak önálló, részletes rendelkezéseket szentel (szakítva a gyámságra való szimpla utaló szabállyal), amelyek immár nem a Családjogi fejezetben hanem (a Ptk-val összhangban) a Személyek című fejezetben nyernek elhelyezést; külön foglalkozik az új törvény cselekvőképességet nem érintő más, alternatív védelmi intézkedésekkel is, és e körben - a korlátozott jogválasztás lehetővé tétele mellett – objektív kapcsolószabályként szintén a szokásos tartózkodási helyre való áttérésnek lehetünk tanúi. Újszerű megközelítésre vall a bejegyzett élettársakra vonatkozó azon rendelkezés is, miszerint valamely külföldi jog alapján egyművek között megkötött házasság adott törvényi feltételek teljesülése esetén, kérelemre a magyar jog szerinti bejegyzett élettársi kapcsolatként minősíthető és jegyezhető be Magyarországon. Nyitott kérdés még a *de facto* élettársak közötti jogviszony szabályozásának szükségessége és módja. Figyelemre érdemes az is, hogy a hatályos Kódexben kizárólag a családjogra limitált ideiglenes intézkedések az eljárásjogi rendelkezésekben köszönnek vissza; ennek értelmében a magyar jog szerinti ideiglenes (biztosítási) intézkedés a magyar bíróságtól (más hatóságtól) bármely ügyben kérelmezhető.

Összegzésképpen: A családjog területén elérni kívánt legfontosabb jogpolitikai cél a család intézményének fokozottabb védelme, illetve a gyermekek jogainak, érdekeinek hatékonyabb érvényre juttatása. E cél elérése érdekében a javasolt szabályok több aspektusban is egyszerűsítik és gyorsítják az ügyek megoldását, hozzájárulva a per megelőzéséhez, illetve könnyítve az ügyek elbírálását, ami egyidejűleg munkateher csökkenéshez is vezet (pl. családi jogállás, szülő-gyermek jogviszony, gyámság). A javaslat lehetővé teszi az ügyek egyediesített, rugalmasabb kezelését, előmozdítva az igazságosabb és méltányosabb döntéshozatalt. A mai életviszonyokhoz való igazodás jegyében differenciáltabb megközelítést alkalmaz, törekedve a joghézagtól mentes szabályozásra. E rendelkezések révén kiküszöbölhetőek a jelenlegi, helyenként hiányosnak és merevnek mondható szabályozásból adódó visszasságok (pl. az ellentmondásos rendelkezésekből fakadó értelmezési nehézségek jogalkalmazói oldalon, rendezetlen jogi helyzet, kettős identitás az

érintett ügyfelek tekintetében). Mindezek a kiszámíthatóság és a jogbiztonság irányába hatnak.

A 24. §-hoz

A Javaslat szakít a közös személyes jog koncepciójával, tekintettel arra, hogy a személyes jog meghatározásának kritériumai a korábbi szabályozáshoz képest jóval komplexebbek és differenciáltabban lettek (ld. 12.§), ami szükségtelenül megnehezítené a jogalkalmazást. Ennek elkerülése érdekében a jogalkotó a házastársak személyi és vagyoni viszonyai körében a közös állampolgárságot jelöli meg elsődleges kapcsolószabályként. E megközelítésre épül több más külföldi kódex is (pl. német, lengyel, cseh), és hasonló szabályozási logika jelenik meg a házasság felbontására és a különválásra alkalmazandó jog területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról szóló 1259/2010/EU tanácsi rendeletben (a továbbiakban: Róma III. rendelet) is. Minthogy számolni kell olyan esetekkel is, amikor a többes állampolgárságú feleknek egynél több közös állampolgársága van, erre nézve szükséges meghatározni az értelmezés kritériumait. Amennyiben a feleknek egynél több olyan állampolgársága van, amely állampolgársággal mindkettejük rendelkezik, akkor a családjogi fejezet alkalmazásában azt a közös állampolgárságot kell alapul venni, amelyhez a feleket együtt, az ügy összes körülményére tekintettel legszorosabb kapcsolat fűzi (pl. közös szokásos tartózkodási hely, vagyon fekvése). Mindez analóg módon a bejegyzett élettársakra is alkalmazandó, az erről szóló utaló szabály révén (36.§).

A 25. §-hoz

A gyermekek jogairól szóló egyezményből fakadó nemzetközi kötelezettségvállalással összhangban (ld. 2. cikk) a Magyar Állam a kollíziós jogi szabályozás útján – az e törvény hatálya alá eső minden tényállás kapcsán és a magyar joghatóság alá tartozó minden gyermek tekintetében biztosítja a magyar jog alkalmazását, amennyiben az a gyermekekre nézve kedvezőbb. A jogalkotó külföldi jog ilyen alapon való alkalmazásának lehetőségét nem kívánja megnyitni, a magyar jog értékrendjébe nem illeszthető, azzal esetlegesen ellentétes jogi megoldások kiküszöbölése végett. Megemlítendő ugyanakkor, hogy az 1996. évi hágai gyermekvédelmi egyezmény alapján kivételesen mód nyílik arra is, hogy a magyar bíróság (más hatóság) az ügygel szoros kapcsolatban lévő másik állam jogát is alkalmazza vagy figyelembe vegye, ha ezt a gyermek érdeke megkívánja /15. cikk (2) bekezdése/. Az egyezmény hatálya alá tartozó tényállásokban a kedvezőbb jog alkalmazása tehát nem szűkül le a *lex fori*-ra. Emellett a családi jogállásra vonatkozó javasolt rendelkezés kapcsán a gyermek, illetve az anya személyes joga helyett - limitált körben – szintén beléphet az ügygel szoros kapcsolatban lévő más külföldi jog is, ha az alapján az apai jogállás betölthető és ilyen értelemben az a gyermekekre nézve kedvezőbb eredményre.

A 26. §-hoz

A házasság anyagi és alaki érvényessége eltérő szempontok alapján bírálendő el. A *házasságkötés anyagi érvényessége* körében vizsgálandó egyrészt az, hogy a házasság megkötésének anyagi jogi feltételei fennállnak-e, másrészt az is, hogy a már megkötött házasság anyagi jogilag érvényes-e. Ezt szem előtt tartva a Javaslat a házasság anyagi érvényességére nézve a házasuló felek – a magyar Ptk. szerint férfi és nő – házasságkötés időpontjában fennálló személyes jogát rendeli alkalmazni azzal, hogy a házasság érvényességi feltételeinek mindkét házasuló külön-külön megállapítandó személyes joga szerint teljesülniük kell. Ha házasulók állampolgársága a házasságkötéskor azonos, az anyagi érvényességi feltétel megléte ugyanazon jog alapján vizsgálandó. Amennyiben azonban a

felek személyes joga a házasságkötéskor különböző, a házasság mindkét fél tekintetében csak akkor válik érvényessé, ha ennek anyagi jogi feltételei mindkettejük személyes joga alapján megvannak. Ezzel a Javaslat a *konjunktív* elbírálást követi (együttes feltétel); ennél fogva a házasságkötés anyagi jogi feltételei kapcsán egyik fél személyes joga szerint esetlegesen fennálló akadály a másik fél szempontjából is akadálnak minősül. E megoldás révén a Javaslat útját állja az ún. „sántikáló házasság”-nak, vagyis annak, hogy a házasság az egyik fél szempontjából érvényes, a másik szempontjából érvénytelen legyen. Például unokatestvérek házassága a magyar jog szerint nem házassági akadály, szemben az USA egyes államainak jogával; a házassági akadályok együttes, kumulatív megítélése folytán ilyen esetben – bár a magyar anyagi jogi rendelkezésekbe való ütközés nem állapítható meg - a házasság a magyar kollíziós szabályok szerint anyagi jogilag érvénytelen. A személyes jog meghatározása tekintetében a házasságkötés, pontosabban a házasságkötést megelőző időpont irányadó (így a házasságkötéssel esetlegesen – utóbb - megszerzett állampolgárság figyelmen kívül marad).

A házasság érvényességének alaki feltételei a személyes jognak alárendelt szabályok alóli kivételt képeznek. Az általánosan elfogadott nemzetközi gyakorlattal összhangban a házassági érvényességének alaki kellékeire a házasság megkötésének helyén és idején hatályos jog (*lex loci celebrationis*) alkalmazandó. Ez azt jelenti, hogy két magyar állampolgárságú házasulók által külföldön megkötött házasság alakilag érvényes, ha a házasságkötés helye szerinti állam ilyen előírásait betartották. Külföldön, a magyar külképviseleti hatóság előtt megkötött házasság Magyarországon megkötött házasságnak tekintendő, így a házasságkötés alakszerűségei szempontjából a magyar jog alkalmazandó.

A házasság létezése vagy nemlétezése tekintetében a Javaslat a házasságkötésre és a házasság érvényességére vonatkozó rendelkezések megfelelő alkalmazását írja elő. A magyar anyagi jog szerint a házasság akkor tekinthető létezőnek, ha a különböző nemű házasulók együttesen megjelennek az anyakönyvvezető előtt és házasságkötési szándékukról személyesen nyilatkozatot tesznek /Ptk. 4: 5. § (1) bek./. Külföldi jog alkalmazása esetében kérdésként vetődhet fel, hogy adott feltétel alaki vagy anyagi jogi természetű kritérium-e. Pl. a házasulók egyike nem személyesen tesz házasság megkötésére irányuló jognyilatkozatot. Néhány állam joga (pl. egyes USA-tagállamok, latin-amerikai államok) lehetővé teszi a képviselő közreműködésével kötött házasságot (*marriage by proxy*). Minthogy itt a felmerülő jogkérdés jogrendszerbeli elhelyezéséről van szó, ez minősítési problémaként kezelendő, amely a *lex fori* alapján bírálható el (ld. 7.§).

A Javaslat kimondja, hogy ha a házasulók a házasságot Magyarországon kívánják megkötöni és *magyar jog szerinti elháríthatatlan akadály áll fenn*, a házasság nem köthető meg. Ilyen, a külföldi joggal szemben is érvényesülő, *lex fori* szerinti abszolút akadály pl. a korábbi házasság fennállása, közeli hozzátartozói kapcsolat. Ezek tehát – közrendi súlyuknál fogva - akkor is házassági akadályként tekintendők, ha két külföldi állampolgár szándékozik hazánkban házasságot kötni és személyes joguk szerint a házasságkötésnek egyébként nem lenne akadály. (A nem magyar állampolgár Magyarországon történő házasságkötése kapcsán igazolni szükséges, hogy a házasságkötésnek az érintett személyes joga szerint akadály nincs; az igazolásról és az az alóli felmentésről a vonatkozó jogszabály rendelkezik.)

A 27. §-hoz

A Javaslat abból indul ki, hogy a Róma III. rendelet a házasság vagyoni jogi következményeit kizárja a hatálya alól /1. cikk (2) bekezdés e) pontja/. Erre tekintettel mind a házastársak személyi, mind vagyoni jogviszonyaira alkalmazandó jog meghatározása a hazai jogalkotó

hatáskörébe tartozik. A házastársak vagyoni viszonyai kontextusában megemlítendő, hogy a házastársi tartással kapcsolatos kollíziós tényállások a tartási rendelet hatálya alá tartoznak.

A Javaslát a közös állampolgárság, közös szokásos tartózkodási hely, illetve utolsó közös szokásos tartózkodási hely lépcsőzetesen felállított kapcsolóelveire épít. Az elsődleges kapcsolóelv a közös állampolgárság. E körben kiemelt súllyal esik latba, hogy a más államban élő, dolgozó magyar állampolgárok tipikusan a munkavégzésük helyszínén rendelkeznek szokásos tartózkodási hellyel, de ha házasságuk megromlik gyakran Magyarországon indítanak eljárást (pl. mert itt vannak vagyontárgyaik), és ezeket a tényállásokat célszerűbb a közös állampolgárság szerinti jog alapján elbírálni. Az ún. nemzetközi házasságok esetében azonban gyakori, hogy a feleknek nincs közös állampolgárságuk, s az alkalmazandó jog meghatározása ilyenkor a közös szokásos tartózkodási hely vagy az utolsó közös szokásos tartózkodási hely alapján lehetséges. (Itt indokolt megjegyezni, hogy ha a felek közös szokásos tartózkodási helye jóval hosszabb ideje állt fenn, mint az utolsó közös szokásos tartózkodási hely, a törvény 8.§-a szerinti általános kitérítő klauzula segítségül szolgálhat a megfelelőbb jogtaláláshoz.) Előfordulhat, hogy a felek utolsó közös szokásos tartózkodási helye nem állítható meg; a joghézag elkerülése érdekében ezért erre nézve a *lex fori* alkalmazását indokolt előírni.

A közös állampolgárság megállapítása kapcsán külön definíció szükségtelen. Ha a házastársak ugyanazon állam állampolgárságával rendelkeznek, akkor ez tekintendő közös állampolgárságuknak. Pl. ha a felek mindketten magyar állampolgárok, egyikük magyar-román és a másik magyar állampolgár, egyikük magyar-osztrák és a másik magyar-francia állampolgár, akkor a felek közös állampolgársága a magyar. Amennyiben a házastársaknak több közös állampolgársága is van, arra nézve a törvény 24.§-a ad eligazítást.

A Javaslát a házastársak személyi és vagyoni viszonyait egységes státútum alá rendeli, vagyis e jogviszony mindkét szóban forgó eleme ugyanazon jog uralma alá tartozik. Az ezzel kapcsolatos jogalkotói cél az egyértelmű és egyszerű szabályozás, miáltal a bonyolult minősítési kérdések is elkerülhetők.

A közös állampolgárság, közös szokásos tartózkodási hely, illetve utolsó közös szokásos tartózkodási hely megállapítása tekintetében mérvadó időpont az elbírálás ideje. Ez lehetővé teszi a jogvitának az alapjául szolgáló körülményekhez rendszerint legközelebb álló jogrendszer alapján való elbírálását.

A 28. §-hoz

A Javaslát a házastársak vagyoni viszonyaira megnyitja a korlátozott jogválasztás lehetőségét. Ennélfogva, a törvény 27.§-a a házastársak vagyoni viszonyaira csak másodlagosan, jogválasztás hiányában nyer alkalmazást. A választható jogok körére a törvény taxatív felsorolást ad. A törvény nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy a házastársak vagyoni viszonyaikra több jog alkalmazását (*dépeçage*) kikössék.

A jogválasztás időpontja tekintetében a törvény kimondja, hogy jogválasztásra a házasságkötést megelőzően is mód van, e jog tehát a házasulók számára is biztosított. Ami a jogválasztás legkésőbbi időpontját illeti, a felek e lehetőséggel - a házasság felbontására vonatkozó rendelkezésekhez hasonlóan - a bíróság által az első tárgyaláson megjelölt időpontig élhetnek. A jogválasztás módja tekintetében a törvény kifejezett jogválasztást ír elő, amit a család, illetve a gyermek érdekei fokozott védelmének igénye és ezzel szoros

összefüggésben a jogbiztonság követelménye indokol. A jogválasztás főszabály szerint jövőbeli hatályú, de a felek ettől eltérően is megállapodhatnak.

A jogválasztásról szóló megállapodás létrejötte és érvényessége azon állam jogának van alávetve, amely a megállapodás létrejötte vagy érvényessége esetén a házastársak vagyoni viszonyaira egyébként alkalmazandó lenne. Ha azonban e jog szerinti feltételek nem teljesülnek, de a jogválasztásról szóló megállapodás a megkötésnek helye szerinti állam jogának megfelel, a megállapodás akkor is létrejön és érvényesnek tekintendő.

A Javaslat a házassági vagyoni jogi szerződésre is jogválasztást enged; e vonatkozást a törvény szintén a házastársak vagyoni jogviszonyaira vonatkozó jogválasztás körében szabályozza.

A 29. §-hoz

A Javaslat a házastársak vagyoni viszonyai kapcsán külön rendelkezést fogalmaz meg harmadik személyek jogainak védelmére. A házassági vagyoni jogi szerződéssel összefüggésben a magyar anyagi jog is tartalmaz korlátozó jellegű szabályt; eszerint a szerződés nem tartalmazhat olyan visszamenőleges hatályú rendelkezést, amely a házastárs harmadik személlyel szemben a szerződés megkötése előtt keletkezett kötelezettségét a harmadik személy terhére megváltoztatja (Ptk. 4: 67.§). A törvény 28.§-ának (4) bekezdése rendelkezik a jogválasztás hatályáról; ennek értelmében a jogválasztás a felek eltérő rendelkezése hiányában csak a jövőre nézve keletkeztet joghatásokat. Ebben a kontextusban a statútumváltásról szóló 11.§ szerinti rendelkezés is relevanciával bír; ez lényegében tartalmilag a Kódex azon szabályát idézi, miszerint a személyes jog megváltozása nem érinti a korábbi jog alapján érvényesen létrejött vagyoni jogi hatásokat, ideértve a házassági vagyoni jogi megállapodást is. Ebből következik, hogy az érvényesen beállott joghatások rögzítődnek, azoknak visszaható hatálya nincs.

A 30. §-hoz

Magyarország 2012. június 21. napjától részt vesz a Róma III. rendelet szerinti megerősített együttműködésben, ennél fogva a házasság felbontására alkalmazandó jogot a 2012. június 21. napja után indult eljárásokban e rendelet alapján kell meghatározni. (A rendelet hatálybalépése előtt indult bontóper értelemszerűen továbbra is a releváns időpontban hatályos nemzetközi magánjogi szabályok alapján bírálendő el.) A rendelet *loi uniforme*-ként definiálja magát; egyetemes alkalmazása folytán az általa felhívott jog akkor is alkalmazandó, ha az nem valamelyik a megerősített együttműködésben részt vevő tagállam vagy más harmadik állam joga (4. cikk).

A rendelet a hatálya alá tartozó kérdésekben néhány vonatkozásban teret enged a tagállami szabályozásnak. A Róma III. rendelet 5. cikk (3) bekezdésében adott eltérési lehetőséggel élve a törvény a jogválasztás lehetőségét legkésőbb a perfelvételi szakban, a bíróság által megjelölt határidő lejártáig biztosítja. Ennek indoka egyrészt az, hogy előfordulhatnak olyan esetek, hogy a felek a magyar jog alkalmazására számítanak, és csak az eljárás során, az első tárgyaláson szereznek tudomást arról, hogy házasságuk felbontására külföldi jog alapján kerülhet sor, ezért a jogválasztás lehetőségét az első tárgyaláson a bíróság által meghatározott határidőig nyitva kell hagyni. Emellett a Javaslat az időpont meghatározása tekintetében figyelemmel van arra is, hogy a házassági kötelék felbontásakor a bíróság hivatalból dönt a bizonyítás kérdésében, így az ezzel való ütközés elkerülése érdekében az a célszerű, ha a

bizonyítási eljárás lefolytatását megelőzően történik meg a jogválasztás. Egyebekben a Róma III. rendelet kollíziós szabályai irányadók.

A 31-32. §-hoz

Az új törvény családi jogállásra vonatkozó szabályaiban alapvetően a korábbi szabályozás köszön vissza, hiszen e rendelkezések a gyermek védelmét megfelelően kifejezésre juttatják és az ügyek többsége ezek alapján rendezhető. A 31.§ kapcsán ugyanakkor a gyermekre kedvezőbb jogról szóló 25.§ szerinti rendelkezés is szerepet kaphat, amely értelmében, ha a tényállásra alkalmazandó külföldi jog alkalmazandó, de ehhez képest a magyar jog a gyermekre kedvezőbb eredményre vezet, akkor az ügyet a magyar jog alapján kell elbírálni.

A gyakorlatban felmerülnek azonban olyan esetek is, amelyekre a korábbi szabályozás nem nyújtott adekvát megoldást. Egyes államok joga szerint az apát formális apai elismerő nyilatkozat megtétele nélkül jegyzik be (pl. egyes USA-tagállamok, illetve latin-amerikai államok, kanadai jog), vagy más államok joga alapján az élettársi kapcsolat, illetve a házassági kötelék nélküli együttélés is apasági vélelmet keletkeztet (pl. Washington állam, Ausztrália), és felmerülhet az ezen államokban ilyen alapon megszerzett apai státus hazai jogba való „transzponálásának” igénye.

A Javaslat személyes jogra vonatkozó rugalmasabb rendelkezései folytán azon többes állampolgárságúak vonatkozásában, akik egyik állampolgársága magyar, a szorosabb kapcsolódás alapján megnyitja a másik állampolgárság szerinti jog alkalmazásának lehetőségét; így ezen ügycsoport egy része a Javaslat alapján immár rendezhető (pl. ha a gyermek születés alapján megszerzi a születés helye szerinti másik állam állampolgárságát is). Ezzel szemben – a családi jogállásra vonatkozó rendelkezések változatlanul hagyása mellett – az a helyzet továbbra sem lenne könnyen rendezhető, ha az apaság olyan állam joga alapján jön létre, amely nem, vagy nem tisztán a területi elvet vallja (pl. Ausztrália joga, amely szerint az együttélés szintén apasági vélelmet keletkeztet, de az Ausztráliában született gyermek nem szerez automatikusan ausztrál állampolgárságot). Ez utóbbi esetkör a gyermekkel szintén szoros kapcsolatban lévő másik jog, így pl. adott esetben a szokásos tartózkodási hely szerinti jog, vagy akár az apa állampolgársága szerinti jog (figyelemmel arra, hogy a házasságon kívül született gyermeket az anyához fűzi családjogilag értékelhető kapcsolat, a kizárólag magyar állampolgárságú gyermek apasági ügye a magyar jog hatókörében maradna) alkalmazása útján lenne biztosítható, ha az a gyermekre e tekintetben kedvezőbb. Előfordulhat, hogy a 31. § szerint irányadó jog alapján az apai jogállás betöltetlen marad. Ez esetben a 8.§-ban foglalt ún. általános kitérítő klauzula is segítségül hívható, ehhez azonban az szükséges, hogy az ügy körülményei alapján a tényállás nyilvánvalóan szorosabb kapcsolatot mutasson, pl. adott államban születet a gyermek és azóta is ott él, anélkül azonban, hogy az adott állam állampolgárságát megszerezte volna. Ilyen, egy másik állammal összefüggésben kimutatható nyilvánvaló szorosabb kötődés hiányában azonban lehetnek olyan további esetek, amelyek lefedetlenül maradnak.

Ha az apa nyitott, új apai elismerő nyilatkozat útján feloldható a konfliktust, azonban ha pl. időközben meghal, vagy ismeretlen helyre távozik, az apai státus Magyarországon betöltetlen maradhat, vagy az azzal kapcsolatos jogi procedúra jelentős késedelmet szenvedhet, ami rendkívül - és indokolatlanul - megnehezítheti mind az anya, mind a gyermek életét, különösen, ha pl. haza akarnak telepedni. Ez a megközelítés amellett, hogy hátrányosan érintené mind az anyát, mind a gyermeket, szerzett jogaik szempontjából is sérelmes lehet

rájuk nézve, és ezt a kapcsolódó joghatások elmaradása tovább fokozna (állampolgárság, öröklés, tartás, szülői felügyelet).

A vázolt probléma felveti egy körültekintőbb, a gyermek legfőbb érdekeit jobban szem előtt tartó, rugalmasabb szabály megalkotásának igényét azzal, hogy a magyar jog alapvető értékrendjét nyilvánvalóan súlyosan sértő jogi megoldásokat a közrendi klauzula kiszűri. A fent- említett esetkörök megoldása és a hiány pótlása céljából ezért az a javaslat fogalmazódott meg, miszerint a kollíziós jogi szabály a gyermek, illetve az anya személyes jogán túlmenően is biztosítsa más, az ügygel szoros kapcsolatban lévő állam jogának alkalmazását, kiegészítő jelleggel, az ügy rövid (pl. hosszadalmas per megelőzése, apa felkutatása) és méltányos rendezése végett. A Javaslat alapfeltevése az, hogy a gyermeknek alapvető érdeke fűződik ahhoz, hogy az apai jogállás rendezett legyen, és ha egy, a személyes jogán kívüli más jog alapján van apja, akkor ezt a hazai jog is „ismerje el”. Abból a célból, hogy növeljük az apai státus betöltésének esélyét, a Javaslat 32. §-a kimondja, hogy amennyiben az apai státus még üres (pl. házasságon kívül született gyermek), és az ügy egy másik külföldi joggal szoros kapcsolatban áll (pl. olyan kizárólag magyar állampolgárságú gyermek, aki egy másik államban született, de azt követően egy harmadik államba költözött és jelenleg is ott él), akkor ez utóbbi jog teret kap, ha az alapján az apai jogállás betölthető (gyermekre kedvezőbb jog. Az apai jogállás személyes jog szerinti betöltetlenségére való utalással elkerülhető a magyar joggal való esetleges összeütközés (pl. házasság fennállása alatt külföldön, az anya új partnerétől született gyermek), és e szabály a béranyaság kapcsán sem ad módot a magyar jogszabályok kijátszására.

A 33-34. §-hoz

A Javaslat a korábbi szabályozáshoz képest lényeges tartalmi változtatást nem irányoz elő. Az örökbefogadás érvényességi feltételei tekintetében – a házasság érvényességéhez hasonlóan - konjunktív elbírálás valósul meg; eszerint az örökbefogadás feltételeinek mind az örökbefogadó, mind az örökbefogadott személyes joga szerint – együttesen – fenn kell állniuk. (A magyar állampolgárt érintő örökbefogadás gyámhatóság általi jóváhagyásról, illetve ennek feltételeiről nem e törvény, hanem a vonatkozó jogszabály rendelkezik.)

Az örökbefogadás jogi hatásai, az örökbefogadás megszűnése, valamint ennek jogi hatásai az örökbefogadónak az örökbefogadás vagy annak megszűnése idején fennálló személyes joga alapján bírálандóak el. Házastársak általi örökbefogadás esetén, az örökbefogadás és megszűnése jogi hatásaira alkalmazandó jogot lépcsőzetesen felépített, konkretizált kapcsolóelvek alapján kell megállapítani (közös állampolgárság, közös szokásos tartózkodási hely, végső esetben a *lex fori*).

A törvény - a 3.§ (2) bekezdésére figyelemmel - az örökbefogadás kapcsán biztosítja a visszautalást és az egyszeri továbbutalást, feltéve, ha az alkalmazandó jog megállapításának alapja az állampolgárság.

A 35. §-hoz

Hazánk – a többi uniós tagállamhoz hasonlóan – részese az 1996. évi hágai gyermekvédelmi egyezménynek, amely egységesíti a szülő-gyermek közötti jogviszonyra, illetve a gyámságra vonatkozó kollíziós jogi normákat és univerzális alkalmazása folytán a hatálya alá tartozó körben teljesen „kiváltja” a vonatkozó nemzeti kollíziós szabályozást. Ennek megfelelően, a nemzeti jogalkotónak az egyezmény által kifejezetten kizárt, illetve az általa le nem fedett

területen marad szabályozási hatásköre. E szűk „maradványzóna” tekintetében a hazai jogalkotói törekvés az egyezmény szabályaival, szellemiségével harmonizáló rendelkezések megfogalmazása kell legyen, a jogalkalmazás megkönnyítése és a szóban forgó szabályrendszer koherenciájának megőrzése érdekében.

Az egyezmény értelmében a „szülői felelősség” fogalma magában foglalja a szülői felügyeletet, a gyermekekkel való kapcsolattartást, továbbá a gyermek személyének, illetve vagyonának a védelmével kapcsolatos minden intézkedést /1. cikk (2). bek./, azaz felöleli a gyermek személyével és vagyonával kapcsolatos jogok és kötelezettségek összességét. Az 1996. évi hágai gyermekvédelmi egyezmény hatálya alá nem tartozó tárgykörök az egyezmény rendelkezései alapján állapítandók meg, amelyhez hasznos segítséget nyújt az ehhez fűzött Magyarázó Jelentés. A szülői felelősséget érintő, de az 1996. évi hágai gyermekvédelmi egyezmény személyi hatálya alóli kivételnek számító esetként említhető a magzat (pl. a magzat részére jogainak megóvása érdekében törvényes képviselőt szükséges biztosítani egy, az apa halála folytán indult hagyatéki eljárásban) és a 18. életévét betöltött, de személyes joga szerint még nagykorúnak nem minősülő személy ügye (pl. az USA egyes tagállamaiban a nagykorúsági korhatár a 21. életév), miután az egyezmény személyi hatályra vonatkozó rendelkezései (2. cikk) szerint az egyezményt a gyermekekre születésük pillanatától a 18. életévük betöltéséig kell alkalmazni. A tárgyi hatály alóli kivételre példaként az egyezmény tárgyi hatálya alá tartozó ügyekben olyan államban meghozott intézkedések „alkalmazási feltételei” hozhatók fel, amely állam nem részese az egyezménynek /az egyezmény 15. cikk. (3) bek. szerinti szabály/. Minthogy a más államban meghozott intézkedések fogantatására, alkalmazására jelen kontextusban hazánkban is sor kerülhet, e tekintetben is szükséges kollíziós szabály, és az a célszerű, ha ez egybecseng az egyezmény rendelkezéseivel. Ez merülhet fel például akkor, ha az egyik állam joga alapján szülői felügyeleti joggal felruházott személy e jogait a gyermek új szokásos tartózkodási helye szerinti államban kell gyakorolja, és a két állam joga eltérő a tekintetben, hogy valamely cselekmény önállóan elvégezhető-e, pl. az egyik állam joga szerint a gyermek vagyonával való rendelkezéshez (ingatlan elidegenítés) hatósági hozzájárulás szükséges. Megemlítendő, hogy az egyezményhez fűzött magyar fenntartás (55. cikk) értelmében hazánk fenntartja joghatóságát a gyermek területén található vagyontárgyaira vonatkozó intézkedések megtételére, ami megköveteli, hogy a vagyont érintő döntések kollíziós jogi (és eljárásjogi) háttere biztosított legyen. Amennyiben tehát a szülői felelősséggel összefüggő, de az egyezmény hatálya alá nem tartozó vagy általa le nem fedett területen kell meghatározni az alkalmazandó jogot, erre - vonatkozó nemzetközi megállapodás hiányában - az új törvény rendelkezései alapján kerülhet sor.

A törvény az egyezmény hatálya alá nem tartozó tárgykörökben a gyermek és szülő közötti jogviszony, valamint a gyámság általános kollíziós jogi szabályozására – a korábbi szabályozással szakítva - a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti állam jogát rendeli alkalmazni, összhangban az 1996. évi hágai gyermekvédelmi egyezménnyel. Ez alól a törvény más rendelkezései által szabályozott nagykorúvá válás (12.§) és a névviselés (14.§) kivételt képez; e kérdések tekintetében az állampolgárság elvétől, mint elsődleges kapcsolóelvétől eltérni nem indokolt. Amennyiben a gyermeknek nincs szokásos tartózkodási helye vagy az nem állapítható meg, kiegészítő jelleggel a *lex fori* érvényesül.

A gyámságra mint a szülői felügyeletet helyettesítő intézményre vonatkozó kollíziós szabályok sorsát szintén determinálja az 1996. évi hágai gyermekvédelmi egyezmény. A javaslat a korábbi kollíziós rendelkezéseket e tekintetben is revideálja, és miután e kollíziós tényállások többsége 1996. évi hágai gyermekvédelmi egyezmény hatálya alá tartozik, szintén

„házagpótló” jelleggel rendel hozzá a szülő és gyermek közötti jogviszonnyal megegyező általános kollíziós szabályt.

A 36-37. §-hoz

A Javaslat a bejegyzett élettársi kapcsolat létrejöttére és érvényességére, valamint annak joghatásaira főszabályként a házasságra vonatkozó kollíziós szabályok (26-29.§-ok) megfelelő alkalmazását rendeli, a (2) és (3) bekezdésben meghatározott kivételtől eltekintve. A (2) bekezdés kimondja, hogy a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítésének nem akadály, illetve annak érvényességét nem érinti, ha a leendő bejegyzett élettárs személyes joga az azonos neműek bejegyzett élettársi kapcsolatát nem ismeri, és további két, együttes feltétel teljesül (a magyar állampolgársággal nem rendelkező leendő bejegyzett élettárs igazolja, hogy személyes joga szerint a házasságkötésnek nem lenne akadály, és legalább az egyik leendő bejegyzett élettárs magyar állampolgár vagy Magyarország területén szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik). A (2) bekezdésben nevesített ezen esetkörre a törvény a magyar jogot rendeli alkalmazni. Ezzel megnyitja az utat a magyar állampolgárságú vagy Magyarországon szokásos tartózkodási hellyel rendelkező személy előtt arra, hogy hazai hatóságok előtt, a magyar jog alapján létesítsen ilyen kapcsolatot.

A bejegyzett élettársi kapcsolat megszűnésére a törvény lépcsőzetes kapcsolószabályokat állít fel, amelyek egymás utáni sorrendben juthatnak szerephez. Kisegítő szabályként – ha az alkalmazandó jog e szabályok alapján nem állapítható meg, vagy a 36.§ (2) bekezdésében megjelölt esetben - a törvény az eljáró bíróság vagy más hatóság saját jogát (*lex fori*) lépteti be.

Minthogy egyre több európai állam megengedi az azonos neműek házasságkötését (pl. Belgium, Svédország, Hollandia, Franciaország, Spanyolország, Portugália), problémaként jelentkezik az, hogy hogyan minősíthető ez a jogintézmény, figyelemmel arra, hogy hazánk az azonos neműek házasságát nem ismeri, de az azonos neműek bejegyzett élettársi kapcsolatát szabályozza. Ebből kifolyólag igény mutatkozik arra, hogy az azonos neműek más államban megkötött házasságát a hazai jogalkotó kérelemre a magyar jog szerinti bejegyzett élettársi kapcsolatnak minősítse. Ennek feltételei a házasság alaki érvényességére, illetve a bejegyzett élettársi kapcsolat anyagi jogi érvényességére vonatkozó szabályokhoz igazodnak. Az alaki feltételek tekintetében a házasságkötés helyén és idején hatályos joggal való konformitásnak, míg az anyagi jogi feltételek kapcsán a bejegyzett élettársi kapcsolat e törvény 36.§-a szerinti kritériumoknak fenn kell állnia.

Az egyes államok joga között viszonylag jelentős eltérés van a tekintetben is, hogy milyen joghatásokat fűznek a bejegyzett élettársi kapcsolathoz (névviselés, örökbefogadás, asszisztált reprodukciós eljárásban való részvétel). Kritikus kérdés lehet az, hogy a magyar jog mennyiben ismeri el valamely külföldi jog által garantált többletjoghatásokat. A törvény 37.§-a éppen ezért „a magyar jog szerinti bejegyzett élettársi kapcsolatként” való transzformációról rendelkezik, világossá téve, hogy e körben a magyar jog által biztosított joghatások jöhetnek szóba. Ezen túlmenően felmerülhet a közrend sérelme, ez azonban az adott ügy tényállása tükrében, gondos mérlegelés alapján állapítható meg, figyelemmel az alapvető emberi jogok tiszteletben tartásához fűződő követelményekre is.

A 38. §-hoz

A különböző neműek de facto élettársi kapcsolatát érintő kollíziós jogi tényállások elbírálása jelenleg rendkívül problematikus. A hatályos kollíziós szabályok nem adnak választ arra a

kérdésre, hogy két személy között élettársi létrejött-e, ha igen, fennáll-e még, emellett az élettársi kapcsolathoz fűződő joghatások – így különösen a vagyoni jogi igények - kollíziós jogi aspektusainak elbírálása is komoly kihívás elé állítja a jogalkalmazót. Ez különös súllyal esik latba akkor, ha pl. az élettársak egyike magyar állampolgár, aki kiszolgáltatott helyzetben lévő félként, adott esetben kisgyermekkel együtt hazaköltözik és szeretné a jogvitát Magyarországon rendezni. Ennélfogva, az ezzel összefüggő kérdéskör tekintetében – az e téren érintett uniós rendeletek által le nem fedett körben - a nemzeti jogalkotó számára adott a szabályozás lehetősége. A Javaslat a családjogi e rendkívül komplex szegmense tekintetében eligazítást kíván nyújtani a jogalkalmazóknak, különös figyelemmel arra, hogy viszonylag gyakran előfordulnak ilyen ügytípusok. A Javaslat speciális szabályt fogalmaz meg az élettársi kapcsolatokra nézve, a házasságra vonatkozó kollíziós szabályozást alapul véve. Az élettársi kapcsolat létrejötte és megszűnése, valamint joghatásaira a felek közös állampolgársága, ennek hiányában a felek közös szokásos tartózkodási helye szerinti jog alkalmazandó; ha ez utóbbi nem állapítható meg, akkor végső soron a fórum joga szerint kell eljárni. A közös állampolgárság meghatározására a 24.§ rendelkezései az élettársakra is megfelelően irányadóak. Megjegyzendő, hogy a kitérítő klauzula itt is alkalmas lehet arra, hogy ha az ügy egy másik jogrendszer alapján megfelelőbben lehetne elbíráltó, akkor e jog uralma alá terelje a jogvita elbírálását. (Az eljárásjogi vonatkozásokat illetően a törvény általános és különös joghatósági szabályai irányadóak.)

A 40. §-hoz

A Javaslat a dologi jogra alkalmazandó jog tekintetében a Kódex szabályozásához hasonlóan megtartja a hagyományosan elfogadott és Európában lényegében teljes egészében egységesnek tekinthető általános szabályt, amely szerint a dolog fekvésének helyét jelöli meg elsődleges kollíziós szabálynak. Kiemelendő, hogy ezen dologi jogi kapcsolatszabály nem terjed ki a dologi jog megszerzését, létesítését biztosító ügyletre, az továbbra is a kötelek szabályozása alatt marad. A dolog fekvésének helye, mint főszabályi kapcsolóelv alkalmazandó a tulajdonjogra és más dologi jogra, továbbá vonatkoztatható a birtokra és a korlátozott dologi jogokra, különösen a zálogjogra. Miután a Javaslat a főszabály alól csak az ingóságokra vonatkozóan nevesíti külön a kivételeket (43. §), az ingatlanok tekintetében minden esetben az ingatlan fekvésének helye szerinti jog alkalmazandó.

A Javaslat a dolog fekvése szerinti jog megállapításának időbeli hatályát a jog létrejöttéhez, megváltozásához vagy megszűnéséhez, mint jogi tényhez köti, a jogi hatást kiváltó tény létrejötte időpontjában kell tehát vizsgálni az ingó dolog fekvésének helyét, a *lex rei sitae* ehhez az adott időponthoz kapcsolódik.

Új szabályként tér ki a Javaslat a dologkapcsolatokra. A tartozék vagy alkotórész rendeltetése alapján legszorosabban a fődologhoz kapcsolódik, ezért indokolt ezen dologkapcsolatok esetén a fődolog fekvése szerint irányadó jogot alkalmazni. Egyéb dologkapcsolatok vagy dologösszesség esetén azonban nem az általános szabály szerint a dolog fekvési helye szerinti jog, hanem azon állam joga lesz irányadó, amellyel ez az egyéb dologkapcsolat vagy a dologösszesség (pl. egy több államban található könyvtári állomány) a legszorosabb kapcsolatban áll.

A 41. §-hoz

A Javaslat külön rendelkezést tartalmaz a dologi jogi státútum terjedelmének meghatározására. Az új szabály a jogbiztonságot kívánja szolgálni azzal, hogy az eljáró

magyar bíróság számára pontosítja, hogy a dologi jogra alkalmazandó jog a dologi jog mely aspektusaira alkalmazandó különösen. Ezzel felhívja a jogalkalmazó figyelmét, hogy nem a lex fori joga szerint, hanem a kollíziós szabály által felhívott jog alapján kell megvizsgálni, hogy ezen jog szabályai értelmében pl. ingóról vagy ingatlanról, alkatrészi vagy tartozéki kapcsolatról van-e szó.

A 42. §-hoz

Új szabály a Javaslatban az ingó dolgok tekintetében a statútumváltás eseteinek megfogalmazása. Ha az ingó dolog az egyik államból a másik állam területére kerül, akkor a dolog fekvési helyének időközbeni megváltozása alapján a dolog új fekvési helye szerinti államban a dologi jogok egy másik rendje érvényesülhet.

A Javaslat két esetet szabályoz, az (1) bekezdésben a már korábban lezárult tényállásokat, míg a (2) bekezdés a nyitott tényállásokat rendezi.

Az első esetben a dologi jogi joghatályok már a dolog korábbi fekvési helye szerinti állam területén beállnak, majd ezt követően kerül az ingó dolog fizikailag és tartósan a másik állam területére. Ha a jogváltozást a dolog új fekvési helye szerinti állam joga elismeri és elfogadja, akkor a jogváltozás megtörténtnek tekintendő, ha azonban a dologi jogi joghatás ezen új államban nem értelmezhető, akkor nem jön létre jogváltozás. Az ingó dolog fekvési helyének megváltozása a dologi jog tartalmát is megváltoztatja, azaz a dolog korábbi fekvési helye szerinti állam joga alapján megszerzett jog a dolog új fekvési helye szerinti állam joga alapján él már csak tovább. Ez számos jog esetében, mint például a tulajdonjog, nem okoz gondot, azonban olyan dologi jogok esetében, amelyek nem ismertek a dolog új fekvése szerinti állam jogában, ezen jog elvesztését jelentik.

A (2) bekezdés szerinti tényállások esetén az ingó dolog korábbi fekvése szerinti állam területén megkezdődött jogváltozással együtt az ingó dolog időközben helyet változtat, és a dologi jogi joghatás már azon államban áll be, ahová az ingó dolog időközben átkerült. Ezeknél a tényállásoknál a dologi jogi joghatály befejeződésének időpontja az irányadó, és a dolog akkori fekvési helye szerinti állam joga határozza meg, hogy beállt-e jogváltozás vagy sem. (Például ha egy ingóra zálogot létesítettek, és időközben az ingó átkerül Magyarországra, önmagában a zálogszerződés még nem hozza létre a zálogjogot, de a magyar jog elismeri ennek előzményét és a birtokba vétellel vagy a nyilvántartásba vétellel a zálogjog is létrejöhet.)

A Javaslat az ingó dolog elbirtoklására fenntartja a korábbi szabályozást, miszerint annak az államnak a joga szerint kell megvizsgálni, hogy történt-e elbirtoklás útján történő jogszerzés vagy sem, ahol az ingó dolog az elbirtoklási idő lejáratának időpontjában megtalálható. Kiemelendő, hogy az elbirtoklást önmagában nem szakítja meg az a tény, hogy az ingó dolog az egyik államból a másik államba kerül. Ugyanakkor az elbirtoklás valamennyi feltételére már azon állam joga lesz az irányadó, amelynek területére a dolog átkerült, így pl. az új lex rei sitae szerint kell megvizsgálni, hogy szükséges-e az elbirtokláshoz a sajátjakénti használat vagy a jóhiszeműség. (Például míg a magyar jog nem követeli meg a jóhiszeműséget az elbirtokláshoz, addig más jogokban ez az elbirtoklás feltétele, így ha Magyarországról kerül olyan államba a dolog, ahol a jóhiszeműség az elbirtoklás egyik feltétele, akkor nem vagy csak később történik meg az elbirtoklás.).

A 43-44. §-hoz

A Javaslat a dologi jogokra alkalmazandó jog körében a dolog fekvési helye szerinti jog, mint fő kapcsolóelv alól az ingó dolgok körében fogalmaz meg kivételeket. A kivételek alá tartozó ingó dolgok körébe tradicionálisan azon dolgok tartoznak, amelyek használata, működtetése regisztrációhoz kötött; így a lajstromozott vízi vagy légi járművek, valamint a vasúti járművek.

A vízi vagy légi járművek természetes funkciójuk szerint kikötők vagy légikikötők között közlekednek, amelyek jellemzően más-más országokban találhatók, és lényegében már a szabályozás kezdetétől fogva eltérő szabályozási rend alá tartoznak jelentős értékük és működésükkel együtt járó nemzetközi helyváltozásuk miatt. Ezen járműveknek a kiindulási hellyel, illetve a célállomással való kapcsolatuk elhanyagolható. A Javaslat ezért - a ma már általánosnak tekinthető nemzetközi felfogással egyezően és jelenlegi gyakorlatunkkal összhangban - fenntartja a nyilvántartásba vett vízi és légi járművekre vonatkozó dologi jogokra azon állam jogának alkalmazását, amelynek lobogója vagy más felségjelvénye alatt a jármű közlekedik.

A vasúti járművekre azonban az európai uniós jogegységesítésre tekintettel már nem a nyilvántartásba vétel helye szerinti jog alkalmazását írja elő, hanem azon állam jogát, ahol a vasúti járművet üzembe helyezték.

Az úton lévő dolgok esetén a dolog fekvési helye értelemszerűen önmagában nem jelentene megfelelő kapcsolási tényzt az alkalmazandó jog meghatározásához, a Javaslat a korábbi szabályozást átvéve az úton lévő dolog dologi jogi kapcsolóelveként a rendeltetési hely államának jogát tartja fenn. Ugyanakkor az úton lévő dologra vonatkozó jelen szabály a gyakorlatban várhatóan csak kiegészítő jelleggel kerül majd alkalmazásra. Ennek oka egyrészt az, hogy ha az ingó dolog megváltoztatja a helyét és másik államba kerül, még nem jelent feltétlen jogváltozást (pl. ha az egyesület kölcsönadja buszát egy másik egyesületnek, aki azzal külföldre megy, attól még nem változik meg a tulajdonjog). Másrészt az úton lévő dolog jellemzően valamilyen szerződés teljesítése végett kerül egyik államból a másikba, (legtöbbször adásvételi vagy lízingszerződés alapján), és ezekben az esetekben tipikusan vagy a felek maguk szabályozzák vagy a kötelmi ügyletre irányadó szabályokból megállapítható, hogy mikor és hol száll át az ingó dologra vonatkozó tulajdonjog.

A Javaslat szerint nem alkalmazható azonban a rendeltetési hely államának joga azon úton lévő dolgokra, amelyek tekintetében kényszercselekményre kerül sor (például lefoglalják, kényszerértékesítik), ezen tényállások esetében már ismét a dologi jogi főszabály lesz irányadó, tehát azon állam joga szerint kell vizsgálni a dologi jogi joghatásokat, amelynek területén a dolog a kényszercselekmény idején volt.

A Javaslat az utas által magával vitt személyes dolgokra továbbra is az utas személyes jogát rendeli alkalmazni, miután ezen személyes dolgok dologi jogi megítélése nyilvánvalóan az utas személyéhez kapcsolódnak.

A 45. §-hoz

A Javaslat új rendelkezéseket vezet be a dologi jogi biztosítékok tekintetében, külön szabályozza a nyilvántartásba vétellel létrejövő dologi jogi biztosítékokra vonatkozó, valamint a nyilvántartásba vételhez nem kötött dologi jogi biztosítékokra alkalmazandó

kollíziós jogi szabályokat, továbbá a biztosítékkal terhelt ingó dolog másik államba való átkerülése esetére szabályozza a státútumváltást is.

A dologi jogi biztosítékok többsége nyilvántartásba vételhez kötött, ezen biztosítékok nyilvántartását elsősorban állami szervek végzik, a Javaslat ezért főszabályként a nyilvántartásba vétellel létrejövő dologi jogi biztosítékokra a nyilvántartást vezető állam jogát rendeli alkalmazni.

Ugyanakkor azon dologi jogi biztosítékokra, amelyek létrejöttének nem feltétele, hogy azt nyilvántartásba is vegyék (pl. a kézizálogjogra), a Javaslat a biztosítéki adós személyes jogának alkalmazását írja elő, hiszen nyilvántartásba vétel hiányában ezen biztosítékok legszorosabban a biztosítéki adóshoz kötődnek. Ugyanezen kapcsolóelv alkalmazását írja elő kiegészítő szabályként azon nyilvántartáshoz kötött biztosítékok tekintetében is, amikor az (1) bekezdés főszabálya nem alkalmazható, pl. azért, mert a dologi jogi biztosítékot több államban is nyilvántartásba vették.

A Javaslat az ingó dolog tulajdonjog-fenntartással történő átruházásának esetére a feleknek korlátozott jogválasztási szabadságot biztosít; eszerint a felek a jogfenntartás joghatásaira az ingó dolog fekvési helye szerinti állam joga helyett az ingó dolog jövőbeli fekvési helye, tehát a rendeltetési helye szerinti államának jogát is érvényesen kiköthetik (pl. adásvétel esetén ez az a hely, ahova az adott ingó dolog szállítandó, így akár egy harmadik állam joga is választható).

Bankszámla, banki letét vagy dematerializált értékpapírra vonatkozó dologi jogi biztosítékok esetén a Javaslat - a pénzügyi biztosítékokról szóló megállapodásokról szóló, 2002. június 6-i 2002/47/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 9. cikke szabályával összhangban - határozza meg az ezen biztosítékokra alkalmazandó jogot, és kapcsolóelvként a számla vagy a nyilvántartás vezetésének, illetve a központi letéti rendszer működtetésének helyét jelöli meg.

A követeléseken alapított biztosítéki jog esetén is széleskörű rendelkezési jog illeti meg a feleket az alkalmazandó jog megválasztásában, de ha ennek Magyarországon belüli hatályt kívánnak adni (például felszámolási előny miatt), akkor a jogválasztás nem mentesíti a feleket a magyar jog szerinti nyilvántartásba vétel követelményétől. Egyebekben a követelés elzálogosítására a biztosíték nyilvántartásba vételének helye szerinti állam joga, ha pedig a biztosíték nem nyilvántartásba vételhez kötött, úgy a biztosítéki adós személyes joga lesz alkalmazandó.

A 46. §-hoz

A Javaslat megnyitja a felek korlátozott jogválasztási lehetőségét a dologi jogi joghatásokra alkalmazandó jog tekintetében, azonban e jogválasztás kizárólag az ingó dolgokra korlátozódik és a csak tulajdonjog átruházása esetén illeti meg a szerződő feleket. A felek akár az eredeti kötelmi szerződésben, akár külön szerződésben rendelkezhetnek a jogválasztásról, tehát a jogválasztás kizárólag kifejezett módon történhet, a feleknek hallgatólagos jogválasztásra e tekintetben nincs lehetősége. Ugyanakkor a felek csak két állam joga közt választhatnak: az ingó dolog eredeti fekvési helye szerinti állam joga, valamint a szerződésben megnevezett rendeltetési hely államának joga közt.

A jogválasztás másik lehetséges esete a vállalati (üzleti) vagyon, mint egész értékesítése esetén illeti meg a szerződő feleket a dologi jogi joghatásokra irányadó jog megválasztásakor.

Ha ugyanis a szerződő feleket már a kötelmi jogügyletnél is jogválasztás illette meg, ehhez kapcsolódóan a dologi jogi joghatásokra alkalmazandó jogot is megválaszthatják, amelynek során a jogelőd személyes jogának alkalmazását is kiköthetik. Ezen rendelkezés alapján az (1) bekezdésben szabályozott eseteken túl tehát akkor is lehetőség van a felek jogválasztására, ha az üzleti vagyont, mint egészet szeretnék átruházni, azonban az több államban fekszik, így nem szükséges több szerződést kötni, hanem egyetlen jogügyletben az üzleti vagyont, mint egész eladása esetére tudnak egy jogot választani. A jogválasztás természetesen nem terjedhet ki azonban az üzleti vagyomba tartozó ingatlanokra.

A felek az alkalmazandó jogot tipikusan a szerződés megkötésekor választják, azonban ha erre nem került sor, a dologi jogi joghatásokra vonatkozó jogválasztás időpontjára a Javaslat új szabályt hoz létre. A felek jogválasztására rendelkezésre álló határidőt a Javaslat az új Pp. fogalomrendszerének megfelelően úgy határozza meg, hogy a feleknek a jogválasztásra a perfelvételi szakban van lehetősége a bíróság által meghatározott határidőig. Az alkalmazandó jog meghatározása ugyanis a perfelvételi szakban eldöntendő kérdés, miután a jogvita kereteit (pl. a bizonyítási indítványokat) az alkalmazandó jog rendelkezéseihez képest lehet meghatározni.

A jogválasztásra vonatkozó általános rendelkezés (9. §) értelmében a felek jogválasztása kizárólag a feleket köti, így az ingóra vonatkozó harmadik személyeknek már a jogválasztás előtt megszerzett egyéb dologi jogi jogait nem sértheti (például törvényen alapuló zálogjog létrejöttét és gyakorolhatóságát).

A 47-48. §-hoz

A Javaslat értékpapírra vonatkozó szabályai – az értékpapírral való rendelkezés egyes joghatásain kívül – mind az anyagi formában létrehozott, mind a dematerializált értékpapírra irányadóak. A Javaslat az értékpapír és a benne foglalt jog kapcsolata alapján egyértelművé teszi, hogy az értékpapír fizikai megjelenésére, érvényességi kellékeire, ekként értékpapírként történő elfogadhatóságára is azon állam jogát kell alkalmazni, amely az értékpapír-kötelelem alapját jelentő jogra alkalmazandó.

Az értékpapírral való rendelkezés dologi jogi hatásaira, ekként a materializált formában megalkotott értékpapír átruházásának, megterhelésének joghatásaira – ide nem értve az értékpapírban foglalt jog alakíthatóságát meghatározó joghatások meghatározását, tehát például azt, hogy az adott értékpapírról milyen jogügylettel lehet rendelkezni vagy megterhelhető-e – a Javaslat dologi jogi szabályait kell alkalmazni, figyelemmel a vonatkozó jogügyletek dologi jogi jellegére és az értékpapír mobilizációs funkciója révén az értékpapír fekvése szerinti helynek a szerepére. Előbbiek alapján annak tényét például, hogy az értékpapírban foglalt jog az értékpapír átruházásával száll át, az értékpapírban foglalt jogra irányadó jog határozza meg, míg az értékpapír, mint dolog eseti átruházásának szabályait a Javaslat dologi jogi szabályai alapján, az értékpapír fekvésének helyén irányadó jog szerint kell megítélni.

A Javaslat önálló szabályt tartalmaz a dematerializált értékpapírról történő rendelkezésre, amelyre főszabályként az értékpapírszámla vezetőjének állami felügyeletét ellátó állam jogát rendeli alkalmazni, figyelemmel arra, hogy a dematerializált értékpapírokról jellemzően kettős nyilvántartást vezetnek, egyfelől a központi értéktárnál, mint az értékpapír számlavezetőjénél, ahol a dematerializált értékpapírok létrejönnek és megszűnnek, másfelől a központi értéktártól eltérő ügyfélszámlát vezető intézménynél. Abban az esetben, ha a tipikus

kettős nyilvántartás vagy központi értéktár nem létezne valamely államban, az értékpapírszámlát vezető intézmény felügyeletét ellátó állam joga irányadó, ha pedig valamely okból hiányozna az állami felügyelet, az értékpapírszámla vezetésének helye szerinti jog alapján lehet leghelyesebben megítélni a transzferálással, forgalomba hozatallal kapcsolatos jogi környezetet. A jogszerzés elősegítése érdekében továbbá több szóba jöhető jog esetében – ha például eltér a terhelés és a jóváírás állama és az alkalmazandó jog – a jogszerzést biztosító jog alkalmazása szükséges.

A Javaslat az értékpapírban foglalt jog típusa szerint az egyes jogok jellegéhez leginkább igazodó módon, differenciáltan határozza meg az értékpapírra – ide nem értve az értékpapírral való rendelkezés értékpapírban foglalt jog alakíthatóságát nem érintő, de a jogalakításra lehetőséget adó jogintézményeket tartalommal kitöltő joghatásait – alkalmazandó jog megválasztására alkalmazandó kapcsolóelveket, függetlenül attól, hogy materializált vagy dematerializált értékpapírban került-e rögzítésre az adott jog. A Javaslat tartalmaz egy kisegítő szabályt arra az esetre, ha az adott értékpapír több típusú jogot is magában foglal, elkerülendő, hogy valamely értékpapírra több jog is irányadó legyen.

A 49-50. §-hoz

A jogellenesen elvett kulturális javak visszaszerzése, az eredeti állapot visszaállítása, a restitúció jelentős nemzeti érdek, ezért a Javaslatnak a kulturális javakra vonatkozó új kollíziós szabályai azon legújabb nemzetközi trendbe illeszkednek, amely a múzeumok és gyűjtemények védelmét és a kulturális javak illegális kereskedelmének visszaszorítását szolgálják.

Az Európai Unió tagállamai viszonylatában a tagállamok területéről jogellenesen kivitt kulturális javak visszaszolgáltatásáról szóló szabályokat a tagállamok területéről jogellenesen kivitt kulturális javak visszaszolgáltatásáról és az 1024/2012/EU rendelet módosításáról szóló, 2014. május 15-i 2014/60/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv tartalmazza. Az irányelv rendelkezéseinek hazai jogba való átültetését az előd irányelv átültetésére megalkotott 2001. évi LXXX. törvény (a jogellenesen kivitt kulturális javak visszaszolgáltatásáról) módosításával tette meg a magyar jogalkotó. Az irányelv, illetve a törvény nem tartalmaz kollíziós jogi szabályokat, így lehetőséget hagy a tagállamoknak a jogellenes elvitellel kapcsolatos és a nemzetközi magánjogi normák belső jogukban történő rendezésre.

A kulturális javak jogellenes kereskedelme alapvetően két formában történhet. Első esetben a dolog tulajdonosa megsérti az országának a kulturális javak kivitelére vonatkozó korlátozásait, és eladja azt egy külföldi vevőnek (pl. a tulajdonos eladja az állama export-szabályainak megsértésével a jószágot), másik esetben a dolgot ellopják vagy más jogellenes módon elveszik az eredeti tulajdonosától és az, aki azt jogellenesen eltulajdonította vagy egy későbbi birtokos viszi azt egy másik államba. Mindkét esetben a kulturális dolog gyakran olyan vásárló kezébe kerül, aki azt jóhiszeműen szerezte. A státútumváltás azért következik be, mert a kulturális jószágot kiviszik, exportálják az országból vagy jogellenes határon átnyúló adásvétel miatt kerül a másik államba, így könnyen olyan államba helyezhető át a dolog fekvése, amely már „nagyilekűbb” a jóhiszemű vásárlóval szemben. Így tehát ellentmondás lesz a korábbi fekvési hely államának kulturális javak export korlátozására vonatkozó szabályai és a lex rei sitae szabályai között.

A Javaslat ezért egy kompromisszumos és ugyanakkor modern szabályozást vezet be az állam által kulturális javai közé tartozónak tekintett dolgok (művészeti, történelmi vagy régészeti

értéket képviselő nemzeti kincsek), valamint a tulajdonos magánszemélytől ellopott vagy tulajdonából más jogellenesen módon kikerült dolgok tulajdonjogi igényeinek elbírálására alkalmazandó jogra. Eszerint a kulturális javak esetén az állam, míg a jogellenesen ellopott dolgok esetén a magánszemély megválaszthatja a tulajdonjogi igényének elbírálására irányadó kollíziós jogot. Ez a jogválasztás azonban csak korlátozott jogválasztási lehetőség. A kulturális jószágát visszakövetelő állam, illetve a magánszemély választhatja egyrészt azon állam jogát, amelynek területéről a kulturális jószágot jogellenesen kivitték, illetve ahonnan az eltulajdonított dolgot a másik államba vitték, valamint választhatja a dolog jelenlegi fekvési helye szerinti állam jogát is. Ezen szabályozás kedvezőbb helyzetbe hozza az eredeti tulajdonost azzal, hogy ha számára a *lex originis* kedvezőbb szabályokat ad, mint a *lex rei sitae* (azaz a magyarországi jogalkalmazás esetén a magyar jog), akkor ezt a jogot is választhatja; e rendelkezés tehát a forum shopping lehetőségének szűkítésével a kulturális javak illegális kereskedelme visszaszorításának egyik eszköze is lehet.

Mindemellett a Javaslat azt is biztosítja, hogy mind a kulturális javak, mint a tulajdonos birtokából jogellenesen kikerült dolgok esetén a jóhiszemű birtokos a dolog fekvésének helye szerinti jog védelemére legyen jogosult akkor is, ha a jogválasztás által alkalmazásra kerülő *lex originis* joga a harmadik jóhiszemű szerző félnek egyáltalán nem biztosítana védelmet. Így pl. a Magyarországon lévő lopott műkincs jóhiszemű birtokosának a magyar jog szerinti védelmet biztosítja akkor is, ha a dolog eredete szerinti állam joga semmilyen védelemben nem részesítené a szerző harmadik felet (pl. általában a common law országok joga lopás esetén).

Az 51-52. §-hoz

A szellemi tulajdonjog mindkét nagy részterületén, a szerzői jogok és az iparjogvédelem területén is számos nemzetközi egyezmény érvényesül, továbbá a szellemi tulajdonjogokra az Európai Unió nemzetközi magánjogi jogalkotása is kiterjed, anélkül azonban, hogy e területet teljes egészében lefednék. A Róma II. rendelet 8. cikkének (1) bekezdése tartalmaz erre vonatkozó rendelkezést, amely szerint a szellemi tulajdonjog megsértéséből eredő, szerződésen kívüli kötelmi viszonyra annak az országnak a jogát kell alkalmazni, amelyre az oltalmat igényelték, ha a szellemi tulajdonjog nem egységes közösségi oltalommal védett természetű.

Fontos kiemelni, hogy a Róma II. rendelet univerzális hatállyal, tehát nemcsak az Európai Unió tagállamai viszonylatában, hanem harmadik államok vonatkozásában is rögzíti a szellemi tulajdonjog megsértéséből eredő, szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogot. Erre tekintettel a Róma II. rendelet hatálya alá tartozó kérdésekben, tehát a szellemi tulajdonjog megsértéséből eredő jogellenes károkozás, jogalap nélküli gazdagodás, megbízás nélküli ügyvitel, culpa in contrahendo esetén a rendelet szabályai kötelezően alkalmazandóak. A Javaslat irányadó ugyanakkor valamennyi szellemi tulajdonjogi forma megsértése esetén a szellemi tulajdonjog jogosultja által igénybe vehető egyéb eszközökre, így a jogsértés megtörténtének bírósági megállapítására, a jogsértés abbahagyására és jogsértőnek a jövőbeli jogsértéstől való eltiltására, elégtételadásra vonatkozó igényére.

A Róma II. rendelet egységes kapcsolószabály alá rendeli a szellemi tulajdonjog valamennyi részterületét, azaz a szerzői jogokat és az iparjogvédelmet, amikor általában beszél a szellemi tulajdonjog megsértéséből eredő szerződésen kívüli kötelmi jogviszonyokról. A Javaslat ugyanakkor továbbra is fenntartja a Kódex szabályozási rendszerét és külön-külön kapcsolószabályt rendel a szerzői jogi jogosultságokra és az iparjogvédelemre.

Hasonlóan számos nemzeti jogrendszerhez és nemzetközi dokumentumhoz illetve mintaszabályzathoz, a Javaslat is külön nevesíti a szellemi tulajdon jog egyes részaspektusait, így az adott szellemi tulajdon jog létrejöttét (keletkezését), tartalmát, megszűnését és védelmét.

A Javaslat a Kódexi szabályozáshoz hasonlóan a szerzői jogi kapcsolóelv esetén fenntartja a területiség (territorialitás) elvét, amelyet az Európai Unió szerzői jogi szabályai is elismernek, koherenciát alkotva a magyar anyagi szerzői jogi szabályozással is, amely szintén a territorialitás évszázados hagyományai alapján határozza meg a saját hatályát (a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 2. §). A Javaslatban a *lex loci protectionis* kapcsolóelvének szabálya a Róma II rendelettel és a vonatkozó nemzetközi dokumentumokkal összhangban már úgy kerül megfogalmazásra, hogy a szerzői jogokra annak az államnak a jogát kell alkalmazni, amelynek a *területére* a védelmet igénylik (szemben a Kódex rendelkezésével, amely az alkalmazandó jogot azon állam jogához kapcsolta, amelynek a *területén* a védelmet kéri).

A Javaslat az iparjogvédelmi kapcsolóelv esetén továbbra is fenntartja a regisztrációhoz kötöttség elvét, eszerint az iparjogvédelmi jogok részjogosultságait a lajstromozás helye szerinti állam joga alapján kell elbírálni.

Az 53. §-hoz

Kiemelendő, hogy a Javaslatnak a szerződéses kötelmi jogviszonyokban alkalmazandó jog meghatározására vonatkozó rendelkezései csak akkor irányadóak, ha az Európai Parlament és a Tanács 593/2008/EK rendelete (2008. június 17.) a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról (Róma I.) - a továbbiakban Róma I. rendelet - nem határozza meg az alkalmazandó jog megállapításának szabályait. A Róma I. rendelet időbeli hatályára vonatkozó 29. cikke alapján a rendelet szabályai 2009. december 17-től kerülnek alkalmazásra.

A Róma I. rendelet univerzális hatállyal alkalmazandó, tehát a rendelet szabályai egységes jogként (*loi uniforme*) érvényesülnek a tárgyi és időbeli hatálya alá tartozó kérdésekben mind az Európai Unión belüli, mind harmadik államokat érintő tényállások esetében.

Javaslat alapvetően módosítani kívánja a korábbi szabályozást, és olyan kollíziós szabályozást vezet be a szerződéses kötelmi jogviszonyok tekintetében, amely valamennyi a Róma I. rendelet tárgyi és időbeli hatálya alá nem tartozó kötelmi jogviszonyra meghatározza az alkalmazandó jogot. A Javaslat célja, hogy a Róma I. rendelet és a magyar autonóm kollíziós szabályozás a lehető legnagyobb mértékben illeszkedjen egymáshoz.

A Javaslat a Róma I. rendelethez hasonlóan a szerződéses jogviszonyokra alkalmazandó jog meghatározásához lehetővé teszi a felek jogválasztását. A Javaslat átveszi a Róma I. rendelet jogválasztásra vonatkozó rendszerének szabályait (3. cikk), ezzel biztosítva, hogy ugyanolyan feltételrendszer mentén kerüljön sor a jogválasztásra a rendelet hatálya alá tartozó szerződéses kötelmi jogviszonyokban, mint a Javaslat által szabályozott jogviszonyokban.

A Javaslat átveszi azt a szabályt is, hogy a jogválasztásnak egyértelműnek kell lennie, nemcsak a kifejezett jogválasztás, hanem hallgatóságos jogválasztás esetén is. Erre tekintettel szabályozza a hallgatóságos jogválasztás megállapíthatóságának feltételét, miszerint a jogválasztásnak az ügy összes körülményéből egyértelműen megállapíthatónak kell lennie (pl. a szerződés teljesítésének helyéből általában nem lehet a teljesítés helye szerinti jog

kikötésének tekinteni). A Javaslát értelmében a felek akár a szerződés egészére, akár annak egy részére is élhetnek a jogválasztás lehetőségével.

Ugyanakkor a felek jogválasztása a törvény hatályára tekintettel csak állami jog választását jelentheti.

A felek jogválasztására rendelkezésre álló határidőt a Javaslát az új Pp. fogalom-rendszerének megfelelően állapítja meg. Eszerint a felek ezzel a lehetőséggel legkésőbb a perfelvételi szakban a bíróság által megállapított időpontig élhetnek. Az alkalmazandó jog meghatározása ugyanis a perfelvételi szakban eldöntendő kérdés, miután a jogvita kereteit (pl. a bizonyítási indítványokat) az alkalmazandó jog rendelkezéseihez képest lehet meghatározni.

A felek jogválasztását korlátozza továbbá az is, hogy ha a jogválasztás időpontjában a felek közötti szerződés csak egy állam jogához kapcsolódik, a felek jogválasztásukkal ezen állam jogának kógens szabályaitól nem térhetnek el. A törvény alkalmazása során ez tipikusan akkor fordulhat elő, ha a felek belföldi szerződéses kötelmi viszonyukra külföldi jogot választanak. Ebben az esetben indokolt, hogy a magyar jognak a jogviszonyra vonatkozó kógens szabályaitól a felek jogválasztással ne térhessenek el. Ebben az esetben tehát nem kollíziós, hanem anyagi jogi értelemben vett jogválasztásról van szó, a választott jog szabályai csak a magyar jog diszpozitív szabályai helyett válhatnak a szerződés részévé, és határozhatják meg annak tartalmát.

A jogválasztásra vonatkozó általános szabályok értelmében a felek jogválasztása kizárólag a feleket köti, így az a harmadik személyek már korábban szerzett, a felek jogválasztását megelőzően létrejött jogviszonyokból fakadó jogait nem sértheti.

A Javaslát tartalmilag átveszi a Róma I. rendelet 3. cikk (5) bekezdése szerinti jogválasztó megállapodás érvényességére és létrehozására vonatkozó szabályát is, a szabályból azonban kivételre került „a cselekvőképtelenségre hivatkozás feltételeinek szabályaira” való hivatkozás. Ennek oka, hogy az Európai Unió tagállamai viszonylatában célszerűnek tűnt egységes szabállyal előírni a cselekvőképtelenség szabályozását (tekintettel arra, hogy az egyes tagállami, belső jogokban eltér), azonban a Javaslát a Személyekre vonatkozó fejezetében e kérdést már rendezi.

Az 54. §-hoz

A jogválasztás hiányában a szerződésre alkalmazandó jog tekintetében a Javaslát nem veszi át a Római I. rendelet 4. cikkének némiképp bonyolult, többlépcsős rendszerét. A Javaslát szerint a Római I. hatálya alá nem tartozó szerződésekre – jogválasztás hiányában – az alkalmazandó jogot a legszorosabb kapcsolat elve alapján kell megállapítani. Ennek során lehetőség nyílik az adott jogviszony összes lényeges körülményének mérlegelésére és ezek figyelembevételével azon alkalmazandó jog megállapítására, amely állam jogához a szerződés a legszorosabban kapcsolódik.

Az 55. §-hoz

Új szabályozás a Javaslátban a választottbírószági megállapodásra alkalmazandó jog kapcsolóelveinek meghatározása. A Javaslát tárgyi hatályából fakadóan a jogválasztás lehetősége kizárólag az állami jog választását jelentheti (bár a gyakorlatban a választottbírószági eljárásra a felek gyakran kötik ki nem állami jog alkalmazását).

A választottbíróóság hatáskörét a felek azon megállapodásából meríti, hogy a jövőben esetlegesen felmerülő, vagy már felmerült jogvitájukat választottbíróóság elé terjesztik. Választottbíróósági szerződés nélkül tehát nincs választottbíróósági hatáskör. Ez pedig azt jelenti, hogy a választottbíróósági megállapodással kapcsolatos szerződéses jogi kérdések eldöntésénél figyelemmel kell lenni arra a többlétszempontra is, hogy a szerződés érvénytelensége (nem létezése, hatálytalansága stb.) egyben eljárásjogi problémaként is jelentkezik.

Az Európai Unió joga jelenleg kifejezetten kizárja a választottbíróósági megállapodások kollíziós jogának kérdéskörét a tárgyi hatálya alól. Ezen tárgykörben született és széles körben alkalmazásra kerülő nemzetközi egyezmények (különösen az 1958. évi New Yorki Egyezmény és az 1961. évi Genfi Egyezmény) pedig nem rendezik általános jelleggel a választottbíróósági szerződésre alkalmazandó jog meghatározásának egyes kérdéseit, csupán részkérdéseket érintenek (pl. jogválasztás). A hatályos magyar jogban a választottbíráskodásról szóló 1994. évi LXXI. törvény 49. §-a tartalmaz ugyan kollíziós rendelkezéseket, azonban jelenleg hatályos jogszabályainkban nem találunk kollíziós szabályt a választottbíróósági megállapodásra irányadó jog meghatározására. Erre tekintettel került sor a Javaslatban a választottbíróósági szerződés önálló kollíziós jogi szabályozására.

A Javaslat lehetővé teszi a felek számára, hogy a választottbíróósági szerződésük tekintetében (akár önálló szerződésről, akár a főszerződésben foglalt kikötésről van szó) jogválasztással élhessenek. A jogválasztással összefüggésben elismeri továbbá a kollíziós jogi separability elvét, vagyis azt, hogy a felek a választottbíróósági megállapodásra irányadó jogként a főszerződésre (alapjogviszonyra) alkalmazandó jogtól eltérő jogot is választhassanak.

A választottbíróósági klauzula létezését és érvényességét annak a szerződésnek a létezésétől és érvényességétől függetlenül kell elbírálni, amelybe inkorporálták, tehát a választottbíróósági kikötés a létezés és az érvényesség kérdése tekintetében önálló, a főszerződéstől független szerződésnek minősül. Előfordulhat, hogy a főszerződésre alkalmazandó jog eltér a főszerződésbe inkorporált választottbíróósági kikötésre alkalmazandó jogtól, miután a választottbíróósági kikötés nem kizárólag az anyagi jogi értelemben vett létezés, illetve érvényesség tekintetében különíthető el a főszerződéstől, hanem az alkalmazandó jog meghatározása tekintetében is. A Javaslat lehetővé teszi, hogy a felek a választottbíróósági megállapodásra irányadó jogként a főszerződésre irányadó jogtól eltérő jogot is választhassanak.

A Javaslat jogválasztás hiányában a választottbíróósági megállapodásra alkalmazandó jogot három lépcsőben határozza meg. Első lépcsőként a járulékos kapcsolat elve alapján az alapjogviszonyra (főszerződésre) választott jog, vagy ennek hiányában az alapjogviszonyra (főszerződésre) jogválasztás hiányában alkalmazandó jog alkalmazását írja elő. Második lépcsőként a választottbíróósági eljárás államának joga alkalmazását mondja ki járulékos kapcsolat hiányában, vagy szorosabb kapcsolat esetén. Végül harmadik lépcsőként a kisegítő jog alkalmazására kerülhet sor, amely szerint a választottbíróósági szerződést alaki okból nem lehet érvénytelennek tekinteni akkor, ha az a fent meghatározott jogok bármelyike, vagy a lex fori által támasztott alaki követelményeknek megfelel.

A jogválasztás hiányában alkalmazandó jog fenti kapcsolószabályainak meghatározására során a Javaslat abból indul ki, hogy a választottbíróósági szerződés fogalmilag mindig feltételez egy fennálló, vagy jövőben keletkező alapjogviszonyt (jellemzően egy szerződéses jogviszonyt), ráadásul az esetek zömében az alapjogviszony szabályozása körében (vagyis

tipikusan a főszerződésben) kerül sor a választottbíróági szerződés (kikötés) elfogadására is. Ebből következően a Javaslát elsősorban az alapjogviszonyra alkalmazandó jogra tekintettel határozza meg az ahhoz kapcsolódó választottbíróági szerződéses jogviszonyra alkalmazandó jogot is. Az alapjogviszonyra alkalmazandó jog pedig elsősorban az alapjogviszonyra választott jog, jogválasztás hiányában pedig az egyébként alkalmazandó jog lesz az irányadó.

Ha az alapjogviszonyra választott jogot nem lehet meghatározni, vagy meghatározható ugyan, de azzal a választottbíróági szerződés nem mutat elég szoros kapcsolatot, ilyen esetekben megfelelő kapcsolóelv a választottbíróági eljárás helye szerinti jog alapján történő elbírálás. E kapcsolóelv alkalmazásának előnye, hogy egységes státútum alá vonja a választottbíróági kikötést, a választottbíróági eljárást és a választottbíróági határozatot, és különösen megfelelő lehet akkor, ha az eljárás helyét a felek maguk választották.

Végül az alaki érvényességi szabályok - a materiális érvénytelenséggel ellentétben - jellemzően az utólagos bizonyítási nehézségeket kívánják kiküszöbölni, ezért került sor a választottbíróági szerződés alaki érvénytelenségét kiküszöbölésére irányuló kisegítő jellegű szabály megalkotására, feltéve, hogy van legalább egy olyan alkalmazandónak tekinthető jogrendszer, amely alaki előírásainak a választottbíróági szerződés megfelel.

Az 56-57. §-hoz

Annak érdekében, hogy a Javaslát hatálya alá tartozó szerződéses jogviszonyokra irányadó kollíziós jog megállapításának rendszere megfelelően kerülhessen alkalmazásra, szükséges a szerződés létrejöttével, továbbá anyagi és alaki érvényességével kapcsolatos járulékos kérdések szabályozása is. Tekintettel arra, hogy a fenti kérdések a Római I. rendeletben részletesen szabályozásra kerültek, a párhuzamos megoldások elkerülése érdekében a Javaslátban a Róma I. rendelet 10. és 11. cikkei szabályainak átvételére került sor, azzal azonban, hogy ezen szabályoknak a magyar jogi terminológiához illetve hazai jogértelmezéshez való igazítására került sor.

Az 58. §-hoz

Javaslát átveszi a Róma I. rendelet 19. cikkének a jogi személyek, a jogi személyiség nélküli más szervezetek, valamint az üzleti tevékenysége körében eljáró természetes személyek szerződéses jogviszonyaiban alkalmazásra kerülő szokásos tartózkodási helyére vonatkozó szabályát. A főszabály mind a jogi személy, mind a jogi személyiséggel nem rendelkező jogalanyok vonatkozásában a központi ügyintézés helye alapján jelöli ki a szervezet szokásos tartózkodási helyét, és hasonlóképpen az üzleti tevékenységének központjához igazítja a szokásos tartózkodási helyet az üzleti tevékenység körében eljáró természetes személyek esetén is.

Hangsúlyozandó azonban, hogy a jogi személy szokásos tartózkodási helyére vonatkozó ezen szabály csak a jogi személyek és a jogi személyiség nélküli más jogalanyok, valamint az üzleti tevékenysége körében eljáró természetes személyek szerződéses jogviszonyaira irányadó jog meghatározása során alkalmazandó. A jogi személyek szokásos tartózkodási helyét ugyanis a Javaslát ettől eltérően rendezi a jogi személyek szerződésen kívüli jogviszonyaiban és a jogi személy személyhez fűződő jogainak megsértése esetén, amelyek esetén a kapcsolóelv a jogi személy létesítő okirat szerinti székhelye.

A Javaslat a fióktelep, képviselő vagy más telephely szokásos tartózkodási helyét annak helyére tekintettel határozza meg. Ez irányadó azokban esetekben, amikor a fióktelep, képviselő vagy telephely a saját működése körében köt szerződést vagy annak értelmében a szerződés teljesítésére ő kötelezett, továbbá - a Róma I. rendelet 19. cikk 2. bekezdésének megfelelően – ha a fióktelep, a képviselő vagy más telephely által kötött szerződések esetén a fióktelep képviselő vagy más telephely nem a saját nevében, hanem az anyavállalat képviselőjében köti meg a szerződést.

Az 59. §-hoz

Kiemelendő, hogy a Javaslat szerződésen kívüli kötelmi jogviszonyokra irányadó kollíziós jogi szabályai csak akkor alkalmazandóak, ha azok nem tartoznak a Róma II. rendelet tárgyi és időbeli hatálya alá. A Róma II. rendelet időbeli hatályát rendező 32. cikkére tekintettel a rendelet szabályai 2009. január 11-től kerülnek alkalmazásra.

A Róma I. rendelet univerzális hatállyal alkalmazandó, tehát a rendelet szabályai egységes jogként (*loi uniforme*) érvényesülnek a tárgyi és időbeli hatálya alá tartozó kérdésekben mind az Európai Unión belüli, mind harmadik államokat érintő tényállások esetében.

Javaslat alapvetően módosítani kívánja a korábbi szabályozást, és olyan kollíziós szabályozást vezet be a szerződésen kívüli kötelmi jogviszonyok tekintetében is, amely valamennyi a Róma II. rendelet hatálya alá nem tartozó szerződésen kívüli kötelmi viszonyra meghatározza az alkalmazandó jogot. A Javaslat célja, hogy a Róma II. rendelet és a magyar autonóm kollíziós szabályozás a lehető legnagyobb mértékben illeszkedjen egymáshoz.

Kiemelendő, hogy a szerződésen kívüli kötelmi viszonyok körében a legjelentősebb terület a személyhez fűződő jogok megsértéséért való felelősség területe, amely a Javaslatban azonban nem a szerződésen kívüli kötelmi viszonyoknál, hanem a személyek fejezetben (23. §) került elhelyezésre.

A Javaslat eleget tesz a Róma II. rendelet 7. cikkén alapuló, annak (25) preambulum-bekezdésében említett tagállami kötelezettségnek, amelynek értelmében a károsultat megillető jogválasztás legkésőbbi időpontját a *forum joga* határozza meg. Ennek megfelelően rendelkezik arról, hogy a károsult meddig élhet azzal a lehetőséggel, hogy a rendelet 4. cikk (1) bekezdésében meghatározott jog helyett a károkozó esemény bekövetkezésének helye szerinti jogot válassza.

Ez a jogválasztás időpontjával kapcsolatos rendelkezés – a Javaslatnak a szerződésen kívüli kötelmi jogviszonyokra vonatkozó egyéb szabályaival szemben – a Róma II. rendelet hatálya alá tartozó környezeti károkkal kapcsolatos ügyekben kerülhet alkalmazásra, természetesen azzal, hogy a környezeti károkkal kapcsolatos valamennyi egyéb kollíziós jogi kérdés vonatkozásában már a Róma II. rendelet szabályait kell alkalmazni.

A felek jogválasztására rendelkezésre álló határidőt a Javaslat az új Pp. fogalom-rendszerének megfelelően állapítja meg. Eszerint a felek ezzel a lehetőséggel legkésőbb a perfelvételi szakban a bíróság által megállapított időpontig élhetnek. Az alkalmazandó jog meghatározása ugyanis a perfelvételi szakban eldöntendő kérdés, miután a jogvita kereteit (pl. a bizonyítási indítványokat) az alkalmazandó jog rendelkezéseihez képest lehet meghatározni.

A 60. §-hoz

A Javaslat általános objektív kapcsoló szabályt vezet be, amely mindenfajta szerződésen kívüli kötelmi viszonyra annak az államnak a jogát rendeli alkalmazni, ahol a kötelemekeletkeztető jogi tény hatása bekövetkezett. Ezzel a Javaslat eltér a Kódex szabályozásától és követi a Róma II. rendelet koncepcióját, amennyiben általánosítja a jogválasztás hiányában a deliktuális felelősségre főszabályként érvényesülő bekövetkezési hely kapcsoló szabályát, valamennyi a rendelet hatálya alá nem tartozó olyan jogviszonyra, amelyre vonatkozóan nem alkot speciális szabályt.

A jogalap nélküli gazdagodás tekintetében ez megfelel a Róma II. rendelet 10. cikk (3) bekezdésébe foglalt szabálynak, amelynek értelmében a jogalap nélküli gazdagodásra annak az államnak a jogát kell alkalmazni, amelynek területén a gazdagodás bekövetkezett. A megbízás nélküli ügyvitel esetében azonos a Róma II. rendelet 11. cikk (3) bekezdésébe foglalt szabállyal, mely szerint annak az államnak a jogát kell alkalmazni, ahol az ügy ellátására sor került.

A 61. §-hoz

A Javaslat eltér a Kódex szabályozásától abban a tekintetben is, hogy az általános szabály alóli kivételként nem a károkozó és a károsult közös lakóhelyének, hanem a felek közös szokásos tartózkodási helyének jogát rendeli alkalmazni. A Javaslat a szerződésen kívüli kötelmi jogviszonyok tekintetében a jogi személy szokásos tartózkodási helyeként a létesítő okirat szerinti székhelyét jelöli ki kapcsolóelvként. A közös szokásos tartózkodási hely kapcsolóelvének szabályával a Javaslat igazodik ahhoz a Róma II. rendeletben is kifejezésre jutó tendenciához, amely szerint az általános szabály alól akkor indokolt kivételt tenni, ha van egy olyan jog, amelyhez valamennyi fél ténylegesen szorosabban kötődik, amelybe életviszonyaik beágyazódtak, ahol életvitelüknek középpontja található.

A 62. §-hoz

A Javaslat az általános objektív kapcsoló szabálya alóli kivételként egy új kollíziós szabályt is bevezet, amely módot ad az egymással összefüggő szerződésen kívüli kötelmi és más – mindenekelőtt szerződéses – jogviszonyok egységes anyagi jog szerinti megítélésére. Ezért előírja, hogy abban az esetben, ha az elbírálandó szerződésen kívüli kötelmi viszony szorosabban függ össze egy, a felek között a szerződésen kívüli jogviszony keletkezésekor már meglévő másik jogviszonnyal, mint az általános szabály kapcsolóeleme, akkor a szerződésen kívüli jogviszonyra is az arra a másik jogviszonyra irányadó jogot kell alkalmazni. A javaslatnak ez a szabálya összhangban van a Róma II. rendelet 4. cikk (3) bekezdésének szabályával, de attól eltérően nem tesz lehetővé bírói mérlegelést, mert a Javaslat általános kitérítő klauzulája erre a bírónak mindenfajta jogviszonyban lehetőséget biztosít.

A 63. §-hoz

A Róma II. rendelet a felek akaratí autonómiáját a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra vonatkozólag bizonyos speciális deliktuális tényállások kivételével ismeri el, a kifejezett vagy a hallgatóságos jogválasztást meghatározott feltételek teljesülése esetén még előzetesen, a kárt okozó esemény bekövetkezése előtt is megengedi.

A Javaslat – a nemzetközi tendenciákkal összhangban – lehetőséget ad a feleknek arra, hogy jogválasztással határozzák meg a szerződésen kívüli jogviszonyukra alkalmazandó jogot.

Ugyanakkor csak részben veszi át a Róma II. rendelet szabályozását, és csak az utólagos jogválasztást teszi lehetővé. E jogválasztás - a szerződéses jogviszonyokhoz hasonlóan - nem csupán kifejezett lehet, hanem hallgatólagosan is létrejöhet a felek között. Ezzel a hallgatólagos jogválasztás megállapíthatóságának feltételeit a Javaslat a Róma II. rendelethez képest szigorúbban határozza meg, amennyiben előírja, hogy a felek jogválasztásra irányuló akaratának megállapításához nem elegendő a kellő bizonyosság, hanem annak egyértelműen megállapíthatónak kell lennie. A Javaslat tehát egységes szabályokat ír elő a szerződésen kívüli és szerződéses jogviszonyokra a jogválasztásra irányuló hallgatólagos akarat megállapíthatóságának feltételei tekintetében.

A felek jogválasztására rendelkezésre álló határidőt a Javaslat az új Pp. fogalom-rendszerének megfelelően állapítja meg. Eszerint a felek ezzel a lehetőséggel legkésőbb a perfelvételi szakban a bíróság által megállapított időpontig élhetnek. Az alkalmazandó jog meghatározása ugyanis a perfelvételi szakban eldöntendő kérdés, miután a jogvita kereteit (pl. a bizonyítási indítványokat) az alkalmazandó jog rendelkezéseihez képest lehet meghatározni.

A Javaslat – a Róma II. rendelettel összhangban – lehetővé teszi, hogy a felek a szerződésen kívüli jogviszonyukra akkor is jogot választhassanak, ha jogviszonyuk csak egyetlen állam jogához kapcsolódik. A törvény alkalmazása során ez tipikusan akkor fordulhat elő, ha a felek belföldi szerződésen kívüli kötelmi viszonyukra külföldi jogot választanak. Ebben az esetben indokolt, hogy a magyar jognak a jogviszonyra vonatkozó kogens szabályaitól a felek jogválasztással ne térhessenek el. Ebben az esetben tehát nem kollíziós, hanem anyagi jogi értelemben vett jogválasztásról van szó, a választott jog szabályai csak a magyar jog diszpozitív szabályai helyett válhatnak a szerződés részévé, és határozhatják meg annak tartalmát.

A jogválasztásra vonatkozó általános szabályok értelmében a felek jogválasztása kizárólag a feleket köti, így az a harmadik személyek már korábban szerzett, a felek jogválasztását megelőzően létrejött jogviszonyokból fakadó jogait nem sértheti.

A 68-69. §-hoz

Az öröklési rendelet egységes kollíziós szabályokat állapít meg a hatálya alá tartozó nemzetközi vonatkozású öröklési jogviszonyokra nézve. A rendelet kollíziós szabályai az univerzális alkalmazás igényével lettek megalkotva, így e rendelkezések hatálya nemcsak uniós, hanem harmadik államokat érintő tényállásokra is kiterjednek. Ennélfogva a nemzeti jogalkotó „mozgásteret” a rendelet hatálya által le nem fedett területre limitálódik. A rendelet 2015. augusztus 17. napjától alkalmazandó; az ezen időpontot megelőzően bekövetkezett elhalálozás folytán megnyílt hagyaték ügye értelemszerűen a releváns időpontban hatályos nemzeti kollíziós szabályok alapján bírálendő el.

Az öröklési rendelet az öröklési jogviszonyok majdnem minden aspektusát szabályozza, ez alól képez kivételt a szóbeli végrendelet alaki érvényessége, amelyet e rendelet kizár a hatálya alól. Az e §-beli rendelkezés tartalmilag lényegében átveszi a rendelet írásbeli végrendeletre vonatkozó szabályait (27. cikk), ily módon kiterjesztve a rendelet szerinti alaki státútum tárgyi hatályát a szóbeli végrendeletre.

A fent-hivatkozott uniós rendeletből „kimaradt” másik aspektus az örökös nélkül elhunyt személy hagyatékával, azaz az uratlan hagyatékkal (*bona vacantia*) kapcsolatos kérdéskör, amelyet a joghézag pótlása érdekében a nemzeti jogalkotónak szabályoznia szükséges. A

rendelet nem rendezi azt az esetkört, amikor az öröklési ügyre irányadó jog (*lex successionis*) olyan állam öröklési jogának alkalmazásához vezet, amelynek a joga nem ismeri az állam polgári jogi értelemben vett öröklését, hanem kizárólag a saját területén lévő uratlan hagyatéokra vonatkozó, közjogi jellegű tulajdonbevételei igényét (háramlási jog, (*escheat*, *Heimfallsrecht*). Az ilyen szituációk megoldása érdekében a jogalkotó kiegészítő jelleggel kimondja, hogy ha az öröklésre alkalmazandó jog olyan állam jogának alkalmazásához vezet, amely szerint az adott állam nem szerezheti meg az örökös nélkül maradt magyarországi hagyatékokat, a magyar jognak az állam öröklésére vonatkozó szabályait kell alkalmazni. Példaként említhető az a new yorki utolsó szokásos tartózkodási hellyel rendelkező örökhagyó ügye, aki örökös hátrahagyása nélkül hunyt el, és a hagyaték tárgya magyarországi pénzügyintézetnél vezetett bankszámla. New York állam joga szerint ezt az államot csak a területén található vagyontárgy illeti meg háramlás címén, e § rendelkezése alapján viszont a bankszámla-követelést a Magyar Állam a vonatkozó magyar öröklési szabályok alapján megszerezheti.

A 66. §-hoz

A Javaslat főszabályként írja elő a magyar eljárási jog alkalmazását a magyar bíróságok és hatóságok előtti eljárásban. Kivételt ugyanakkor megállapíthat a törvény, például az eljárási jogsegély tekintetében.

Ugyanakkor azon esetekben, amikor uniós rendelet közvetlenül állapít meg eljárási szabályokat, azok a magyar jog rendelkezéseivel szemben alkalmazandók. Ilyen rendelet az Brüsszel IA rendelet, a Brüsszel IIA rendelet, a tartási rendelet, az öröklési rendelet, a polgári ügyekben hozott védelmi intézkedések kölcsönös elismeréséről szóló 2013. június 12-i 606/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet (a továbbiakban polgári védelmi intézkedésekről szóló rendelet), a polgári és kereskedelmi ügyekben a tagállamközi követelésbehajtás megkönnyítése érdekében az ideiglenes számlazárolást elrendelő európai végzés eljárásának létrehozásáról szóló, 2014. május 15-i 655/2014/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet (a továbbiakban: számlazárolási végzésről szóló rendelet), a fizetéseképtelenségi eljárásról szóló, 2015. május 20-i 2015/848/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet (a továbbiakban: új fizetéseképtelenségi rendelet), a nem vitatott követelésekre vonatkozó európai végrehajtható okirat létrehozásáról szóló, 2004. április 21-i 805/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (a továbbiakban: végrehajtható okiratról szóló rendelet), az európai fizetési meghagyásos eljárás létrehozásáról szóló, 2006. december 12-i 1896/2006/EK európai parlamenti és a tanácsi rendelet (a továbbiakban EUFMH rendelet) és a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről szóló, 2007. július 11-i 861/2007/EK európai parlamenti és tanács rendelet (a továbbiakban: kis értékű követelésekről szóló rendelet) is például.

Ugyanakkor hozzá kell tenni, hogy a polgári ügyekben történő igazságügyi együttműködés területén elfogadott rendeleteken túl egyéb szektorális uniós normák is megállapíthatnak közvetlenül alkalmazandó eljárási rendelkezéseket (pl. szellemi tulajdonjog területén).

A 67. §-hoz

Amellett, hogy a fizetéseképtelenségi eljárások esetében is a főszabály a magyar jog alkalmazása, a Javaslat az új fizetéseképtelenségi rendelettel összhangban mondja ki a *lex concursus* alkalmazását a magyar bíróság előtt kezdeményezett fizetéseképtelenségi eljárás joghatásaira.

Ugyancsak az uniós joggal összhangban állapít meg a Javaslat egyes vagyontárgy-típusok esetében kollíziós szabályt a fizetéseképtelenségi eljárás hatásait illetően.

A 68. §-hoz

A fél perbeli jog- és cselekvőképesége tekintetében a Javaslat fenntartja a Kódex szabályait. Ugyanakkor a bírói gyakorlatban a külföldi jogi személyek és egyéb jogi személyiséggel nem rendelkező jogalanyok perképesége tekintetében felmerült bizonyítási nehézségek könnyítése érdekében egy a külföldi szervezetek perképeségére vonatkozó, megdönthető vélelmet állít fel.

A 69. §-hoz

A párhuzamos eljárások szabályozása kapcsán kiemelendő, hogy a különböző EU-tagállamokban folyó párhuzamos eljárások koordinációja tekintetében valamennyi joghatóságot szabályozó uniós rendelet tartalmaz rendelkezéseket (a Brüsszel IA rendelet 29-32. cikke, a Brüsszel IIA rendelet 19. cikke, a tartási rendelet 12-13. cikke, az öröklési rendelet 17-18. cikke). A Brüsszel IA rendelet 33-34. cikkei pedig harmadik államokban folyó eljárások tekintetében tartalmazznak szabályozást, így a Javaslat rendelkezései az e rendelet által lefedett körben nem érvényesülhetnek, a rendelet vonatkozó szabályai mindazonáltal mintául szolgáltak a Javaslat rendelkezéseinek kidolgozásához.

A hatályos Kódex szabályához képest a Javaslat több módosítást, kiegészítést tartalmaz.

A külföldön folyamatban lévő eljárások figyelembevételére a Javaslat nemcsak a szorosan vett perfüggőség eseteiben ad lehetőséget, hanem az összefüggő keresetek tekintetében is. Ez utóbbiakról akkor beszélhetünk, ha a keresetek között olyan szoros kapcsolat áll fenn, hogy az elkülönített eljárásokban hozott, egymásnak ellentmondó határozatok elkerülése érdekében célszerű azokat együttesen tárgyalni és róluk együtt határozni.

A külföldi eljárás folyamatban léte a Javaslat szerint nem szolgál Magyarországon a kereset elutasításának vagy az eljárás megszüntetésének alapjául, csak az eljáró bíróság, hatóság mérlegelésének függvényében eredményezheti az eljárás felfüggesztését. Erre sor kerülhet kérelemre, de hivatalból is, hiszen az elérni kívánt cél, az egymásnak ellentmondó határozatok elkerülése leginkább úgy biztosítható, ha az ezzel kapcsolatos vizsgálatot nemcsak erre irányuló kérelem esetén, hanem hivatalból is elvégezheti a magyar bíróság, hatóság.

A külföldi eljárás kimenetelének bevárása csak akkor indokolt, ha a külföldön hozott érdemi határozat Magyarországon joghatást válthat ki, vagyis elismerhető lesz belföldön. Ehhez nem szükséges, és mivel külföldön sem született még határozat, nem is lehetséges annak teljes körű vizsgálata, hogy a külföldi határozat ténylegesen elismerésre kerülhet-e. E körben csak annak figyelembevétele várható el, hogy nem áll-e fenn olyan objektív akadály, amelyre figyelemmel előre kizárható a külföldi határozat elismerése (pl. a magyar joghatóság kizárólagos, a határozatok kölcsönös elismerését biztosító egyezmény vagy viszonyosság hiánya a két állam között). Ugyanakkor a Javaslat egyéb tekintetben nem köti a bíróság, hatóság mérlegelését a tekintetben, hogy milyen körülményeket vesz figyelembe a felfüggesztésről szóló döntése meghozatalakor. Ilyen körülmény lehet például, hogy a külföldi államban nem várható érdemi határozat meghozatala ésszerű időn belül, vagy hogy milyen szakaszban jár a külföldi eljárás a magyarországi eljárás megindításakor.

A Javaslát rögzíti, hogy milyen esetekben folytatható a külföldi eljárásra figyelemmel felfüggesztett eljárás, a folytatásról a vonatkozó eljárási szabályoktól függően kérelemre vagy hivatalból is dönthet az eljáró bíróság vagy hatóság.

A Javaslát ugyancsak megállapítja, hogy amennyiben a külföldi eljárásban Magyarországon elismerhető határozat születik, a hazai eljárást meg kell szüntetni. Ebben a szakaszban a külföldi határozat elismerésének vizsgálata már az elismerés nemzetközi egyezmény vagy a törvény szerinti feltételeinek teljes körére kiterjed.

A Javaslát értelmező rendelkezést is tartalmaz az eljárás megindulásának időpontjára vonatkozóan. A magyar jogban a perfüggőség szempontjából a perindítás hatályának beállta a releváns időpont, ami viszont a keresetlevél kézbesítésétől függ, a külföldön történő kézbesítéshez szükséges időtartam magyar hatóságoktól független, sok esetben meglehetősen nagy bizonytalansága viszont a releváns időpontot jelentősen kitolhatja. Nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a magyar és az érintett külföldi állam joga eltérő megközelítést alkalmazhat az eljárás megindulásának kezdő időpontját illetően. Mindezekre tekintettel a Javaslát olyan rendelkezést állapít meg, amely alkalmas a különböző rendszerek sajátosságainak figyelembe vételére, értelemszerűen alkalmazva az adott nemzeti rendszerből eredő feltételeket. Így a magyar bíróság előtti eljárás megindítása szempontjából csak azt szükséges figyelembe venni az (5) bekezdés a) pontjában foglaltakból, hogy a keresetlevél mikor került benyújtásra a bírósághoz, a rendelkezés többi elemét nem, hiszen az a magyar eljárásjog keretei között nem értelmezhető. Az (5) bekezdés b) pontjában említett, kézbesítésre hatáskörrel rendelkező hatóság alatt, amennyiben több ilyen működik közre (pl. nemzeti és központi áttevő és átvevő intézmények határon átnyúló kézbesítésnél), azt kell érteni, amely elsőként kapta meg a kézbesítendő iratot.

A 70. §-hoz

A Javaslát, az uniós rendeletekből inspirációt merítve, a Kódexhez képest újjáépítésként lehetővé teszi a magyar jog szerinti ideiglenes intézkedések meghozatalát akkor is, ha egyébként a magyar bíróságnak, hatóságnak nincs joghatósága az ügy érdemében történő eljárásra. Megjegyzendő, hogy az ideiglenes intézkedéseket ugyancsak érintik uniós rendeletek (Brüsszel IA rendelet 35. cikke, Brüsszel IIA rendelet 20. cikke, tartási rendelet 14. cikke, öröklési rendelet 19. cikke). Az e rendeletek hatálya alá tartozó ügyekben tehát a rendeletek alkalmazandók, így a Javaslát szerinti rendelkezések e körön kívül nyerhetnek csak alkalmazást.

E lehetőség igénybevétele azonban nem irányulhat az egyébként joghatósággal rendelkező külföldi bíróság, hatóság joghatóságának kiüresítéséhez. Olyan helyzetekben történő alkalmazás céljából került ez az új rendelkezés beillesztésre, amelyekben Magyarországon található személy vagy dolog védelme érdekében azonnali intézkedés szükséges, a joghatósággal rendelkező bíróság vagy hatóság pedig nincs olyan helyzetben, hogy ilyen intézkedést hozzon. A magyar bíróság, hatóság a magyar jogban megállapított feltételek fennállása esetén hozhat ideiglenes intézkedést e rendelkezés alapján, ezeket a Javaslát csak a vagyont érintő intézkedések tekintetében egészíti ki egy további feltétellel. Ennek oka, hogy amennyiben az ügy érdemében hozott külföldi határozat elismerésére, végrehajtására objektíve nem lesz lehetőség (pl. viszonyosság hiánya miatt), akkor célszerűtlen lenne a külföldi bíróság előtt érvényesíthető vagy érvényesített igényre figyelemmel a magyar bíróság által hozott intézkedéssel korlátozni a vagyon feletti rendelkezési jogot, mivel az igényt véglegesen rendező külföldi határozatnak úgyse lehet majd érvényt szerezni. Személyt érintő

ideiglenes intézkedés meghozatala viszont a külföldi határozat elismerhetőségére tekintet nélkül szükséges lehet, például az érintett személy halasztást nem tűrő védelme érdekében.

Az e rendelkezés alapján hozott intézkedés hatályának megszűnésére szintén a magyar jogot kell alkalmazni, a Javaslat ezeket csak annyival egészíti ki, hogy amennyiben az ügy érdemében belföldön elismerhető határozat születik külföldön, az automatikusan az ideiglenes intézkedés hatályának megszűnését eredményezi.

A 71. §-hoz

A Javaslat alapján az igazságügyért felelős miniszter, hasonlóan a hatályos szabályozáshoz, bizonyítványt állíthat ki a magyar jogszabályi rendelkezésekről, illetve az azok alkalmazása során követett joggyakorlatról. A Javaslat viszont a Kódexszel szemben nem utal az ilyen bizonyítvány külföldi felhasználási céljára, így e körülményt a miniszter nem vizsgálja a bizonyítvány kiállítása iránti kérelem teljesítésekor, ugyanakkor a Javaslat hatályából adódóan a magyar jog ilyen módon történő bizonyítása magyarországi eljárásban nem lehetséges. A bizonyítványt kérelemre, illetve a miniszter hatáskörébe tartozó nemzetközi igazságügyi együttműködéssel összefüggő ügyekben hivatalból lehet kiállítani.

A 72. §-hoz

A Javaslat a hatályos Kódex nemzetközi jogsegélyre vonatkozó szabályait jelentős mértékben módosítja, illetve kiegészíti. Egyrészt a jogsegélyt szabályozó uniós jogforrások (a tagállamokban a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről és az 1348/2000/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2007. november 13-i 1393/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (a továbbiakban: kézbesítési rendelet), a polgári és kereskedelmi ügyekben a bizonyítás-felvétel tekintetében történő, a tagállamok bíróságai között együttműködéséről szóló, 2001. május 28-i 1206/2001/EK tanácsi rendelet (a továbbiakban: bizonyítás-felvételi rendelet), nemzetközi szerződések (elsősorban a 2005. évi XXXVI. törvénnyel kihirdetett, a polgári és kereskedelmi ügyekben keletkezett bírósági és bíróságon kívüli iratok külföldön történő kézbesítéséről szóló, Hágában, 1965. november 15. napján kelt Egyezmény, a 2004. évi CXVI. törvénnyel kihirdetett, a polgári és kereskedelmi ügyekben külföldön történő bizonyításfelvételtől szóló, Hágában, 1970. március 17. napján kelt egyezmény (a továbbiakban: 1970. évi hágai bizonyítás-felvételi egyezmény) és kétoldalú jogsegélyszerződéseink) továbbá a Kódex alkalmazásának tapasztalatai rámutattak arra, hogy a Kódex (és a Pp.) hatályos szabályai több tekintetben nem megfelelően szabályozzák a jogsegély intézését. Az új szabályozás kialakításánál figyelemmel kell lenni továbbá a nemzetközi jogsegéllyel kapcsolatos jogfejlődési tendenciákra is. Erre szolgál példaként a közvetlen postai kézbesítés térhódítása a kézbesítési jogsegély hagyományos formáival szemben, vagy a passzív nemzetközi jogsegély megjelenése a bizonyításfelvétel tekintetében. A hatályos szabályozás a Kódexben mindezen új igazságügyi együttműködési formákkal nem foglalkozik, noha a gyakorlat alapján egyértelmű szabályozási igény áll fenn, akár a magyar bíróságok, hatóságok által külföldön, akár a külföldi bíróságok, hatóságok által belföldön foganatosítandó kézbesítésről vagy bizonyítás-felvételről van szó. Az sem elhanyagolható szempont a Javaslat szempontjából, hogy a jogsegélyre vonatkozó belső jogi szabályozás jelenleg meglehetősen széttagolt, hiszen a Kódex mellett az egyes nemzetközi szerződéseket kihirdető jogszabályok (pl. a hágai bizonyítás-felvételi egyezmény kihirdetéséről szóló 2004. évi CXVI. törvény 4. §-a), sőt, kormányhatározatok (1147/2002. (IX. 4.) Korm. határozat egyes polgári jogi igazságügyi együttműködési tárgyú európai közösségi jogszabályok végrehajtása érdekében szükséges

intézkedésekről; 2345/2001. (XI. 22.) Korm. határozat a Magyar Köztársaság technikai kiigazítási igényeiről és nyilatkozatairól egyes polgári jogi igazságügyi együttműködési tárgyú közösségi rendeletek vonatkozásában) is tartalmaznak releváns rendelkezéseket, ami a jogalkalmazó számára meglehetősen átláthatatlan helyzetet eredményez, a koherencia több ponton hiányzik a szabályozásból. Utolni szükséges arra is, hogy a kormányhatározatokkal történő szabályozással szemben alkotmányossági aggályok is felmerülnek, amelyek kezelése ugyancsak indokolja, hogy törvénybe kerüljenek át a kormányhatározatok bizonyos rendelkezései. Az új szabályozás a jobb átláthatóság érdekében az általános szabályokat követően külön-külön rendezné a kézbesítéshez és a bizonyítás-felvételhez kapcsolódó szabályokat.

A Javaslat szerint külföldi jogsegélykérelem teljesítésére nemzetközi szerződés, európai uniós rendelet vagy az igazságügyért felelős miniszter által megállapított viszonyosság alapján van lehetőség főszabály szerint. Ezek hiányában az igazságügyért és a külpolitikáért felelős miniszter, illetve az adott esettől függően az ügy tárgya szerinti illetékes miniszter egyetértésével teljesíthető jogsegélykérelem, ehhez azonban alakszerű döntésre nincs szükség.

A jogsegélykérelem származhat bíróságtól vagy más hatóságtól (pl. közjegyző, gyámhatóság) is, feltéve hogy a Javaslat tárgyi hatálya alá tartozó jogviszony tárgyában folyik előtte eljárás. Ugyanakkor a jogsegélykérelem teljesítése, a Javaslatban megállapított kivételekkel, a bíróságok határhörébe tartozik.

A jogsegélykérelem nem teljesíthető, ha az a magyar közrendbe ütközne.

A 73. §-hoz

A Javaslat megállapítja a kézbesítendő iratok külföldre történő továbbításával kapcsolatos egyes feladatokat. Természetesen amennyiben nemzetközi szerződés e szabályoktól eltérően rendelkezik (pl. a jogsegélykérelemnek az eljáró bíróság vagy más hatóság általi közvetlen megküldését lehetővé teszi), a szerződést kell alkalmazni.

A Javaslat szerint a nemzetközi magánjogi törvényben kerülne elhelyezésre a hatályos Pp. 100. § (2) bekezdése szerinti rendelkezés, amely szerint a kézbesítés joghatályosnak tekintendő, ha az akár a magyar jog, akár a kézbesítés helye szerinti állam jogának megfelel. Megjegyzendő, hogy a kézbesítési rendelet 9. cikkére figyelemmel e rendelkezés nem alkalmazható, ha a címzettnek történő kézbesítésre e rendelet irányadó.

A nemzetközi egyezmény alapján történő közvetlen postai kézbesítés esetében azonban a Javaslat nem teszi lehetővé a kézbesítési fikciók megállapítását, ha például a címzett megtagadta az irat átvételét vagy az irat „nem kereste” postai jelzéssel érkezett vissza. A magyar jognak való megfelelés kizárt az ilyen esetekben, hiszen a külföldi postai szolgáltató nyilvánvalóan nem tudja alkalmazni a hivatalos iratok kézbesítésére irányadó belföldi szabályokat, ami pedig a belső jog szerint a fikció megállapíthatóságához szükséges lenne. Hasonló a helyzet a kézbesítés szabályszerűségének külföldi jog alapján történő megítélésével is, hiszen az irányadó külföldi jogok által megkívánt feltételeknek való megfelelés sem biztosítható, mivel a külföldi postai szolgáltató nincs tudatában annak, hogy a nemzetközi postaforgalomban érkezett küldemény hivatalos iratot tartalmaz. A gyakorlati tapasztalatok alapján ráadásul a kézbesítés körülményeinek és a kézbesítésre alkalmazandó külföldi jog tartalmának a teljes körű felderítése is rendszerint lehetetlen vagy aránytalan nehézségekkel (jelentős idővesztés, költségek) jár.

A 74-76. §-hoz

A Javaslat megállapítja a külföldi irat jogsegélykérelem alapján történő kézbesítésére hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hazai hatóságokat: ezek a címzett címe szerinti járásbírók és önálló bírósági végrehajtók, utóbbiak tekintetében figyelemmel az önálló bírósági végrehajtó általi kézbesítés szerepének új Pp. szerinti megnövekedett jelentőségére és nemzetközi példákra is. A jogsegélykérelmek végrehajtók által történő teljesítése hozzájárul a bíróságok tehermentesítéséhez. A miniszter a jogsegélykérelemben foglaltak, így adott esetben a kézbesítés meghatározott módjára vonatkozó kérelem alapján továbbítja a jogsegélykérelmet vagy a bíróságnak vagy a végrehajtónak, utóbbi esetben a Magyar Bírósági Végrehajtói Kar (a továbbiakban: Kar) útján. A Kar bevonása azért indokolt, mert ilyen módon a kézbesítési díj külföldről történő megfizetése illetve annak ellenőrzése a kézbesítés foganatosítását megelőzően hatékonyabban megvalósítható. A miniszter előzetesen megvizsgálja, hogy a jogsegélykérelem megfelel-e az annak alapjául szolgáló szerződésnek vagy viszonyosságnak, és csak a megfelelő kérelmet továbbítja.

A hivatalos iratok kézbesítésére vonatkozó belföldi szabályoknak (Pp., illetve 335/2012. (XII.4.) Korm. rendelet, 250/2004. (VIII. 27.) Korm. rendelet) a jogsegélykérelem teljesítése során történő alkalmazása szempontjából kiemelt jelentősége van a magyar nyelvű fordítás meglétének, ezért külön szabályok megállapítása szükséges ezzel összefüggésben. A Javaslat figyelembe veszi, hogy számos külföldi állam a hiteles fordítás intézményét nem ismeri, ezért a hiteles fordítással egyenértékűnek ismeri el, kizárólag a kézbesítési jogsegélykérelem teljesítése szempontjából, a megkereső külföldi állam joga által a bírósági, hatósági eljárás céljaira elfogadott fordítást is. Ezen túl a kézbesítést foganatosító bíróság vagy végrehajtó eljárására irányadó határidők is megállapításra kerülnek a Javaslatban, a jogsegélykérelmek teljesítésének gyorsabbá tétele érdekében.

A bíróság vagy végrehajtó a rá irányadó szabályok szerint jár el a kézbesítés során, de ha a külföldi bíróság saját eljárási jogának alkalmazását kéri, a magyar közrendbe ütközés kivételével annak eleget kell tenni. Ilyen külföldi eljárási szabály lehet például, ha a kézbesítésnek a címzett „saját kezéhez” történő teljesítését kérik, ebben az esetben az irat egyéb jogosult („helyettes átvevő”) részére nem kézbesíthető, még ha erre a magyar szabályozás lehetőséget is adna.

A 77. §-hoz

Az Európai Unió tagállamai közötti viszonylatban, ideértve e körben Dániát is, a kézbesítési rendelet alkalmazandó, amely közvetlenül állapít meg a jogsegélyre vonatkozó rendelkezéseket. Mindazonáltal a rendelet hazai alkalmazásához szükségesek a belső jogban is szabályok. Ezek egyrészt a rendelet alapján előírt tagállami közlések alapját képezik (ld. (1)-(2), (4)-(5) illetve (8) és (10) bekezdések), másrészt összekapcsolják a rendeletet és a belső jogot (ld. (3), (6)-(7) illetve (9) bekezdések).

Tekintettel arra, hogy a rendelet 7. cikkének (2) bekezdése alapján az irat kézbesítését a legrövidebb időn, de legkésőbb egy hónapon belül biztosítani szükséges, indokolt határidő megállapítása a kézbesítés foganatosításához szükséges intézkedés megtételére vonatkozóan. A rendelet céljainak elérését szolgálja a kézbesítés eredményére vonatkozó igazolás megküldésére vonatkozó határidő előírása is.

A rendelet 7. cikkének (1) bekezdése alapján a magyar bíróság vagy végrehajtó a magyar jognak a hivatalos iratok kézbesítésére irányadó szabályai alapján jár el, amiből következően adott esetben a kézbesítés eredményének kézbesítési fikció alapján történő megállapítására is sor kerülhet. Ugyanakkor a rendelet 8. cikkének (amely a címzett számára lehetővé teszi az irat átvételének megtagadását a kézbesítendő irat nyelvére tekintettel) alkalmazásával összefüggésben utalni szükséges az EUB-nak a C-519/13. sz. Alpha Bank Cyprus ügyben és a C-384/14. sz. Alta Realitat ügyben e cikk alkalmazásával kapcsolatban kimunkált joggyakorlatára. Ítéleteiben az EUB megállapította, hogy az átvevő intézménynek nem tartozik hatáskörébe annak vizsgálata, hogy az átvétel címzett általi megtagadása a rendelet alapján megalapozott volt, ezt csak az alapügyben eljáró nemzeti bíróság teheti meg. Ennek következménye, hogy a magyar bíróság, végrehajtó feladata a más tagállamból érkező kézbesítési jogsegélykérelem alapján kizárólag az irat kézbesítése a hivatalos iratok kézbesítésére vonatkozó belföldi jogszabályok alapján, és ennek eredményéről az átvevő intézmény értesítése. Nem mérlegelheti tehát a magyar átvevő intézmény, hogy az irat átvételének megtagadása jogszerű volt-e vagy sem, mint ahogy azt sem, hogy az irat nyelvére tekintettel az irat „nem kereste” postai jelzéssel történő visszaérkezése miként értékelhető. Erre figyelemmel a kézbesítési fikció elleni kifogás vizsgálatakor is csak a belső jogon alapuló indokok vehetők figyelembe, az irat nyelvére vonatkozó rendelet szerinti szabályok nem, ez utóbbiakat az alapügyben eljáró más tagállami bíróságnak kell figyelembe vennie.

A 78. §-hoz

A Javaslat megállapítja a külföldön történő bizonyítás-felvétel módjait, és a jogsegélykérelem külföldre továbbításával kapcsolatos feladatokat.

Főszabály szerint, következően a tárgykört szabályozó nemzetközi egyezményekből is, a miniszter továbbítja a jogsegélykérelmet a külföldi hatóságokhoz az általuk végzendő bizonyítás-felvétel iránt, így az eljáró magyar bíróság vagy más hatóság a miniszterhez küldi meg az általa az adott esetben alkalmazandó jogforrás rendelkezéseinek megfelelően elkészített jogsegélykérelmet.

Abban az esetben, amikor bizonyítás-felvételre magyar diplomáciai vagy konzuli tisztviselő útján kerül sor, az eljáró bíróság vagy más hatóság közvetlenül keresheti meg e célból a külpolitikáért felelős minisztert, ilyenkor ugyanis az igazságügyért felelős miniszter közreműködése nem indokolt.

Lehetséges a bizonyítás-felvétel közvetlenül is, amennyiben az nemzetközi egyezmény lehetővé teszi, ilyen például a hágai bizonyítás-felvételi egyezmény. A Javaslat rögzíti, hogy ilyen esetben a magyar bíróság, hatóság a magyar jogot alkalmazza, más állam területén lévő személyekkel, szervezetekkel szemben azonban kényszerítő intézkedések nem alkalmazhatók.

Azon esetekre, amikor a jogsegélyt nem biztosítja semmilyen jogforrás, a Javaslat átveszi a hatályos Pp. 204. §-ának (2) bekezdése szerinti rendelkezést, a félnek lehetővé téve a bizonyítás-felvétel külföldi államban történő megszervezését. A Javaslat ugyancsak átveszi a hatályos Pp. 204. §-ának (3) bekezdésében foglalt szabályt is a bizonyítás szabályszerűségére alkalmazandó jog megállapításáról.

A 79-80. §-hoz

A Magyarországot kötő jogsegélyszerződések alapján a jogsegélykérelmeket a miniszter fogadja, ugyanakkor a jogsegélyre vonatkozó általános szabályokra figyelemmel azok teljesítése a bíróságok feladata. Eerre tekintettel kerülnek kijelölésre az illetékes bíróságok, mégpedig a járásbíróságok, Budapesten a Budai Központi Kerületi Bíróság. Az illetékességi szabályok mögött a jogsegélykérelem teljesíthetősége mögött megbújó célszerűségi szempontok húzódnak meg, ami különösen a 83. § (2) bekezdés c) pontjában érhető tetten, ami alapján az adott ügy összes körülményére figyelemmel tudja a miniszter kiválasztani azt a bíróságot, amely a legalkalmasabb a jogsegély teljesítésére. Ilyen szituáció merülhet fel akkor, ha a jogsegélykérelem nagyobb számú meghallgatására irányul, a tanúk eltérő bíróságok illetékességi területén laknak, és a meghallgatáson a külföldi eljárásban érintett felek jogi képviselői is jelen kívánnak lenni: a meghallgatások különböző bíróságokon történő összehangolt megszervezése helyett célszerű ilyenkor egyetlen bíróságra összpontosítani a jogsegélykérelem teljesítését. A miniszter előzetesen megvizsgálja, hogy a jogsegélykérelem megfelel-e az annak alapjául szolgáló szerződésnek vagy viszonyosságnak, és csak a megfelelő kérelmet továbbítja.

A gyakorlatban a miniszterhez külföldről érkező jogsegélykérelmek egy része olyan adatok közlésére irányul, amely közhiteles nyilvántartásból közvetlenül beszerezhető, amely esetre, a bíróságok tehermentesítése érdekében indokolt biztosítani annak lehetőségét, hogy a miniszter közvetlenül szerezz be a kért adatokat (pl. lakcímadatok, cégnyilvántartásban szereplő adatok).

A jogsegélykérelem teljesítésére a magyar jog irányadó, e főszabály alóli kivételként a megkereső külföldi bíróság, hatóság kérelmére a magyar közrendbe nem ütköző eljárási szabály is alkalmazható. Ilyen lehet például keresztkérdések feltétele közvetlenül a felek jogi képviselői által.

Nemzetközi szerződések lehetővé teszik, hogy a külföldi bíróság tagja vagy a felek képviselői jelen legyenek a kérelem teljesítésekor. Eerre irányuló jelzés érkezése esetén az érintettek részvételének biztosítása érdekében az eljárási cselekmények hatánapját arra figyelemmel kell kitűzni, hogy a részvétel ésszerűen megszervezhető legyen, illetve e célra tekintettel a minisztert is haladéktalanul értesíteni kell a jogsegélykérelem teljesítésének részleteiről (hatánap, helyszín, tolmács igénybevételeire vonatkozó közlés stb.), a megkereső külföldi hatóság tájékoztatása érdekében.

A Javaslat szerint a törvénybe kerülnének átemelésre a hágai bizonyítás-felvételi egyezmény kihirdetéséről szóló 2004. évi CXVI. törvény 4. §-a szerinti szabályok a külföldi bíróság által történő bizonyításfelvétel engedélyezéséről, azokon kisebb változtatásokat végezve. Ilyen módosítás, hogy tanúmeghallgatáshoz nem szükséges kötelező jelleggel igénybe venni magyar bíróság közreműködését, e tekintetben a miniszter mérlegelési joggal bír; magyar bíróság közreműködésének hiányában a tanú nemzetközi egyezményben illetve belső jogban biztosított jogairól történő kioktatásáról megfelelően gondoskodni kell az engedély megadása során. E szabályoknak a törvényben történő elhelyezésével lehetővé válik e rendelkezéseknek más, közvetlen bizonyítás-felvételt a jövőben esetleg szintén megengedő nemzetközi egyezmények vonatkozásában történő alkalmazása is.

A 81. §-hoz

Az Európai Unió tagállamai közötti viszonylatban, Dánia kivételével, a bizonyítás-felvételi rendelet tartalmaz közvetlenül alkalmazandó szabályozást a bizonyítás-felvételi

jogsegélykérelmek intézésére, ugyanakkor a rendelet hazai alkalmazásához szükségesek a belső jogban is rendelkezések. Ezek főként a rendelet alapján előírt tagállami közlések alapját képezik (ld. (1)-(4) bekezdések).

Az EUB a C-170/11. sz. Lippens ügyben és a C-332/11. sz. ProRail BV ügyben hozott ítéleteiben kimondta, hogy az 1206/2001/EK rendelet szerinti bizonyítás-felvételi módok nem kizárólagosak, a tagállami bíróságok akár saját belső joguk szerint is vehetnek fel bizonyítást más EU-tagállamban, sőt, akár a belső joguk szerinti hátrányos jogkövetkezményeket is alkalmazhatják az együtt nem működő személyekkel szemben. Ennek megfelelően a Javaslat a rendelet keretein kívül is lehetővé teszi a bizonyítás felvételét a rendeletet alkalmazó tagállamok területén, viszont kényszerítő eszközök nem alkalmazhatók. Ennek következtében a bizonyítás csak az érintett személy vagy szervezet önkéntes együttműködésével végezhető el.

A 82-87. §-hoz

Az immunitással kapcsolatos rendelkezések a hatályos Kódexben is helyet kapnak, ugyanakkor a joghatósági szabályok között rendelkezik a nemzetközi jogon alapuló joghatóság alóli mentességről. E szabályokat azonban célszerű a nemzetközi magánjogi értelemben vett joghatósági szabályoktól elkülöníteni, figyelemmel arra, hogy a mentesség alapvetően közjogi jellegű. Ez azért is indokolt, mert az uniós nemzetközi magánjogi joghatósági szabályozás hatálya nem terjed ki az immunitás kérdéseire, így azt a magyar bíróságnak a nemzetközi jog illetve a belső jog alapján kell vizsgálnia. A joghatósági szabályok között történő elhelyezés olyan értelmezésnek is teret engedhet, hogy ezeket a szabályokat az uniós szabályozás hatálya alá tartozó ügyekben nem kell alkalmazni, ennek elkerülése érdekében helyezi el a Javaslat e szabályokat a joghatósági rendelkezésektől elkülönítve. Természetesen e szabályok alkalmazásának csak az államnak a Javaslat tárgyi hatálya alá tartozó (vagyis magánjogi) jogviszonyait érintő eljárásokban van helye. A vonatkozó rendelkezések elhelyezésének megváltoztatásán túl a Javaslat kiegészíti, kibővíti a hatályos szabályozást, amihez *az államok és tulajdonuk joghatóság alóli mentességéről szóló ENSZ egyezmény* (a továbbiakban: ENSZ államimmunitási egyezmény) szolgált elsődleges mintául.

A 82. § az ENSZ államimmunitási egyezmény 2. Cikke 2. pontjának (b) alpontjára építve határozza meg az állam fogalmát a fejezet alkalmazása szempontjából. A 83. § a hatályos Kódex 62/A. § c) és 62/C. § c) pontja szerinti főszabály átvételét jelenti, azzal, hogy a kivételek teljes egészében a 84. §-ban kerülnek megállapításra. A 84. § (1) bekezdés az ENSZ államimmunitási egyezmény 7-9. cikkeiből inspirációt merítve megállapítja az állam által az immunitásról való lemondás különböző eseteit, a (2) bekezdés pedig az immunitás alóli, az ügy tárgyán alapuló, az ENSZ államimmunitási egyezmény 10-15. és 17. cikkein alapuló kivételeket sorolja fel. A hatályos Kódex 62/E. §-ának (2) bekezdése foglalkozik a végrehajtás alóli mentesség kérdéskörével, gyakorlati tapasztalatokra tekintettel azonban ennek kiegészítése szükséges, így különösen a joghatóság illetve a végrehajtás alóli mentességről történő lemondás elválasztásának rögzítésével; e célból a 85. § az ENSZ államimmunitási egyezmény 18-21. cikkeinek megfelelő rendelkezéseket tartalmaz. A 86. § a hatályos Kódex 62/A. § d) és 62/C. § d) pontjainak átvételét jelenti, kiegészítve arra az esetre utalással, amikor a mentességről való lemondás joga nem valamely államot, hanem az érintett személyt foglalkoztató nemzetközi szervezetet illeti meg. Tekintettel arra, hogy a kézbesítési jogsegély szabályait jelenleg is a Kódex állapítja meg, az ezen alcím hatálya alá tartozó személyeknek történő kézbesítés szabályait is célszerű a Javaslatban megállapítani (87. §). A

külföldi államnak való kézbesítés (1) bekezdés szerinti szabályait az ENSZ államimmunitási egyezmény 22. cikke inspirálta. A kézbesítési jogsegélyt szabályozó egyes jogforrások lehetővé teszik a közvetlen postai úton történő kézbesítést külföldön, ugyanakkor a címzett sajátos státuszára figyelemmel indokolt kimondani, hogy a magyar bíróságok e lehetőséggel nem élhetnek, amennyiben a címzett egy külföldi állam. Egy államnak történő kézbesítés esetén fokozottan ügyelni kell a kézbesítés szabályszerűségére, viszont a közvetlen postai kézbesítés túl sok, jelen vonatkozásban meg nem engedhető bizonytalansági elemet hordoz magában.

A 88-91. §-hoz

A Javaslát joghatósági szabályrendszerének kialakítása tekintetében, hasonlóan a Javaslát kollíziós jogra vonatkozó részéhez, az uniós szabályozás jelenti az igazodási pontot abban a tekintetben, hogy a magyar jogalkotó milyen területeket fedhet le. A polgári és kereskedelmi ügyek jelentős része esetében az uniós jog a nemzeti jogokat kizáró jelleggel állapítja meg a joghatósági okokat, ami a nemzeti jogalkotás kereteit leszűkíti.

A Brüsszel IA rendelet a tárgyi hatálya alá tartozó, vagyis a polgári és kereskedelmi ügyek döntő többsége tekintetében állapítja meg a joghatóságot azon esetekben, amikor az alperes lakóhelye az EU valamelyik tagállamában van. E főszabály alól e rendelet négy kivételt állapít meg, amikor az alperes lakóhelyére tekintet nélkül e rendelet alkalmazandó a joghatóság megállapítására: a kizárólagos joghatóság, a joghatósági kikötésen alapuló joghatóság továbbá a fogyasztó által a másik fél, illetve a munkavállaló által a munkáltató ellen indított eljárások. A nemzeti jogalkotási hatáskör tehát a rendelet tárgyi hatálya alá tartozó azon ügyekre terjed ki, amikor az alperes lakóhelye az EU-n kívül található, és nem áll fenn a fenti kivételek egyike sem. Erre tekintettel nem tartalmaz a Javaslát a fogyasztói szerződésekre illetve az egyéni munkaszerződésekre vonatkozó joghatósági szabályokat, mivel e területeket a Brüsszel IA rendelet lefedi.

A Brüsszel IIA rendelet mind a házassági, mind a szülői felelősséget érintő eljárások tekintetében akkor engedi a nemzeti jog alkalmazását, ha a rendelet által megállapított joghatósági okok egyike sem alapozza meg valamelyik EU-tagállam joghatóságát.

A tartási rendelet és az öröklési rendelet a joghatóságot univerzális jelleggel szabályozzák, vagyis a nemzeti jogalkotónak az ezek által lefedett tárgykörben nem marad szabályozási lehetősége, az utóbbi tekintetében azzal a kivétellel, hogy az időbeli hatálya folytán általa le nem fedett öröklési jogviszonyok vonatkozásában a tagállami jogalkotás megengedett marad.

Az új fizetéseképtelenségi rendeletre figyelemmel fizetéseképtelenségi eljárásra vonatkozóan tagállami szinten a joghatóság csak azon esetekre nézve rendezhető, amennyiben az adós fő érdekeltségeinek központja nem az EU-ban található.

Fontos továbbá kiemelni, hogy a polgári ügyekben történő igazságügyi együttműködés keretein kívül is megállapíthat az uniós jog joghatósági normákat egyes speciális jogterületeken (pl. a közösségi formatervezési mintáról szóló 2001. december 12-i 6/2002/EK tanácsi rendelet).

Ugyancsak megelőzik a belső jog alkalmazását az Európai Unió által kötött nemzetközi megállapodások (pl. a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2007. október 30-án Luganóban aláírt

egyezmény (a továbbiakban: Luganói egyezmény), a joghatósági megállapodásokról szóló, 2005. június 30-i Hágai Egyezmény (a továbbiakban: hágai fórumválasztási egyezmény), a gyermektartás és a családi tartások egyéb formáinak nemzetközi behajtásáról szóló, 2007. november 23-i hágai egyezmény (a továbbiakban: 2007-es hágai tartási egyezmény).

A nemzeti jogalkotónak így lényegében az uniós jog által az annak tárgyi, személyi, időbeli vagy területi hatálya miatt le nem fedett jogviszonyokra vonatkozóan marad meg a mozgástere, ugyanakkor a nemzeti szabályok alkalmazhatóságát ugyancsak szűkítik azon nemzetközi egyezmények, amelyeknek Magyarország a részese. Ilyen egyezmény többek között a 2005. évi CXL. törvénnyel kihirdetett, a szülői felelősséggel és a gyermekek védelmét szolgáló intézkedésekkel kapcsolatos együttműködésről, valamint az ilyen ügyekre irányadó joghatóságról, alkalmazandó jogról, elismerésről és végrehajtásról szóló, Hágában, 1996. október 19-én kelt Egyezmény (a továbbiakban: 1996-os hágai egyezmény) vagy kétoldalú jogsegélyszerződéseink.

A Javaslat egyrészt megállapít a joghatósági szabályrendszeren belül általános szabályokat, ezt követően pedig az egyes jogviszonytípusokra vonatkozó különös szabályokat rögzít. Az általános szabályok között alapvetően azon rendelkezések találhatók meg, amelyek nem kapcsolhatóak kizárólagosan egyetlen jogviszonytípushoz, így azok az adott ügyben érintett jogviszonyra irányadó különös szabályokkal együtt veendő figyelembe a joghatóság vizsgálatakor.

A Javaslat szerinti joghatósági szabályok, ahol kifejezett eltérés nem indokolt, követik az uniós jog szerinti szabályokat, annak érdekében, hogy a különböző alkalmazandó jogforrások ellenére a magyar jogalkalmazónak, feladatát megkönnyítendő, a lehető legegységesebb szabályrendszer alapján kelljen joghatóságát vizsgálnia. Ez e megközelítés lehetővé teszi adott esetben, nem kötelező jelleggel természetesen, az EUB joggyakorlatának figyelembevételét is a törvény értelmezése során.

A kizárólagos magyar joghatóság megállapítását (88. §) az érintett jogviszonyhoz kapcsolódó közérdek vagy a jogviszony kizárólagos belföldi vonatkozásai indokolják.

Az ingatlanforgalom biztonságához fűződő közérdek érvényesítése teszi szükségessé, hogy a magyarországi ingatlanon fennálló dologi jogok, illetve ingatlan bérlete tekintetében kizárólag magyar bíróság, hatóság járhatson el. A Brüsszel IA rendelet 24. cikkének 1. pontja (illetve a Luganói egyezmény 22. cikkének 1. pontja) a rendelet (egyezmény) tárgyi hatálya alá tartozó ügyekben ezt biztosítja, ugyanakkor az azon kívül eső kör (pl. házassági vagyoni jogviszonyok) tekintetében is biztosítani kell a védeni kívánt közérdek érvényesülését a kizárólagos joghatóság kimondásával. E joghatósági ok akkor alkalmazandó, ha az érvényesített igény tárgya valamilyen dologi jog, ez azonban nem terjed ki például a dologi jog jogosultjának személyében bekövetkező jogutódlást eredményező szerződéssel összefüggő jogvitákra.

A Javaslat az öröklési rendelet időbeli hatálya folytán a rendelet által nem rendezett, tisztán magyarországi vonatkozású öröklési jogviszonyokra megőrzi a Kódexnek a rendelet alkalmazási időpontját megelőzően hatályos rendelkezését.

A Javaslat megőrzi a hatályos Kódexnek a belföldön kiállított okiratok megsemmisítésével kapcsolatos kizárólagos joghatósági szabályát, annak figyelembevételével, hogy az értékpapírok megsemmisítése minden esetben, míg az egyéb okiratok megsemmisítése akkor

tartozik a Brüsszel IA rendelet hatálya alá, ha az eljárás tárgya a rendelet tárgyi hatálya alá esik.

Ugyancsak a Brüsszel IA rendelet hatálya alá nem tartozó területek tekintetében fenntartásra kerül a belföldi közhitelű nyilvántartásba való bejegyzéssel kapcsolatos eljárásokra irányadó kizárólagos joghatósági szabály. E rendelkezés csak a jogok, tények és adatok bejegyzése tárgyában, közvetlenül a közhiteles nyilvántartást vezető bíróság, hatóság eljárásával kapcsolatosan érvényesül (ilyen például a cégbejegyzést elrendelő végzés hatályon kívül helyezése iránti per). Ha viszont az eljárás tárgya nem maga a bejegyzés, hanem a bejegyzés alapjául szolgáló jog, tény vagy adat, akkor e joghatósági ok nem alkalmazandó.

A belföldi végrehajtást érintő eljárásokra, a Brüsszel IA rendelet által nem szabályozott körben, továbbra is indokolt a kizárólagos joghatóság előírása, ezen eljárásoknak Magyarországhoz való szoros kapcsolódása miatt.

A hatályos Kódex belföldi iparjogvédelmi joggal, illetve jogi személyek és egyéb szervezetek létrejöttével, megszűnésével kapcsolatos kizárólagos joghatósági okokat a Brüsszel IA rendelet (24. cikk 2. és 4. pontja) teljes mértékben kiváltja, így a Javaslat ezek megtartásáról nem rendelkezik.

A kizárólagos joghatósági szabályok más általános vagy különös joghatósági okokkal való ütközésük esetén elsőbbséget élveznek, utóbbiak alkalmazása így nem járhat e privilegizált joghatósági okok sérelmével.

A kizárt joghatósági szabályok (89. §) a kizárólagos joghatósági szabályok tükörképét képezik alapesetben, így az utóbbiak kapcsán leírtak megfelelően irányadók ezek esetében is. Ugyanakkor a helyzetet árnyalja, hogy míg a Brüsszel IA rendelet kizárólagos joghatósági szabályokat megállapít, kizárt joghatósági szabályokat kifejezetten nem, a rendelet kizárólagos joghatósági szabályai csak a többi EU-tagállam viszonylatában jelentenek egyben kizárt joghatóságot. Ebből fakadóan harmadik államot érintően kizárt joghatósági szabályok megállapíthatók a belső jogban.

Erre figyelemmel a Javaslat szerint a hatályos Kódexnek a Brüsszel IA rendelet tárgyi hatálya által teljes egészében lefedett kizárt joghatósági szabályai teljes körűen megőrzésre kerülnek, továbbá az öröklési rendelet időbeli hatálya folytán a rendelet által nem rendezett, tisztán külföldi vonatkozású öröklési jogviszonyokra is megőrzi a Kódexnek a rendelet alkalmazási időpontját megelőzően hatályos rendelkezését.

Hasonlóan a kizárólagos joghatósági szabályokhoz, a kizárt joghatósági okok is elsőbbséget élveznek más általános vagy különös joghatósági okokkal való ütközésük esetén.

A Javaslat megőrzi a hatályos Kódexnek a pertársaságra vonatkozó joghatósági szabályát (90. §), azonban alkalmazhatóságának feltételeit nem a hatályos Pp. 51. § a) és b) pontjainak megfelelően, hanem a Brüsszel IA rendelethez (8. cikk (1) bekezdés) igazodóan állapítja meg. Ennek megfelelően akkor állapítható meg a több alperes ellen a joghatóság, ha a keresetek között olyan szoros kapcsolat áll fenn, hogy az elkülönített eljárásokban hozott, egymásnak ellentmondó határozatok elkerülése érdekében célszerű azokat együttesen tárgyalni és róluk együtt határozni.

A Javaslat fenntartja hatályos Kódexnek a főkötelezett és a mellékkötelezett együtt perlésére, illetve a viszontkeresetre irányadó joghatósági szabályait is, ami az érvényesített igények szoros kapcsolatára tekintettel indokolt.

A Javaslat fenntartja a hatályos rendelkezést a perbebocsátkozáson alapuló joghatóságra vonatkozóan (91. §). Ugyanakkor annak alkalmazhatóságát egyes ügytípusok vonatkozásában, az érintett eljárások és/vagy jogviszonyok jellegére tekintettel kifejezetten kizárja.

A 92. §-hoz

Általános joghatósági szabályként vagyoni jogi ügyekben az alperes lakóhelye illetve székhelye vagy központi ügyintézési helye szerinti joghatóságot állapít meg a Javaslat. Ugyanakkor amennyiben az alperes lakóhelye, székhelye/központi ügyintézési helye Magyarországon van, a Brüsszel IA rendelet alkalmazandó még akkor is, ha az ügy releváns nemzetközi eleme nem egy másik EU-tagállamhoz, hanem harmadik államhoz kötődik. Erre tekintettel e szabály ténylegesen csak a Brüsszel IA rendelet hatálya alá nem tartozó, és más rendelet által sem lefedett (fizetése képtelenségi, tartási és öröklési) ügyekben érvényesülhet. A házassági vagyoni jogi kérdések a családjogi joghatósági szabályok közé kerülnek a Javaslat szerint, így a vagyoni jogi területen az általános joghatósági szabály az *acta iure imperii* körében okozott károk megtérítésével illetve a választottbíráskodással összefüggő ügyekben kaphat szerepet például.

Az általános joghatósági szabály a Brüsszel IA rendelet tárgyi hatálya alá tartozó, de területi hatálya által le nem fedett ügyek (harmadik állambeli alperes) esetében értelemszerűen nem érvényesülhet. Ugyanakkor ez utóbbi ügyekben a belső jogban rögzített különös joghatósági okok hiányában lényegében a magyar bíróságok joghatósága harmadik állambeli alperesek tekintetében egyáltalán nem lenne megállapítható vagyoni jogi ügyekben, ami az egyébként szorosan Magyarországhoz kötődő jogviszonyokkal összefüggő jogviták esetében jogpolitikai okokból nem vállalható. Erre figyelemmel továbbra is meg kell állapítani különös joghatósági szabályokat a belső jogban, amelyek nagyrészt a hatályos Kódex és a Brüsszel IA rendelet szerinti különös joghatósági okokat követnék, amelyek a jogvita tárgya és a fórum közötti szoros kapcsolaton alapulnak.

A 93. §-hoz

A Javaslat megőrzi a szerződéssel összefüggő jogvitákra irányadó joghatósági szabályt a hatályos Kódexből, ugyanakkor annak szövegezését közelíti a Brüsszel IA rendelet 7. cikkének 1. pontjához. Ennek következtében a hatályos szabályozáshoz képest a Javaslat egyértelműsíti, hogy a vitatott kötelezettség (és nem feltétlenül a szerződés szerinti főkötelezettség) teljesítési helye a meghatározó körülmény a joghatóság megállapításakor. A teljesítési hely megállapítása tekintetében elsődleges a felek szerződéses kikötése, a Javaslat pedig ennek hiánya esetére rögzíti a teljesítési hely megállapítása során irányadó szempontokat.

A 94. §-hoz

A Javaslat a szerződésen kívüli károkozásra irányadó joghatósági szabályt, összhangban az alkalmazandó jog területén eszközölt módosítással, azt szélesebb körben, a szerződésen kívüli kötelmekkel összefüggő jogvitákra vonatkozóan határozza meg. Ez egyértelművé teszi, hogy

a szabály a jogellenes károkozásokon túli nem szerződéses köteleket is lefedi (a hatályos Ptk. rendszerében ezek: jogalap nélküli gazdagodás, megbízás nélküli ügyvitel, utaló magatartás, díjkitűzés, kötelezettségvállalás közérdekű célra), amit a szövegezésnél is figyelembe kell venni, mivel ezek esetében nem minden esetben merül fel kár. A Javaslat a személyiségi és a személyhez fűződő jogok megsértéséből eredő vagyoni és nem vagyoni igények egy eljárásban történő elbírálását biztosítja azzal, hogy a joghatósági szabályt a nem vagyoni igények tekintetében is megfelelően alkalmazandónak mondja ki.

A bűncselekménnyel okozott károk érvényesítésével kapcsolatos, illetve a kártérítési járadék megállapítása, felemelése iránti eljárásra irányadó, a hatályos jogban létező joghatósági okok megőrzése a mögöttük húzódó méltányossági indokokra tekintettel indokolt.

A 95. §-hoz

A Javaslat a hatályos szabályozáshoz képest új kollíziós jogi szabályokat állapít meg a kulturális javak és a tulajdonos birtokából jogellenesen kikerült dolgokon fennálló tulajdonjogi igényre. Ehhez is igazodóan, bár az alkalmazandó jogi szabályokhoz képest szélesebb körben, új joghatósági okot is megállapít a Javaslat az olyan eljárásokra, amelyek tárgya ingó dologon fennálló dologi jog, a dolog fekvésének helyére alapozva, amit az eljárás megindulásának időpontjában kell vizsgálni. Az ingatlanra vonatkozó kizárólagos joghatósági szabályhoz hasonlóan e rendelkezés is akkor alkalmazandó, ha az érvényesített igénynek kifejezetten a tárgya valamilyen dologi jog, és nem valamely a dologhoz kapcsolódó szerződés.

A 96. §-hoz

A magyarországi fióktelep vagy képviselő működéséhez kapcsolódó különös joghatósági ok fenntartása ugyancsak indokolt a Javaslat szerint. A hazai gazdasági életbe fióktelep vagy képviselő útján integrálódott külföldi vállalkozások elleni eljárásokra lényegében az alperesi joghatóság változatának alkalmazása nem tekinthető exorbitánsnak, és jogpolitikailag indokolt, hogy az integráció e foka esetén a külföldi vállalkozást lényegében a magyarországi vállalkozásokkal azonos módon kezeljük. A fióktelepek és képviselők működésével kapcsolatos gyakorlati tapasztalatokra figyelemmel a hatályos szabályozáshoz képest a Javaslat egyértelműen rögzíti, hogy e rendelkezés kiterjed azon szituációkra is, amikor a fióktelep vagy képviselő a külföldi vállalkozás képviselőjében köt szerződést belföldön.

A 97. §-hoz

A Javaslat megőrzi a hatályos Kódex 57. §-át, amely az alperes vagyonának belföldi fekvése alapján biztosít joghatóságot a magyar bíróságnak.

A 98. §-hoz

Azon öröklési ügyek, amelyek nem tartoznak az öröklési rendelet hatálya alá, lényegében két kategóriát ölelnek fel: egyrészt a rendelet időbeli hatálya alá nem tartozó ügyek, vagyis a 2015. augusztus 17. napját megelőzően elhalt örökhagyók utáni öröklést érintő eljárások (függetlenül az eljárás megindulásának időpontjától), másrészt a rendelet tárgyi hatálya alá nem tartozó öröklési ügyek, amely kategória rendkívül szűk körű (pl. a szóbeli végrendelet érvényességét érintő perek).

Ugyan számolni kell azzal, hogy az elbírálásra kerülő öröklési ügyek az idő múlásával egyre nagyobb részben a rendelet hatálya alá fognak esni, mindazonáltal a mégis felmerülő, a magyar jog hatálya alá tartozó ügyekre vonatkozóan szükség van joghatósági szabályok megállapítására. A Javaslat ennek érdekében a Kódexnek a rendelet alkalmazási időpontját megelőzően hatályos rendelkezéseit veszi át a különös joghatósági okok tekintetében (hasonlóan a kizárólagos és kizárt joghatósági szabályokhoz), azok tartalmi módosítása nélkül, amelyeket az öröklési rendelet időbeli hatálya alá nem tartozó esetekre kell alkalmazni.

A magyar közjegyző joghatóságának megalapozására elegendő, ha csak a hagyaték egy része fekszik Magyarországon.

A 99. §-hoz

A Javaslat a felek autonómiájának lehető legszélesebb körű biztosítása érdekében elismeri a vagyoni jogi viszonyokban a fórumválasztás lehetőségét, ugyanakkor az érintett rendelkezések kizárólag a Brüsszel IA rendelet által nyitva hagyott körben érvényesülhetnek. A rendelet 25. cikkének (1) bekezdésére tekintettel azoknak a tényállásoknak a szabályozása maradt nemzeti hatáskörben, amelyekben a felek nem az Európai Unió valamely tagállama bíróságának, vagy bíróságainak joghatóságát köti ki. Ebből következően a vonatkozó szabályok azon ügyekben nyernek majd alkalmazást, amelyekben felek nem EU-tagállambeli bíróság joghatóságát kötötték ki, de az eljárás mégis magyar bíróság előtt indul, és a magyar bíróságnak – saját joghatósága fennállásának vizsgálata körében – döntenie kell a joghatósági megállapodás jogi sorsáról (létezés, érvényesség, hatályosság, kikényszeríthetőség). Tisztán belföldi vonatkozású ügyben, figyelemmel a Javaslat hatályára, a felek nem köthetik ki külföldi bíróság joghatóságát.

A Javaslat joghatósági megállapodásokra vonatkozó rendelkezései alapvetően a Brüsszel IA rendelet 25. cikkére épülnek.

A joghatósági megállapodásban a felek valamely állam joghatóságát kiköthetik általánosságban, de az adott állam egyetlen vagy több meghatározott bíróságát is kijelölhetik jogvitájuk rendezésére. Nem szükséges a kikötött bíróságot pontosan, név szerint megjelölni, elegendő, ha a kikötés alapján egyértelműen azonosítható a kijelölt bíróság, például az érintett külföldi állam hatásköri, illetékességi szabályainak segítségével (meghatározott településen lévő bíróságok kijelölése esetén az adott állam vonatkozó jogszabályi rendelkezései alapján beazonosítható az az egyetlen bíróság, amely eljárni jogosult).

A fórumválasztás szabadságának korlátját jelenti a kizárólagos illetve kizárt joghatóságra vonatkozó szabályok sérelme, hiszen e szabályok jellegükből adódóan nem írhatók felül más joghatósági szabályokkal, így az ilyen szabályt sértő megállapodás semmis.

A Javaslat a megállapodás alaki érvényességére vonatkozó, a Brüsszel IA rendelettel összhangban álló hatályos Kódexbeli rendelkezéseket fenntartja.

Elvi jelentőségű újításként viszont a Javaslat a Brüsszel IA rendelet mintájára kifejezett rendelkezést tartalmaz a joghatósági megállapodásokra alkalmazandó jog meghatározására. A Javaslat közvetlenül kizárólag alaki érvényességi követelményeket állapít meg, ugyanakkor általános, az anyagi jog körébe tartozó szerződési jogi kérdéseket ezeken túl nem rendez. Szükségesnek mutatkozik ezért a joghatósági megállapodásokra alkalmazandó jog egyértelmű

meghatározása, figyelemmel arra is, hogy a joghatósági megállapodások sajátosságaira tekintettel a szerződésekre vonatkozó általános kollíziós jogi normák nem alkalmazhatók automatikusan a joghatósági megállapodásokra. A Javaslat szerint az alkalmazandó jog a joghatósági megállapodásban kikötött bíróság vagy bíróságok államának joga, mert rendszerint ez a jog az, amelyik a joghatósági megállapodással a legszorosabb kapcsolatban áll. A Brüsszel IA rendelet ugyan kizárólag a semmisséget említi, mint amire a felhívott jog irányadó, a Javaslat ugyanakkor a joghatósági megállapodásokra alkalmazandó jogot a megállapodás létezése és érvényessége tekintetében általános jelleggel határozza meg.

A Javaslat a Brüsszel IA rendeletből ugyancsak átveszi az ún. elkülönítés (separability) elvét, amely alapján a szerződések részét képező joghatósági megállapodásokat a szerződés többi feltételétől független megállapodásként kell kezelni. A joghatósági megállapodások érvényességét nem lehet csupán azon az alapon vitatni, hogy a szerződés érvénytelen.

A Javaslat alapján a joghatósági megállapodások főszabály szerint kizárólagosak, kivételt csak a felek eltérő megállapodása jelent. Amennyiben a külföldi bíróság viszont megállapítja joghatósága hiányát, nincs akadálya a magyar joghatóságnak az általános szabályok alapján történő megállapításának.

A 100. §-hoz

A fizetéseképtelenségi rendelet állapítja meg a magyar joghatóságot, ha az adós fő érdekeltségeinek központja Magyarországon található. E szituáción túlmenően abban az esetben indokolt a fizetéseképtelenségi eljárás hazai lefolytatását lehetővé tenni, ha az adós létesítő okirat szerinti székhelye belföldön (és fő érdekeltségeinek központja a fizetéseképtelenségi rendeletet alkalmazó EU-tagállamokon kívül) van. A magyar joghatóság továbbá abban az esetben is megalapozott, ha az adós állandó jellegű tevékenységet folytató működési hellyel rendelkezik Magyarországon, ide nem értve a kereskedelmi képviselőt.

Az uniós szabályozással összhangban rendelkezik a javaslat arról, hogy a fizetéseképtelenségi eljárás lefolytatására fennálló joghatóság megalapozza a joghatóságot a fizetéseképtelenségi eljárásból származó és azzal szorosan összefüggő keresetek tekintetében is. A fizetéseképtelenségi jog területére, illetve azon kívülre eső keresetek elhatárolásában segítséget nyújthat az EUB joggyakorlata. E szerint annak meghatározásánál, hogy egy adott igény érvényesítése melyik jogterületre tartozik, a kereset jogalapját, és nem azt az eljárási összefüggést kell figyelembe venni, amelybe e kereset illeszkedik. Ennek megfelelően azt kell megvizsgálni, hogy a kereset alapjául szolgáló jog vagy kötelezettség alapja a polgári jog általános szabályaiban vagy pedig a fizetéseképtelenségi eljárásokra vonatkozó jogban előbbiekhez képest különös szabályaiban gyökerezik-e.

A 101. §-hoz

A házassági köteléket érintő eljárások tekintetében az autonóm magyar szabályozás csak a Brüsszel IIA rendelet 7. cikke által érintett tagállami fennmaradó joghatóság esetkörére, illetve a rendelet tárgyi hatálya alá nem tartozó házassági eljárásokra terjedhet ki. Ez utóbbi körbe a házasság létezésének/nemlétezésének megállapítása iránti eljárások tartozhatnak, ezeknek a rendelet hatálya alá tartozása ugyanis bizonytalan.

A fennmaradó joghatóság tekintetében a rendelet szerinti kapcsolóelvek nem alkalmazhatók, így a Javaslat fenntartja a hatályos joghatósági rendszer azon szabályát, amely szerint

önmagában az egyik házastárs magyar állampolgársága (minden további belföldi kapcsolódás nélkül) megalapozza a magyar joghatóságot a házasság felbontására vagy érvénytelenné nyilvánítására irányuló eljárásban.

A házasság létezésének/nemlétezésének megállapítása iránti eljárások tekintetében szintén célszerű az egyik fél magyar állampolgárságához kötni a belföldi joghatóságot, illetve alternatív joghatósági okként kerül nevesítésre a Javaslatban az alperes belföldi szokásos tartózkodási helye.

A 102. §-hoz

A házastársak személyi vagy vagyoni jogviszonyainak elbírálására irányuló eljárásra magyar joghatóságot megalapozó körülményként a Javaslat az alábbiakat határozza meg vagylagosan:

- az alperes házastárs belföldi szokásos tartózkodási helye;
- a házastársak utolsó közös belföldi szokásos tartózkodási helye, feltéve, hogy az egyik házastársnak a keresetindításkor még továbbra is belföldön van a szokásos tartózkodási helye;
- a házastársak közös magyar állampolgársága.

A Javaslat figyelembe veszi továbbá, hogy e jogviszonyok elbírálására számos esetben valamely más jogviszonyt érintő eljárás – jellemzően házassági per – járulékos kérdéseként kerül sor, amire figyelemmel egy „összefüggéses” joghatósági szabályt is megállapít. E szerint a magyar joghatóságot a házassági per járulékos kérdéseként elbírált személyes és vagyoni viszonyok tekintetében a házassági perre (bármely jogforrás, így a Brüsszel IIA, nemzetközi szerződés vagy a belső jog alapján) fennálló joghatósághoz köti.

Öröklési ügyekben folytatott eljárásokban előfordulhatnak esetek, amikor az örökléssel összefüggésben házassági vagyoni jogi viszonyok tekintetében is dönteni kell. Erre figyelemmel a Javaslat az öröklési ügyre vonatkozó joghatóságtól függően biztosít joghatóságot a vagyoni jogi viszony elbírálására is.

A 103. §-hoz

A Javaslat a bejegyzett élettársi kapcsolattal összefüggésben közös joghatósági szabályozást állít fel az ilyen kapcsolattal összefüggő valamennyi jogkérdés (érvényesség, létezés, vagyoni jogi joghatások, megszüntetés) elbírálása tekintetében. Vagylagos joghatósági okként a kapcsolat belföldi létesítése vagy legalább az egyik bejegyzett élettársak magyar állampolgársága kerül alkalmazásra, tekintve, hogy a magyar fórumhoz ezen esetekben kapcsolódik a legszorosabban a bejegyzett élettársi kapcsolattal összefüggő eljárás.

A 104. §-hoz

A származási ügyekkel kapcsolatos joghatósági szabályozás kialakításánál elsősorban az érintett gyermek körülményeire kerülnek figyelembe vételre, így magyar bírói fórum joghatóságát megalapozhatja az a körülmény, hogy a gyermek magyar állampolgársággal rendelkezik, vagy (állampolgárságától függetlenül) szokásos tartózkodási helye belföldön van.

Emellett joghatósági okként nevesíti a Javaslat az alperes belföldi szokásos tartózkodási helyét. Ez az asszimmetrikus joghatósági szabályozás a leginkább védelemre szoruló érdekeltet – a gyermeket – hozza kedvezőbb helyzetbe, mivel a gyermek illetve az anya által

indított perekben lehetővé tenné a belföldi perindítást azon az alapon is, hogy az alperes (apa) belföldön rendelkezik szokásos tartózkodási hellyel. A Javaslat rendezi azt az esetkört is, amikor a származással kapcsolatos pert – a kollíziós szabályok által felhívott anyagi jog szerint – adott esetben több személy ellen is meg kell indítani, amikor is elegendő, ha csak az egyik alperesnek belföldön van a szokásos tartózkodási helye.

A 105. §-hoz

Az örökbefogadási jogviszony létrejöttét illetve megszűnését érintő jogi eljárásokra (azaz az örökbefogadás engedélyezésére, illetve annak felbontására) a magyar joghatóság feltétele a Javaslat szerint, ha legalább az egyik érdekelt – az örökbefogadni kívánt gyermek (felbontás iránti eljárás esetében az örökbefogadott), vagy az örökbefogadó – rendelkezik magyar állampolgársággal, vagy szokásos tartózkodási helye belföldön van.

A 106. §-hoz

A Javaslat, a korábbiaktól eltérően együttesen szabályozza a szülői felügyeleti viszonyokra, a kapcsolattartásra és a gyámságra vonatkozó joghatóságot, figyelemmel arra, hogy ezek mind a Brüsszel IIA rendelet hatálya alá tartoznak, a rendelet által használt gyűjtőfogalom – a „szülői felelősség” – ugyanis felöleli a szülői felügyeleti jog pótlására szolgáló jogintézményeket is (így a gyámságot).

Az autonóm magyar joghatósági szabályozás csak a rendelet 14. cikke szerinti fennmaradó tagállami joghatóság esetkörüre szorítkozhat. Ez lényegében azt az esetkört jelenti, amikor a rendelet joghatósági szabályai egyetlen tagállam joghatóságát sem alapozzák meg (a gyakorlatban leginkább akkor, ha a gyermek szokásos tartózkodási helye harmadik államban van, de a rendelet 12. vagy 13. cikke ez utóbbi esetben is alkalmazható lehet).

Harmadik államban szokásos tartózkodási hellyel rendelkező gyermeket érintő felügyeleti viszonyokat érintő eljárásra a magyar joghatóság akkor indokolt, ha a gyermek magyar állampolgár.

A 107. §-hoz

A Javaslat, figyelemmel a nagykorúak cselekvőképességét érintően az anyagi jogban bekövetkezett változásokra, át kívánja fogni a Ptk. Második Könyvének a cselekvőképességet érintő Második Részében szabályozott jogintézményekkel kapcsolatos eljárásokat, függetlenül attól, hogy azokat (a magyar jog szerint) bíróság vagy gyámhatóság folytatja-e le. A joghatósági szabályozás hatálya így egyaránt kiterjed

- a bírósági eljárásokra, amelyek a nagykorú cselekvőképességének korlátozásával kapcsolatosak (cselekvőképességet részlegesen/teljesen korlátozó gondnokság alá helyezés; annak felülvizsgálata, megszüntetése, módosítása);
- a gyámhatósági eljárásokra, amelyek a gondnokrendeléssel, tisztségének megszűnésével, illetve tevékenységének hatósági felügyeletével kapcsolatosak; továbbá a
- a támogatott döntéshozatalt, illetve az előzetes jognyilatkozatot érintő eljárásokra.

A szabályozás – hasonlóan a szülői felügyeleti viszonyokra és a gyámságra javasolt szabályozáshoz – e vonatkozásban is arra a személyre koncentrálna, akinek védelmét a szóban forgó eljárások szolgálják, nevezetesen a gondnokoltra (gondnokság alá helyezendőre), így e

személy belföldi szokásos tartózkodási helye vagy magyar állampolgársága lehet – vagylagosan – a joghatóságot megalapozó körülmény.

A 108. §-hoz

A Javaslat a holtnak nyilvánítási eljárással kapcsolatos joghatóság jelenlegi szabályozását átalakítja, és a magyar joghatóságot elsődlegesen az érintett személy az utolsó szokásos tartózkodási helyének belföldi voltához kapcsolja. E mögött azon megfontolás áll, hogy rendszerint az eltűnt életvitelének súlyponti helyén, vagyis a szokásos tartózkodási helye szerinti államban állhatnak leginkább rendelkezésre az eltűnttel kapcsolatos adatok, információk, illetve a hollétével, eltűnésének körülményeivel kapcsolatban felvilágosítást nyújtani tudó személyek.

A Javaslat ezen túlmenően külföldi szokásos tartózkodási hellyel rendelkező magyar állampolgárok esetében is lehetővé teszi a belföldi eljárást, ennek azonban már feltétele, hogy valamilyen belföldi jogi érdek, amelyre a Javaslat példálózó felsorolást tartalmaz, is fennálljon.

A 109. §-hoz

Természetesen a külföldi határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó szabályok alkalmazási köre is csak az uniós rendeletek által le nem fedett határozatokra terjed ki. A más EU-tagállamokban hozott határozatok elismerését és végrehajtását szabályozza a Brüsszel IA rendelet, a Brüsszel IIA rendelet, a tartási rendelet, az öröklési rendelet, a polgári védelmi intézkedésekről szóló rendelet, a számlazárolási végzésről szóló rendelet, az új fizetéseképtelenségi rendelet, a végrehajtható okiratról szóló rendelet, az EUFMH rendelet) és a kis értékű követelésekről szóló rendelet). Ugyancsak megelőzik a belső jogot alkalmazását az EU által kötött egyezmények (a Luganói egyezmény, a hágai fórumválasztási egyezmény, a 2007-es hágai tartási egyezmény).

Ugyancsak megemlítendő, hogy e területen is Magyarország által kötött nemzetközi szerződések is korlátozzák a belső jog alkalmazhatósági körét, így például az 1996-os hágai egyezmény, a 2004. évi LXVIII. törvénnyel kihirdetett, a gyermekek feletti felügyeleti jogot érintő határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint a felügyeleti viszonyok helyreállításáról szóló, 1980. május 20. napján Luxemburgban kelt európai egyezmény vagy kétoldalú jogsegélyszerződéseink.

A Javaslat, hasonlóan a hatályos szabályozáshoz, nem állapít meg definíciót a határozat fogalmára. Az értelmező rendelkezések között található „bírság” fogalommal együtt olvasva viszont továbbra is rögzíti, hogy az elismerésre és végrehajtásra vonatkozó szabályok a törvény tárgyi hatálya alá tartozó ügyekben eljáró külföldi bíróságok és más hatóságok által hozott határozatokra egyaránt kiterjed. Az ugyanis, hogy polgári ügyekben nem csak bíróságok, hanem más hatóságok is eljárnak, nem csak Magyarországon, hanem más államokban is jellemző. Házassági bontóügyek tekintetében kirajzolódni látszik például egy olyan nemzetközi tendencia, hogy egyre több államban nem vitás ügyekben közigazgatási hatóság vagy közjegyző mondja ki, állapítja meg a házasság felbontását.

A határozat fogalmát, tekintettel arra, hogy a külföldi államok intézményrendszerei, eljárásrendjei rendkívül eltérő megoldásokhoz vezethetnek a tekintetben, hogy milyen szerv milyen formában hozhat egy ügyben határozatot, rugalmasan kell értelmezni. Ennek

megfelelően határozatként vehető figyelembe, ha nem állami szerv (hanem pl. egyházi bíróság) jár el ugyan, de az érintett állam jogán alapuló felhatalmazás alapján, gyakorlatilag közhatalmi tevékenységet ellátva teszi ezt, így döntése lényegében az állami szervek határozataival azonos hatályúak.

Megengedő értelmezésre van lehetőség abban a tekintetben is, hogy milyen formában jelenik meg a külföldi határozat, így például a házasságok közös megegyezésén alapuló bontásra irányuló nyilatkozatának megfelelően a házasság felbontásának az anyakönyvbe történő bejegyzése is e fogalom körébe tartozónak tekinthető.

A hatályos Kódex a külföldi határozatok elismerésének és végrehajtásának feltételeit, kevés, elsősorban személyállapoti ügyeket érintő kivételtől eltekintve, egységesen állapítja meg. Ugyanakkor a határozatok elismerését és végrehajtását szabályozó uniós rendeletek és újabb nemzetközi egyezmények rámutattak arra, hogy ügytípusonként eltérő szempontok jelenhetnek meg az elismerés feltételrendszerében. Ebből inspirációt merítve a Javaslat is, azt követően, hogy általános jelleggel megállapítja az elismerés feltételeit, témakörönként határozza meg az általános szabályoktól való eltéréseket. A csoportosítás alapvetően a joghatósági szabályoknál követettre épül, különös tekintettel arra is, hogy az egyes területek joghatósági szabályai kihatással vannak az elismerésre vonatkozó rendelkezésekre is.

A Javaslat a határozatok elismerésének általános feltételeit illetően a hatályos Kódexből indul ki. Ugyan az uniós rendeletek a tematikus megközelítésre hatással voltak, az elismerés feltételeinek meghatározásakor a rendeletek kevésbé vehetők figyelembe, részben azért, mert maguk sem egységes feltételrendszert alkalmaznak, másrészt pedig azért, mert az uniós tagállamok közötti, egymás jogrendszerébe és igazságszolgáltatásába vetett bizalom szintje magasabb szintű, mint amivel magyar szemszögből közelíteni lehet rendkívül változatos jogi kultúrájú harmadik államokhoz, ami más szempontok érvényesítését is teszi szükségessé.

A Javaslat a külföldi határozat elismerését három feltételtől teszi függővé:

- 1) a külföldi bíróság joghatósága megalapozott volt,
- 2) a határozat jogerős vagy azzal egyenértékű joghatással bír és
- 3) nem áll fenn a törvényben megállapított megtagadási ok.

Nemzetközi példákat is figyelembe véve megszűnik a külföldi állammal a határozatok elismerésére vonatkozóan fennálló viszonyosság általános feltételként történő megkövetelése. A hatályos jog is több esetben állapít meg már kivételt (személyállapoti ügyekben, vagyoni jogi ügyekben a külföldi bíróság joghatósági kikötésen alapuló joghatósága esetén és kizárt magyar joghatóság esetén), így a továbbiakban, illeszkedve a feltételek listájának tematikus megközelítéséhez, a különös szabályok között jelenik meg a viszonyossági követelmény azon területeken, ahol indokolt. Ahol a Javaslat mégis utal a viszonyosságra, ott ez alatt „adminisztratív” viszonyosságot ért, amely létezésének feltétele, hogy a két állam hatóságai egymás jogának kölcsönös megismerését és a viszonyosság létrehozatalára irányuló tárgyalásokat követően megállapítják a viszonyosság fennállását (nemzetközi jogi kötelezettség keletkezése nélkül). Önmagában tehát az, hogy a külföldi jog szerint a magyar határozatok elismerése, végrehajtása biztosított lenne, nem elegendő a viszonyosság megállapíthatóságához, ehhez külön aktus szükséges.

Ad 1) Joghatóság ellenőrzése

Az eljárás külföldi bíróság joghatóságának ellenőrzése az uniós rendeletekben alapvetően visszaszorulóban van. Ugyanakkor harmadik államok viszonylatában rendszerint nem áll rendelkezésre egységes joghatósági szabályozás, illetve a kölcsönös bizalomnak az EU-ban meglévő szintje sincs meg, így a Javaslat megőrzi e feltételt.

A hatályos szabályozás a magyar jogban megállapított direkt joghatósági szabályokat alkalmazza indirekt joghatósági szabályként, vagyis akkor tekinthető a külföldi bíróság joghatósága megalapozottnak, ha olyan joghatósági okon alapult, amely Kódex alapján magyar bíróság joghatóságát megalapozhatja. Ugyanakkor a magyar joghatósági rendszernek már alapvető részét képezik az uniós rendeletek, amelyek közvetlenül állapítanak meg direkt joghatósági szabályokat, így az érintett területeken hiányoznak vagy fennmaradó joghatósági okokként kerültek megállapításra a Javaslatban a direkt joghatósági szabályok. Erre is figyelemmel szükséges megállapítani indirekt joghatósági szabályokat is, amelyeket csak a határozatok elismerésénél kell figyelembe venni annak mérlegelésekor, hogy az eljárás külföldi bíróság joghatóság megalapozott volt-e. Amely jogviszonyok tekintetében a Javaslat indirekt joghatósági szabályt nem állapít meg külön, a Javaslat IX. fejezete szerinti joghatósági okok indirekt joghatósági szabályként is funkcionálnak.

A Javaslat a hatályos Kódexhez képest megszünteti a kizárólagos és a kizárt joghatóság körébe tartozó ügyekben hozott határozatok elismerésének elkülönült kezelését, hiszen ezen esetek az általános joghatósági kontroll keretében is figyelembe vehetők.

A családjogi, személyállapotú ügyekben hozott határozatok el nem ismerésének a többes állampolgárságú magyar állampolgárokat sokszor méltánytalanul érintő negatív következményeinek elkerülése érdekében a Javaslat előírja, hogy az eljárás külföldi bíróság joghatósága megalapozottságának vizsgálatakor az érintett másik állampolgárságát is figyelembe kell venni.

Ad 2) A határozat jogereje

A Javaslat, hasonlóan az Kódexhez, a külföldi határozathoz fűződő joghatások hazai érvényesülését ahhoz köti, hogy a határozat végleges jelleggel rendezze a jogviszonyt, a szövegezésben azonban figyelembe veszi, hogy a jogerő intézménye számos jogrendszerben nem ismert. Ennek megfelelően a jogerőre emelkedés helyett a Javaslat elfogadja, ha azzal egyenértékű hatás fűződik a határozathoz az azt hozó bíróság államának joga szerint (pl. a határozat végleges, nem fellebbezhető).

Ad 3) Megtagadási okok hiánya

A közrendbe ütközés mint hagyományos megtagadási ok a Javaslat alapján immáron magába foglalja az eljárási közrend sérelmét is, amely a hatályos Kódexben külön megtagadási okként kap szerepet, figyelemmel arra, hogy a magyar eljárási jog alapvető elveit sértő eljárás megvalósítja a magyar közrend sérelmét.

Az eljárást megindító irat kézbesítésének hiánya ugyancsak tradicionális megtagadási ok, ennek szabálya kis mértékben kerül módosításra a hatályos Kódexhez képest. A Javaslat nem követeli meg ugyanis a szabályszerű kézbesítést, csak azt, hogy az olyan időben és módon történjen a kézbesítés, amely lehetővé teszi a védekezés előkészítését a címzett számára. Így amennyiben a címzett ténylegesen megkapta az iratot, de formai okok miatt nem volt

szabályszerű a kézbesítés, e megtagadási okra nem hivatkozhat, ilyen esetben ugyanis a szabályszerű kézbesítés megkövetelése túlzott mértékű védelmet biztosíthat az adósnak.

A magyar bíróság, hatóság előtt korábban indult eljárás léte tekintetében változást jelent a hatályos szabályozáshoz képest, hogy a párhuzamos eljárások vonatkozásában az eljárás megindulásának időpontjára vonatkozó új értelmező szabállyal (69. § (5) bekezdés) összhangban nem a perindítás hatályának beállta, hanem az eljárás új értelmező szabály alapján megállapított kezdő időpontja irányadó.

Az ugyanazon jogvitában meghozott jogerős magyar határozat léte továbbra is megtagadási ok marad, ugyanakkor a Javaslat szerint ugyanilyen hatása lenne a harmadik államban korábban meghozott olyan határozatnak is, amely Magyarországon elismerhető.

A 110. §-hoz

A Javaslat, uniós mintákat követve, a határozatok elismerésére és végrehajtására irányadó szabályok megfelelő alkalmazását írja elő a külföldi eljárásban kötött egyezségek tekintetében is. Amennyiben az egyezséget a külföldi bíróság vagy más hatóság alakszerű határozattal jóváhagyja, a határozatként kell kezelni, így e rendelkezés azon eseteket kívánja átfogni, amikor a felek az eljárás keretében, az eljáró bíróság, hatóság előtt kötnek egyezséget, amelyet az azonban nem hagy jóvá, az érintett állam joga viszont joghatásokat fűz az eljárás ilyen egyezséggel történő lezárásához.

A 111. §-hoz

A külföldi határozatok elismerésével összefüggésben nehézséget jelent, ha a határozat elismerésére nemzetközi egyezményt kell alkalmazni, és a határozat ezen egyezmény rendelkezései szerint nem ismerhető el, ugyanakkor a magyar belső jog alkalmazása esetén a határozat elismerhető lenne. Mivel a vonatkozó nemzetközi egyezményeknek célja éppen az érintett államok egymás közötti viszonyában a határozatok elismerésének és végrehajtásának lehetővé tétele, megkönnyítése, látható, hogy a felvázolt helyzet éppen e céllal szemben hat. Ennek megelőzése érdekében a Javaslat a nemzetközi egyezmények elsőbbsége alóli kivételként rögzíti, hogy amennyiben nemzetközi egyezmény alapján a határozat nem ismerhető el, de a határozat az elismerés belső jog szerinti feltételeinek megfelel (e vonatkozásban az egyezmény fennállását mintegy a viszonyosság fennállásának tekintve), a határozat elismerhető Magyarországon (favor recognitionis elve).

E rendelkezés azonban csak a Magyarország által kötött egyezmények alóli kivételként alkalmazható, az EU által kötött, és így Magyarországot is kötő egyezmények (jelenleg ilyen a Luganói egyezmény, a hágai fórumválasztási egyezmény, a 2007-es hágai tartási egyezmény) esetében nem.

A 112. §-hoz

A határozatok elismerése feltételeinek tematikus megközelítéséből következően rendelkezni szükséges az általános szabályoktól való eltérésekről. Amely határozatokra viszont nem állapít meg eltérést a Javaslat, teljes egészében az általános szabályok irányadók.

A tematikus megközelítés indokoltságát támasztja alá a határozatok elismerése megtagadásának azon okaira vonatkozó, Javaslat szerinti megközelítés, amely a korábban

indult hazai eljáráson, vagy korábban hozott belföldi vagy elismert külföldi határozaton alapul. A hatályos szabályozás, illetve a Javaslat általános szabályai is e megtagadási okok figyelembevételét ahhoz kötik, hogy (1) ugyanabból a ténybeli alapból származó (2) ugyanazon jog iránt (3) azonos felek között Magyarországon korábban eljárás indult-e illetve jogerős érdemi határozat született-e. Ugyanakkor a személyállapoti, családjogi ügyek körén belül egyes ügycsoportokban az azonos felek hiányában is indokolt e megtagadási okok alkalmazhatóságát biztosítani, mivel magához az eljárással érintett jogviszonyhoz képest az eljárásban érintett felek személye másodlagos, mivel azok személye el is térhet. Így például a házasság érvénytelenítésére irányuló eljárásban, az alkalmazandó jogtól függően, a perindításra jogosult a házasfeleken kívül lehet például az ügyész is, vagyis ha valamely külföldi államban az ügyész pert indított a házassággal szemben, de korábban Magyarországon az egyik házastárs indította meg a másik féllel szemben az ugyanezen házasságot érintő pert, a hatályos jog szerint nem lehet a korábban indult magyar eljárást megtagadási okként figyelembe venni, holott ugyanazon házasság érvénytelenné nyilvánítása volt az ügyek tárgya. Hasonló szempontok merülhetnek fel a bejegyzett élettársi kapcsolat érvénytelenítésével, a leszármazással (lehetséges felek pl.: szülők, gyermek, gyermek leszármazottja, ügyész, gyámhatóság), a szülői felelősséggel, gyámsággal (lehetséges felek pl.: szülők, gyámhatóság, harmadik személy), az örökbefogadással (lehetséges felek pl. a szülők, a gyámhatóság, a gyermek), gondnoksággal (lehetséges felek pl. a házastárs, élettárs, egyenes ági rokon, testvér, kiskorú törvényes képviselője, ügyész, gyámhatóság) és a holtak nyilvánításával (lehetséges kérelmezők pl. közeli hozzátartozó, ügyész, gyámhatóság, egyéb érdekelt) kapcsolatos ügyek tekintetében.

A 113. §-hoz

Vagyonjogi ügyekben az általános szabályokhoz képest további feltételként jelenik meg a viszonyosság fennállása az érintett külföldi állammal. A hatályos szabályozásból fakadó kivételek (kizárt magyar joghatóság, külföldi bíróság megállapodáson alapuló joghatósága) azonban megőrzésre kerülnek.

Viszonyosság megállapítására egyébként vagyonjogi ügyekben kizárólag Németországgal (1992. február 26. után jogerőre emelkedett határozatokra) és Olaszországgal (2003. április 1. után jogerőre emelkedett határozatokra) került sor.

Figyelemmel a 94. § (1) bekezdésében foglaltakra, a személyhez fűződő jogok megsértésével kapcsolatban hozott határozatok elismerésére és végrehajtására a vagyonjogi ügyekben hozott határozatokra irányadó szabályokat kell alkalmazni.

A 114. §-hoz

A Javaslat a fizetéseképtelenségi eljárásban hozott határozatok elismerésének további feltételeként megköveteli a viszonyosság fennállását. A fizetéseképtelenségi eljárások alapvetően érintik mind az adós vagyontárgyai feletti rendelkezési jogát, mind a hitelezők szinguláris végrehajtáshoz való jogát. E joghatások bebocsátása a magyar jogrendszerbe csak akkor indokolt, ha egyrészt az érintett államok között megvan az ehhez szükséges kölcsönös bizalom, másrészt pedig az érintett államok gazdasági szereplői között a viszonyosságnak köszönhetően szimmetrikus jogi helyzet alakítható ki.

A fentiekén túlmenően a fizetéseképtelenségi eljárások körében a Javaslat általános elismerési és végrehajtási rendszere érvényesül két kiegészítéssel. Egyrészt a külföldi fizetéseképtelenségi

Az előterjesztést a Kormány nem tárgyalta meg, ezért az nem tekinthető a Kormány álláspontjának.

főeljárás elismerése nem zárja ki, hogy a magyar bíróság másodlagos fizetéseképtelenségi eljárást indítson, másrészt a külföldi fizetéseképtelenségi főeljárást megindító határozat csak akkor rendelkezik Magyarországon a lex concursus szerinti joghatóságokkal, ha Magyarországon nem indult másodlagos eljárás. A főeljárás és a másodlagos eljárás e Javaslat szerinti fogalmának értelmezése során a fizetéseképtelenségi rendeletnél alkalmazott megközelítés követendő.

A 115. §-hoz

Az öröklési ügyek esetében univerzális hatályú az uniós joghatósági szabályozás, amire figyelemmel indirekt joghatósági szabály szükséges a belső jogban.

A 116. §-hoz

Indirekt joghatósági okok megállapításár csak a házassági kötelékkel kapcsolatos eljárásokra kerül sor, mivel ezek tekintetében közvetlen joghatósági okokat a Brüsszel IIA rendelet állapít meg. Az érintett jogviszonyok többi vonatkozása tekintetében a Javaslat joghatósági szabályai érvényesülnek indirekt joghatósági szabályként.

A hatályos Kódex 70. § (2) bekezdése szerinti könnyített elismerési szabályt megőrzi a Javaslat, a házasság felbontásán túl kiterjesztve azt a kötelékkel kapcsolatos döntések teljes körére. Ennek célja, hasonlóan a kettős állampolgárság figyelembevételével kapcsolatban fent említettekhez, a külföldi határozatok el nem ismeréséből eredő méltánytalan helyzetek elkerülése.

A fentiekben vázoltakra figyelemmel a párhuzamos eljáráson, illetve korábban hozott határozaton alapuló megtagadási okok alkalmazhatóságához a Javaslat e területen, a házassági vagyoni jog kivételével, az általános szabályokhoz képest nem követeli meg, hogy a két eljárásnak azonos felek között kell vagy kellett folynia.

A 117. §-hoz

A Javaslat a bejegyzett élettársi kapcsolat létezésével, érvényességével és megszűnésével összefüggő határozatokra a direkt joghatósági okoknál szélesebb körben indirekt joghatóságok okokat állapít meg, ezzel bővítve a külföldi határozatok elismerésének lehetőségét, míg az egyéb összefüggő határozatok (bejegyzett élettársak személyi és vagyoni viszonyai) esetében a direkt joghatósági szabályokból kell kiindulni.

A többi rendelkezés tekintetében a házassággal összefüggő határozatokra vonatkozó megfontolások értelemszerűen irányadók.

A 118. §-hoz

Indirekt joghatósági ok megállapítása szükséges az érintett területen (szülői felügyelet, kapcsolattartás, gyámság), mivel a közvetlen joghatósági okokat a Brüsszel IIA rendelet állapítja meg.

A 119. §-hoz

Mivel a tartási ügyekre vonatkozóan a tartási rendelet állapít meg direkt joghatósági szabályokat, a Javaslat az elismerési céljára indirekt joghatósági szabályokat állapít meg.

A 120. §-hoz

Az általános szabályokhoz képest a legjelentősebb eltéréseket az örökbefogadással kapcsolatos határozatok elismerésére vonatkozó különös szabályok tartalmazzák.

A magyar állampolgár gyermek örökbefogadásának engedélyezéséről szóló határozat hazai elismerésének addicionális feltétele, hogy az örökbefogadást a magyar gyámhatóság jóváhagyta. Ugyanakkor a gyermek esetleges többes állampolgársága itt is figyelembe vételre kerül, így amennyiben a másik állampolgársága szerinti államban volt a szokásos tartózkodási helye a határozat meghozatalának időpontjában, és ebben az államban hozták az örökbefogadást engedélyező határozatot, ez az addicionális feltétel nem érvényesül. E kivétel célja annak megelőzése, hogy az érintett gyermek a két állampolgársága szerinti államban adott esetben eltérő családi jogállással rendelkezzen a határozat hazai el nem ismerése következtében.

Ugyancsak e célból a Javaslat megőrzi a hatályos Kódex 70. § (3) bekezdésében illetve 70/A. §-ában foglalt rendelkezéseket, mivel egy időközben már nagykorúvá vált személy esetében a külföldi határozat el nem ismerése végleges jelleggel eredményezheti, hogy két államban különböző családi jogállással bír. Ennek elkerülése érdekében a Javaslat lehetővé teszi az elismerés egyes feltételeinek való megfeleléstől történő eltekintést.

A 121. §-hoz

Tekintettel arra, hogy az érintett eljárások résztvevői eltérhetnek, a házassági perekhez hasonlóan a párhuzamos eljárásokon, illetve korábban hozott határozaton alapuló megtagadási okok tekintetében a Javaslat a származással, az örökbefogadással, a szülői felügyelettel, kapcsolattartással és gyámsággal, a gondnoksággal és más védelmi intézkedésekkel, a holtnak nyilvánítással és a halál tényének megállapításával és a névvisseléléssel kapcsolatos határozatok esetében sem követeli meg, hogy a másik figyelembe vett eljárásban azonosak legyenek a felek.

A 122. §-hoz

Az elismerés külön eljárást nem igényel, ugyanakkor a külföldi határozatok elismerése nem automatikus. Még ha nem is szükséges külön eljárásban annak magyar bíróság (hatóság) általi kimondása, hogy a határozat Magyarországon elismerésre kerül, legalább azon bíróságnak, hatóságnak meg kell vizsgálnia, hogy a külföldi határozat az elismerés feltételeinek megfelelő-e, amely előtt e kérdés felmerül, és ha erről külön nem is kell rendelkeznie, eljárásában megállapításának eredményét figyelembe veszi.

A Javaslat a hatályos szabályozáshoz hasonlóan az elismerés külön, nemperes eljárásban történő megállapíthatóságát is lehetővé teszi. Erre az eljárásra irányadó hatásköri és illetékességi szabályok is helyet kapnak a törvényben a Javaslat szerint, amelyek igazodnak az egyébként az eljárásra megfelelően alkalmazandó Vht. által megvalósított centralizációhoz, amely mögött a külföldi határozatokkal kapcsolatos intézkedések tekintetében megkívánt speciális ismeretek biztosítása indokol.

A Javaslat megőrzi az érdemi felülvizsgálat kizártságának alapvető szabályát.

A hatályos szabályozás szerint az elismerési feltételeket hivatalból kell vizsgálni, ami alól kivételt jelentenek a külföldi eljárás hiányosságaival kapcsolatos megtagadási okok, amelyek csak kifogásra vehetők igénybe. Nehézséget jelent azonban e kivétel alkalmazása, ha az elismerési feltételek vizsgálata nem kontradiktórius eljárásban (pl. külföldi házassági bontóítélet alapján a külföldi bontás magyar anyakönyvbe való bejegyzése) történik, nincs is lehetősége adott esetben az érintett személynek, hogy az eljárási hiányosságokra hivatkozni tudjon. Nem indokolt továbbá az sem, hogy a korábban indult magyar eljárás vagy korábban született jogerős határozat létét minden esetben vizsgálni, kutatni kelljen az elismerésről döntő bíróságnak, hatóságnak, hacsak nincs erre vonatkozó adat. Erre figyelemmel a Javaslat szerint csak az elismerés pozitív feltételeinek (joghatóság, jogerő, viszonyosság fennállása, magyar gyámhatósági jóváhagyás), illetve a megtagadási okok közül a közrendbe ütközés hiányának vizsgálata történne csak hivatalból, a többi megtagadási ok fennállása mellett megdönthető vélelem szól. Az eljárási közrend hivatalból történő vizsgálata nem jelenti azt, hogy az eljáró bíróságnak, hatóságnak saját kezdeményezésére fel kell tárnia a külföldi határozat meghozatalát megelőző eljárás részleteit, hiszen ez a legtöbb esetben gyakorlatilag is lehetetlen volna, de a megtagadási ok alkalmazását esetleg megalapozó ismert körülményeket a fél kifogása hiányában is figyelembe kell vennie.

A 123. §-hoz

A belföldi végrehajtásra a belső jog szabályainak előírása tradicionális megoldás, ugyanakkor célszerű a hatályos szabályokhoz képest egyértelműbben rögzíteni, hogy a külföldi határozat akkor végrehajtható csak, ha azt külön eljárás (exequatur) keretében a magyar bíróság belföldön végrehajthatóvá nyilvánította.

A 124. §-hoz

A Javaslat tartalmazza a viszonyosság fennállását megállapító miniszteri rendelet megalkotásához szükséges felhatalmazó rendelkezést.

A 125. §-hoz

A Javaslat több helyen kapcsolódik az új Pp.-hez, illetve több, a hatályos szabályozás szerint a Pp.-ben szereplő rendelkezés kerül át a Javaslatba. Ebből következően a joghézagok elkerülése érdekében szükséges az új Pp.-vel egy időben történő hatálybalépés.

A 126. §-hoz

A Javaslat joghatóságra és alkalmazandó jogra vonatkozó rendelkezéseit a hatálybalépése után indult eljárásokban kell alkalmazni.

A Javaslat nemzetközi jogsegélyre vonatkozó rendelkezéseit ugyanakkor a hatálybalépéskor már folyamatban lévő ügyekben is alkalmazni kell. Ha egy perben ugyanis a Javaslat hatálybalépését követően iratok külföldi kézbesítése vagy külföldi bizonyításfelvétel szükséges, arra már csak a Javaslat rendelkezéseivel összhangban kerülhet sor akkor is, ha az eljárás még a Javaslat hatálybalépése előtt indult.

A Javaslatnak a külföldi határozatok elismerésének és végrehajtásának feltételeit megállapító rendelkezéseit a Javaslat hatálybalépése után hozott külföldi határozatokra kell alkalmazni. A

Javaslat megfogalmaz egy kivételt a fenti szabály alól, amely az érintett magyar állampolgárok érdekeinek védelmét szolgálja. A Kódex rendelkezései ugyanis méltánytalan eredményre vezethetnek a magyar állampolgárokra nézve. A magyar állampolgárok személyállapotí és családjogi ügyeire a Kódexben fenntartott kizárólagos magyar joghatóság ugyanis több esetben azt eredményezi, hogy nem lehet elismerni azon határozatokat, amelyeket a magyar állampolgár szokásos tartózkodási helye szerinti külföldi államban hoztak. Hasonló joghatások eléréséhez a magyar állampolgárnak Magyarországon újból pert kellene indítania egy külföldön már elbírált ügyben. E méltánytalanságot küszöböli ki a Javaslattal azzal, hogy amennyiben a Javaslattal alapján a magyar állampolgár személyállapotí vagy családjogi ügyében hozott korábbi határozat a Javaslattal alapján elismerhető lenne, akkor a Javaslattal rendelkezéseit kell alkalmazni a hatálybalépés előtt hozott külföldi határozatokra is.

A 127. §-hoz

A Javaslattal megállapítja az európai uniós követelményekre utaló rendelkezéseket.

A 128-133. §-hoz

A Javaslattal a hatályos Kódexnek a peren kívüli eskü vagy fogadalom külföldi eljárás céljára közjegyző előtt történő tételének lehetőségéről szóló 69. § szerinti rendelkezést a közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény közjegyzői tanúsítványra vonatkozó rendelkezései közé helyezi át, mivel ez utóbbi törvénybe logikailag jobban illeszkedik.

A Javaslattal ugyancsak módosítja a munkaügyi ellenőrzésről szóló 1996. évi LXXV. törvény 10. § f) pontját, figyelemmel arra, hogy a Javaslattal munkajogi kollíziós szabályokat nem tartalmaz, így a nemzetközi magánjogi szabályozásra utalás nem indokolt az érintett jogszabályhelyen.

A Javaslattal elsődlegesen technikai módosításokat vezet át az 1970. évi hágai bizonyítás-felvételi egyezmény kihirdetéséről szóló 2004. évi CXVI. törvény 3. §-ában, amely az egyezményhez tett magyar fenntartásokat és nyilatkozatokat állapítja meg. Érdemben módosul azonban az egyezmény 23. cikkéhez tett fenntartás, amelynek következtében az ún. pre-trial discovery of documents keretében előterjesztett jogsegélykérelmek nem minden esetben kerülnek elutasításra, csak akkor, ha a beszerezni kívánt okiratok nem kerülnek pontosan megjelölésre és nem állnak közvetlen kapcsolatban a folyamatban lévő külföldi eljárással. A „pre-trial discovery of documents” a common law jogrendszerekben egy már megindult bírósági eljárás keretein belül alkalmazott eljárás, amelynek célja, hogy a felek az érdemi tárgyalás során felhasználható bizonyítékokról információt szerezzenek. Ugyanakkor az egyezmény 23. cikke szerinti nyilatkozat tétele lehetőségének valódi célja nem az, hogy teljes egészében kizárja az egyezmény alkalmazhatóságát az ilyen eljárás keretében előterjesztett jogsegélykérelmekre, hanem hogy a „fishing expedition”-ként ismert jelenséget korlátozza. E fogalom alatt lényegében a pre-trial discovery azon formáját értjük, amelyben lényegében nem kerül pontosan megjelölésre a másik féltől, esetleg harmadik személytől beszerzendő bizonyíték, célja nem is feltétlenül olyan információk beszerzése, amelyek bizonyítékként felhasználhatók majd az eljárásban, így sok esetben visszaélészerűen túlterjeszkedik a jogvita ésszerű keretein is. Az egyezmény 23. cikkéhez tett, teljes kizáráson alapuló nyilatkozatok azonban, figyelemmel arra, hogy egyes érintett államokban ez az eljárás az okirati bizonyítékok beszerzésének lényegében egyetlen módja, így gyakorlatilag az egyezményt kiüresítik ezen államok viszonylatában. Erre figyelemmel a Hágai Nemzetközi Magánjogi Konferencia, amelynek keretében az egyezmény kidolgozásra került, ezért

ösztönzi a teljes kizárásról szóló nyilatkozatokat tett részes államokat, hogy azokat úgy módosítsák a valódi célnak megfelelően, hogy csak a fishing expedition jellegű megkeresések teljesítését zárják ki.

A Javaslat az általa a nemzetközi jogsegélyre vonatkozóan megállapított szabályokra is figyelemmel (részben technikai) módosításokat vezet át a polgári és kereskedelmi ügyekben keletkezett bírósági és bíróságon kívüli iratok külföldön történő kézbesítéséről szóló, Hágában, 1965. november 15. napján kelt Egyezmény kihirdetéséről és a nemzetközi kézbesítést szabályozó egyes törvények módosításáról szóló 2005. évi XXXVI. törvény 3. §-ában is, amely az ehhez az egyezményhez kapcsolódó magyar fenntartásokat és nyilatkozatokat rögzíti.

A Javaslat módosítja továbbá az anyakönyvi eljárásról szóló 2010. évi I. törvény több rendelkezését is, a hatályos Kódexben található, ugyanakkor elsődlegesen anyakönyvezési és nem nemzetközi magánjogi szabályozást megállapító rendelkezések áthelyezésével.

Szükséges továbbá a Magyar Köztársaság 2011. évi költségvetését megalapozó egyes törvények módosításáról szóló 2010. évi CLIII. törvény 5. számú melléklete 2. pont a) alpontjának módosítása, figyelemmel arra, hogy a szerződéses köteleményekre vonatkozó nemzetközi magánjogi szabályozást már nem csak nemzetközi magánjogról szóló törvény illetve nemzetközi szerződések, hanem elsődlegesen már az uniós jog állapítja meg.

A 134. §-hoz

A Javaslat megállapítja a törvény hatálybalépésével összefüggő hatályon kívül helyező rendelkezéseket is.